

SUOMEN
MIELEN-
TERVEYS-
SEURA

Valtakunnallinen nuorten ehkäisevän kriisityön – hanke eli Pulinapaja-hanke (2007-2011)

Väliarviointi 31.12.2009

Atso Juote
Kari Anttila
Markus Anttila
Risto Ruokolainen
Johanna Oksanen
Kehityspiikki Oy

1 Johdanto	4
2 Keskeiset havainnot Pulinapaja-hankkeesta	5
3 Arvioinnin toteutus	7
3.1 Tutkimusasetelma ja tarkentuneet tutkimuskysymykset.....	7
3.2 Väliarvioinnin toteutus.....	9
3.3 Arvioinnin onnistuminen.....	9
4 Hankkeen tavoitteet	12
4.1 Pulinapaja-projekti Lahdessa	12
4.2 Pulinapaja-projekti Oulussa	13
4.3 Pulinapaja-projekti Mikkeliissä.....	14
4.4 Pulinapaja-projekti Raumalla.....	14
4.5 Tavoitteen asettelu arvioinnin näkökulmasta.....	15
5 Oppilaiden kokemukset Pulinapajasta	17
5.1 Pulinapajan palveluita käyttävät nuoret	17
5.2 Millaisiksi hankkeen ja nuorten kohtaamiset muodostuvat?.....	21
5.3 Millaisia kokemuksia nuorilla on toiminnasta?	26
5.4 Mitä nuoret odottavat Pulinapajalta?	27
5.5 Millaiseksi Pulinapaja-hankkeen suhde vanhempiin on muodostunut?.....	28
5.6 Mihin Pulinapaja-hanketta koulussa tarvitaan?.....	30
6 Moniammattillinen työ: yhteistyö opettajien ja koulun ulkopuolisten kanssa. 31	
6.1 Kokemukset yhteistyöstä ja työnjaon syntymisestä kouluympäristössä	32
6.2 Yhteistyö oppilashuoltoryhmän kanssa.....	37
6.3 Luottamuksellisuuden ja salassapidon toteutuminen.	37
6.4 Verkostoissa tapahtuvan yhteistyön tavoitteet	38
7 Pulinapaja-toiminta, mahdollisuuksia ja esteitä	40
7.1 Havaintoja Pulinapaja-hankkeen keskeisistä saavutuksista	40
7.2 Innovaatioiden kehittäminen Pulinapajassa	41
7.3 Havaintoja koko projektista	45
8 Paikalliset hankkeet ja niiden kehittäminen	49
8.1 Lahden Pulinapaja: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset	49
8.2 Mikkelin Pulinapaja: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset.....	52
8.3 Oulun Pulinapaja: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset	54
8.4 Rauman ehkäisevän mielenterveystyön hanke: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset	56
Lähteitä	57
Liite 1 Eri vastaajaryhmien käsitykset Pulinapaja-hankkeesta	59
3. Yleisiä kysymyksiä Pulinapajasta	59
4. Millaista tietoa tai millaisia yhteydenottoja toivoisit Pulinapaja-työntekijältä? .	60
6. Miten tärkeinä pidät seuraavia asioita?.....	62
6. Mitä odotat Pulinapaja-hankkeelta? Kommentoi vapaasti toimintaa, tee ehdotuksia tai anna palautetta.	63
7. Miten ja mitä Pulinapajasta tulisi tiedottaa tai kertoa nuorille ja koulun henkilökunnalle?	64
9. Mistä muusta haluaisit tietoa?	65
11. Mitä hyötyä Pulinapajasta on ollut?	67
12. Yhteistyö vanhempien kanssa?	69
13. Mikäli haluat, kommentoi tai tee ehdotuksia Pulinapaja-toiminnan kehittämiseksi vanhempien kannalta.....	69

14. Mitkä asiat haluaisit säilyttää Pulinapaja-toiminnasta projektin päätyttyä?	70
18. Millaista hyötyä Pulina-pajasta on ollut oppilashuoltoryhmälle?	73
Liite 2 Nuorten käsitykset Pulinapaja-hankkeesta Lahdessa, Oulussa ja Mikkelissä.	74
Liite 3 Henkilökunnan käsitykset Pulinapaja-hankkeesta.....	78
Liite 4 Vanhempien käsitykset Pulinapaja-hankkeesta.....	83
Liite 5 Päivystyksessä käyneiden ja ei käyneiden asennoituminen Pulinapaja- hankkeeseen	86

1 Johdanto

Pulinapaja-hanke on valtakunnallinen Suomen Mielenterveysseuran koordinoima kriisikeskusten yhteistyöprojekti, jossa sovelletaan Kuopion Kriisikeskuksessa kehitettyä yläkouluikäisten nuorten keskuuteen jalkautuvan kriisityön Pulinapaja-mallia. Päijät-Hämeen osalta hankkeessa hyödynnetään myös Nuorten Kriisikeskusprojektin (v.2001-2005) aikana saatua tietoa ja verkostoja.

Useimmat nuorten psyykeä kuormittavat tilanteet syntyvät arjen tilanteissa koulussa, kotona tai harrastuksissa. Nuoret oireilevat esim. ahdistuneisuudella, masennuksena, väkivaltaisella käyttäytymisellä, huonona itsetuntona, päihteiden käytöllä tai jännittämällä. Erilaiset käsittelemättömät kriisit (kehitykseen kuuluvat tai traumaattiset) lisäävät nuoren pahoinvointia ja lisäävät riskiä kroonisiin mielenterveyden vaikeuksiin. Varhainen kriisitilanteisiin puuttuminen mahdollisimman lähellä nuoren päivittäistä elinympäristöä ja luokan opetustilanteissa esim. kriisitilanteista selviytymisen keinojen miettiminen yhdessä nuorten kanssa lisäävät nuorten elämänhallintaitoja ja yleistä hyvinvointia.

Hankkeen tarkoituksena on kehittää nuorten parissa tehtävää ehkäisevää kriisityötä yhteistyössä kouluilla ja nuorten vapaa-ajassa toimivien ammattilaisten kanssa. Keskeisiksi kohderyhmiksi on hankkeen alussa valittu perusopetuksen 7- 9 luokat. Sittenkin Mikkelissä kohderyhmäksi valikoituivat lukioikäiset. Raumalla on pohdittu kohderyhmän laajentamista lukioikäisiin. Kehittämisen lähtökohtana on Kuopiossa rakennettu Pulinapaja-malli. Malli koostuu päivystyksistä, mielenterveyteen liittyvistä oppitunneista ja vanhempainilloista sekä koulun henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Mallia sovelletaan ja edelleen kehitetään näillä neljällä paikkakunnalla, ottaen huomioon kunkin paikkakunnan nuorten hyvinvointipalvelut ja erityisesti niissä havaitut aukkokohtat.

Tavoitteena on tuottaa hankkeen aikana uusia toimintamuotoja sekä tutkimustietoa, joita voidaan valtakunnallisesti hyödyntää nuorten parissa tehtävän työn kehittämisessä. Valtakunnallisen koordinoinnin päätarkoituksena on pitää hanke yhdenmukaisena kokonaisuutena, jolla on päätavoitteena kehittää nuorten ehkäisevää kriisityötä.

2 Keskeiset havainnot Pulinapaja-hankkeesta

Valtakunnallinen ehkäisevän kriisityön hanke – Pulinapaja käynnistyi Lahdessa, Mikkelissä, Oulussa ja Raumalla 2007. Syksy 2007 kului paikkakunnilla yhteistyösuhteiden luomiseen ja hankkeen pohjustamiseen. Lukuvuosi 2008-2009 oli hankkeelle ensimmäinen kokonainen toimintavuosi. Kouluissa on järjestetty oppilaille mahdollisuus kahdenkeskisiin tapaamisiin Pulinapaja-hankkeen työntekijän kanssa (päivystykset), pidetty mielenterveyteen liittyviä oppitunteja, tehty luokkien ilmapiiriin ja vuorovaikutukseen interventioita, osallistuttu ja järjestetty vanhempainiltoja sekä tehty yhteistyötä esim. oppilashuollon ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Vuoden 2009 lopulla hankkeessa oli mukana yksitoista koulua, mutta väliarvioinnin aineisto on koottu kymmenestä koulusta. Yhdessä koulussa toiminnasta oli luovuttu. Paikallisesti hankkeen alkuun liittyi erilaisia vaikeuksia, jotka kuitenkin on pääsääntöisesti pystytty ratkaisemaan. Voidaan sanoa, että kahdeksassa koulussa hanke on ollut menestys, yhdessä koulussa vielä keväällä 2009 esiintyneet vaikeudet on voitu ylittää ja yhdessä koulussa toiminta on käynnistynyt syksyllä 2009 suurin toivein.

Pulinapaja-hanke saa koulujen henkilökunnalta kiittävää ja jopa ylistävää palautetta. Koulun henkilökuntaan kuuluvat vastaajat tunsivat hankkeen toiminnan hyvin ja hanke näyttää onnistuneen vastaamaan erityisen hyvin heidän tarpeisiinsa. Yli 90 % henkilökuntaan kuuluneista vastaajista piti keskeisiä Pulinapaja-hankkeen toimintamuotoja tärkeinä. Erityisesti henkilökunta arvosti luokkien vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin liittyvää toimintaa. Oppilashuoltoryhmään kuuluvien näkökulmasta hanke tuo selkeää lisäarvoa koulun toimintaan ja se sopii koulun toimintaympäristöön.

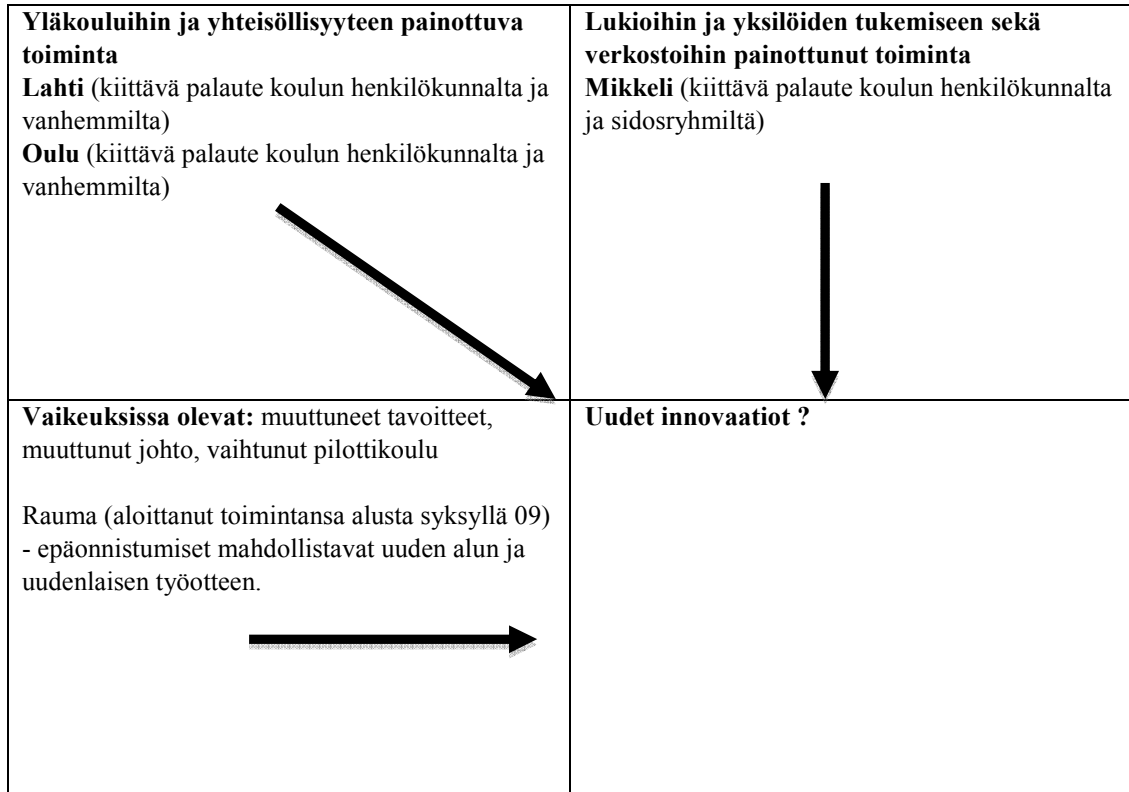
Suuri osa oppilaista (51-58%) piti keskeisiä hankkeen toiminnan osia tärkeinä. Sisällöllisesti nuoret odottivat myönteisen ilmapiirin, seurustelun, seksuaalisuuden, henkisen hyvinvoinnin ja päihteiden käytön käsittelyä. Myös mahdollisuutta puhua omista murheista pidettiin tärkeänä. Kaikista oppilaista Pulinapaja-toimintaa piti tarpeellisenä 46%. Tytöt suhtautuivat poikia myönteisemmin toimintaan ja kokivat hyötyvänsä sen eri muodoista selkeästi poikia enemmän.

Erityisen myönteisesti toimintaa suhtautuivat päivystyksissä käyneet nuoret, joita oli 10-20% kyselyihin vastanneista oppilaista. Näistä puolet oli hyötynyt keskusteluista hankkeen työntekijän kanssa. Henkilökunnasta päivystyksiä piti hyödyllisenä n. 60%. Samalla todettiin, että päivystyksissä voisi käydä useampikin nuori. Kynnystä päivystyksen käyttämiseen pidettiin korkeana ja vastauksissa pohdittiin erilaisia keinoja kynnyksen madaltamiseksi.

Pulinapaja-hanke näyttää tavoittavan päivystystoiminnalla noin puolet potentiaalisista kävijöistä. Eri selvitysten, esimerkiksi kouluterveyskyselyn, mukaan yhdeksäsluokkalaisista ja lukiolaisista n. 10-15% kärsii yksinäisyydestä, väsymyksestä tai masennuksesta.

Koulun henkilökunnan ja myös oppilaiden enemmistön mielestä Pulinapajan kaltaista toimintaa tarvitaan kouluissa. Toiminta ei näyttäydy olemassa olevien palveluiden kanssa päällekkäisenä vaan sitä täydentävänä. Hanke näyttää löytäneen, tai olevan löytämässä, oman tehtävänsä koululla ulkopuolisena, kevyempänä, varhaisen tuen tarjoajana.

Hankkeen tilannetta joulukuussa 2009 voidaan kuvata seuraavasti:

3 Arvioinnin toteutus

Käsillä oleva arviointi perustuu konsultaation ja arviointitutkimuksen yhdistämiseen. Ymmärtävällä työotteella ja projektin toimijoiden sekä konsulttiarvioijien vuorovaikutuksella on pyritty mahdollistamaan tulosten ja vaikutusten tunnistaminen sekä niitä kohti eteneminen. Tämä on tapahtunut arviointiverstaissa sekä projektipäällikön ja pääarvioijan keskusteluissa. Arvioinnissa on hyödynnetty kehittävän työntutkimuksen piirissä syntyneitä työvälineitä työn tarkoituksen ja sen muutoksen hahmottamiseksi. Arviointi toteutetaan monitahoarviointina, jossa pyritään kuvaamaan toimintaa monesta näkökulmasta ja tunnistamaan toimintaan liittyviä ristiriitaisiakin odotuksia. Arvioinnissa käytettyjä näkökulmia ovat nuorten, koulun henkilökunnan, koulun ulkopuolisten sidosryhmien ja hankkeen työntekijöiden näkökulmat sekä neljän eri pilotin kokemusten vertaaminen toisiinsa. Arviointiprosessia on kuvattu jäljempänä.

3.1 Tutkimusasetelma ja tarkentuneet tutkimuskysymykset

A) Tutkimuskysymykset päivystystoiminnasta

Millaiseksi päivystystoiminnan työnkohde kullakin paikkakunnalla ja koulussa on muotoutumassa:

Millaiseksi hankkeen ja nuorten kohtaamiset muodostuvat?

Mihin Pulinapaja-hanketta on koulussa tarvittu?

Millaiseksi Pulinapaja-hankkeen suhde vanhempiin on muodostunut?

Millaisia pidemmän aikavälin vaikutuksia päivystystoimintaan liittyen on tunnistettu?

Lähteet:

Projektipäiväkirjat 2008-2009

Työntekijöiden haastattelut

Yhteistyökumppaneiden haastattelut/sähköinen lomakekysely (esim. kuraattorit, opettajat) syksy 2009

Päivystystä käyttäneiden nuorten sähköinen lomakekysely syksy 2009

B) Tutkimuskysymykset moniammatillisuudesta

Millaiseksi kolmannen sektorin toimijoiden rooli kouluissa muotoutuu:

Millaisia kokemuksia yhteistyöstä ja työnjaon syntymisestä hankkeeseen osallistuvilla on kouluympäristössä?

Miten luottamuksellisuus ja salassapito toteutuvat?

Millaisiksi verkostoissa tapahtuvan yhteistyön tavoitteet muodostuvat?

Millaisia yhteistyömalleja hankkeen puitteissa syntyy?

Lähteet:

Projektipäiväkirjat

Koulun arkeen osallistuvien hanke työntekijöiden haastattelut (syksy 2009, 2 haastattelua)

Mahdollisten yhteistyökumppaneiden haastattelut (esim. kuraattorit, opettajat)

Moniammatillisen yhteistyöhön liittyviin toimintamuotoihin (esim. vanhempainillat, luokkien teematunnit, ryhmätoiminnat) osallistuneiden lomakehaastattelut (vanhemmat, oppilaat)

Verkoston toimivuusanalyysi.

Tämän raportin tarkoitus on nostaa esiin aineiston keruussa tähän mennessä havaittuja teemoja ja mahdollisia hypoteeseja.

3.2 Väliarvioinnin toteutus

Väliarviointi suoritettiin oheisen suunnitelman mukaisesti:

Väliarvioinnin toteutus	Aikataulu
Yhteenveto projektin etenemisestä ○ päivitettyt suunnitelmat ja raportit ○ projektipäiväkirjat jne. Kolme tapaamista projektipäällikön kanssa.	Kevät 09
Projektin haasteiden tunnistaminen, arviointiverstas	Kesäkuu 09
Kyselylomakkeiden ja haastattelurunkojen viimeistely (tutkija)	Elokuu 09
Kyselyt ja haastattelut neljällä paikkakunnalla - Yhteistyökumppaneiden haastattelu (sähköinen lomakekysely) /paikkakunta, paikallinen projekti toimittaa sähköpostiosoitteet. Vastaajia 70, n. 30% koko henkilökunnasta. - Osallistuneiden nuorten haastattelu, valikoitu näyte esim. tukioppilaat (sähköinen lomakekysely) /paikkakunta, toteutui Lahdessa, Mikkelissä ja Oulussa, N 280. - Vanhempien haastattelu (sähköinen lomakekysely) /Lahti, Oulu, N 35 - Keskeisten toimijoiden puhelinhaastattelut (n. 4 koulu + tärkeimmät yhteistyökumppanit, enintään 14/paikkakunta), N 35 => yhteenveto havainnoista arviointiverstasiin	Syys- ja lokakuu 09
Kehittämisverstaat neljällä paikkakunnalla, N 37 - Paikkakuntakohtainen kehittämisversta /paikkakunta osallistujina koulun ja sidosryhmien keskeiset toimijat, mahdollisesti avainoppilaita, sovitaan paikkakuntakohtaisesti - Yhteenveto paikkakunnittain /paikkakunta ⇒ paikkakuntakohtaiset yhteenvedot	Marraskuu 09
Yhteenveto raportoinnista	Marras-Joulukuu 09
Yhteenvetoraportin arviointiverstas 8.12.09 - konsultatiivinen arviointiverstas projektin kera	Joulukuu 09
Väliraportti	31.12.09

3.3 Arvioinnin onnistuminen

Käsillä oleva arviointi perustuu monitahoarviointiin, jossa hankkeen tuottamia dokumentteja, paikallisten koordinaattoreiden projektipäiväkirjoja, haastatteluaineistoja ja sähköisten kyselyiden tuottamia vastauksia on verrattu toisiinsa, ja niistä on pyritty rakentamaan ehyt kertomus Pulinapaja-hankkeen toteutuksesta. Valtakunnallisen hankkeen koordinoinnin näkökulmasta tavoiteltu eheys tekee väkivaltaa paikallisille hankkeille sekä kadottamalla paikallisesti tärkeinä pidettyjä piirteitä että alistamalla paikalliset hankkeet sellaiselle kontekstin tuottamalle vertailulle, joka paikallisesti ei mahdollisesti ole merkityksellinen. Kokonaiskuvan tavoittelu on kuitenkin koko hankkeen näkökulmasta tarkoituksenmukaista.

Aineiston pätevyyden testaaminen perustuu triangulaatioon – johtopäätökset on pyritty vahvistamaan useammasta lähteestä. Sähköisen kyselyn reliabiliteettiä on testattu sekä vertaamalla Oulun ja Lahden vastausten jakaumia keskenään, että puolittamalla kumpikin näyte ja vertaamalla puolitettuja jakaumia keskenään. Näiden perusteella indikaattorikohtaisesti lasketut reliabiliteettikertoimet vaihtelivat 0,81 ja 0,91:n välillä. Reliabiliteetin avulla pyritään tunnistamaan sattuman osuutta vastauksissa, korkea reliabiliteetti kertoo siitä, että vastaajat ovat vastanneet kaikissa tilanteissa kysymyksiin samalla tavoin.

Arviointiverstaassa 8.12.2010 käytiin läpi arvioinnin onnistumista. Pulinapaja-työntekijät antoivat palautetta arvioinnin toteuttamisesta neljällä pilottipaikkakunnalla.

3.3.1 Yhteenveto arvioinnin pätevyydestä

1. Kyselyihin vastattiin johdonmukaisesti ja eri johtopäätökset on voitu varmistaa useasta lähteestä.
2. Haastattelut ja avovastaukset ovat muodostaneet rikkaan laadullisen aineiston, jota on ollut mahdollista teemoittaa useasta näkökulmasta. Aineiston pohjalta on ollut mahdollista vastata arviointikysymyksiin sekä nostaa esiin useita kehittämiskohteita.
3. Kaikkien Pulinapaja-hankkeen työntekijöiden näkökulmasta arviointiaineisto kokonaisuutena ei ollut validia, eikä tuottanut sitä tietoa, jota sen olisi työntekijöiden näkökulmasta pitänyt tuottaa. Erityisesti nuorten kyselylomakkeissa kysyttiin osittain vääriä asioita ja käytettiin heille vaikeaselkoista kieltä. Tässä yhteydessä pätevyydellä viitataan konsultatiivisen arvioinnin pätevyyteen, joka edellyttää arvioitavan hankkeen toimijoiden ja arvioijan vuoropuhelua sekä keskinäistä ymmärrystä arvioinnin tarkoituksesta ja tuloksista (vrt. Esim. Kemmis, myös Pawson). Hyvin toteutetussa arvioinnissa kerätty tieto, esimerkiksi kyselylomakkeiden tuottamat vastaukset, on suoraan kytkettävissä työntekijöiden toiminnan suuntaamiseen.
4. Arvioinnin suunnittelu yhdessä projektin työntekijöiden kanssa epäonnistui siinä mielessä, että työntekijät eivät nähneet yhteyttä suunnittelun ja toteutuneiden lomakkeiden välillä. Kyselylomakkeet eivät olleet Pulinapaja-hankkeen työntekijöiden näköisiä.
5. Arvioinnin ajoitus nuorten kyselyiden osalta epäonnistui. Kyselyt olisi pitänyt toteuttaa keväällä, jotta lukuvuoden 2008-2009 9-luokkalaiset olisivat olleet arvioinnissa mukana.
6. Kyselyiden viimeistely epäonnistui. Prosessi oli sovitusta myöhässä eivätkä työntekijät kyenneet annetussa ajassa toteuttamaan tiedon keruuta. Aikatauluissa ollut jouston vara ja aikataulun pidentäminen ei poistanut kiireen tunnetta työntekijöiltä.
7. Projektityöntekijöiden näkökulmasta kyselyiden tekninen toteutus koettiin työlääksi eikä se ollut suhteessa kyselyistä saatuun hyötyyn.

8. Paikkakuntakohtaiset arviointiverstaat koettiin pääosin onnistuneiksi ja niissä käytiin rakentavaa keskustelua hankkeen tulevaisuuden painotuksista.

4 Hankkeen tavoitteet

Pulinapaja hankkeen tarkoituksena on vahvistaa nuorten hyvinvointia ja kehittää nuorten parissa tehtävää ehkäisevää kriisityötä yhteistyössä kouluilla ja nuorten vapaa-ajassa toimivien ammattilaisten kanssa. Keskeisiksi kohderyhmiksi on Lahdessa ja Oulussa valittu perusopetuksen 7- 9 luokat ja Mikkelissä lukio. Raumalla kohderyhmä on vaihtunut ja syksystä 2009 lähtien kohderyhmänä on ollut Säkylän yläkoulu.

Hankkeen tavoitteena on tuottaa uusia toimintakäytäntöjä ja -muotoja sekä tutkimustietoa, joita voidaan hyödyntää myös valtakunnallisesti nuorten parissa tehtävän työn kehittämisessä. (Valtakunnallinen hankesuunnitelma). Kokeiltavat toimintamuodot ovat liittyneet päivystyksen toteuttamiseen kouluilla, oppituntien pitämiseen ja erilaisiin väliintuloihin, joilla on pyritty vaikuttamaan luokkien vuorovaikutukseen.

Valtakunnallisen koordinoinnin päätarkoituksena on pitää hanke yhdenmukaisena kokonaisuutena, jolla on päätavoitteena kehittää nuorten ehkäisevää kriisityötä. Valtakunnallisen koordinoinnin tavoitteena on tukea neljää paikallista Pulinapaja-hanketta ja niissä tehtävää, paikalliset resurssit ja tarpeet huomioon ottavaa kehittämistyötä (Valtakunnallinen hankesuunnitelma).

Pulinapaja-hankkeen juuret ovat Kuopiossa ja koulussa tapahtuvassa toiminnassa. Hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut selvittää, voiko kolmannen sektorin toimija toimia koulussa ja millaisia vaatimuksia siihen liittyy. Nyt käsillä olevassa hankkeessa erityisesti Lahti ja Oulu ovat keskittyneet koulussa tapahtuvaan toimintaan. Mikkelin ja Rauman puolesta ovat pyrkineet koulussa tapahtuvan toiminnan lisäksi kehittämään verkostomaisia työtapoja koulun ulkopuolisten kumppaneiden kanssa.

4.1 Pulinapaja-hanke Lahdessa

Lahdessa Pulinapaja-hankkeen tavoitteena on kehittää ehkäisevää kriisityötä perusopetuksen 7-9 luokkalaisten parissa. Hankkeen pilottikouluja Lahdessa ovat Mukkulan, Tiirismaan ja Kärpäsän peruskoulut sekä Lahden Rudolf Steiner-koulu. Oppilaiden lisäksi kohderyhmänä ovat oppilaiden lähiyhteisö ja kouluyhteisö: vanhemmat, kaverit, opettajat ja oppilashuollon henkilöstö kouluilla. (Ennaltaehkäisevä jalkautuva akuutti kriisiapu nuorten keskuudessa –projekti. Väli­raportti 2008)

Pulinapaja-hankkeessa kriisillä tarkoitetaan sitä, että nuori itse kokee jonkun tilanteen kriisinä ja kaipaa siitä selviytymiseen aikuisen tukea. Tavoitteena on nuorten elämänhallinta- ja kriiseistä selviytymisen taitoja lisäämällä auttaa nuoria saamaan paremmat valmiudet ongelmatilanteidensa ratkaisemiseen. (Ennaltaehkäisevä jalkautuva akuutti kriisiapu nuorten keskuudessa –projekti. Väli­raportti 2008)

Pulinapaja-hankkeen tavoitteena on ennaltaehkäisevän toiminnan keinoin edistää nuorten selviytymistä kriiseistä niin yksilö-, perhe-, kaveri- kuin yhteisötasollakin ja sitä kautta lisätä nuorten hyvinvointia. Nuorten elämönhallinta- ja kriiseistä selviytymisen taitoja lisäämällä pyritään auttamaan nuoria saamaan paremmat valmiudet ongelmatilanteidensa ratkaisemiseen ja riittävän tasapainon löytämiseen elämässään. Hankkeen tarkoituksena on täydentää alueella jo olemassa olevia nuorten mielenterveyttä tukevia palveluita. (Ennaltaehkäisevä jalkautuva akuutti kriisiapu nuorten keskuudessa –projekti. Väliraportti 2008)

4.2 Pulinapaja-hanke Oulussa

Tavoitteena on ennaltaehkäisevän toiminnan keinoin edistää Oulun yläkoululaisten kriiseistä selviytymistä. Osatavoitteina on mainittu:

- Nuorten mielen hyvinvoinnin edistäminen,
- Elämönhallinta- ja ongelmanratkaisutaitojen lisääminen,
- Syrjäytymisen ehkäisy ja
- Yhteisöllisyyden tukeminen.

Hankkeen kohderyhmänä ovat perusopetuksen yläkoulujen 7-9 luokkien oppilaat Oulussa. Kriisit kuuluvat kaikkien elämään ollen sen muutoskohtia ja jokainen oppilas tarvitsee tukea kasvuun ja kehittymiseen. Tästä johtuen Pulinapaja on tarkoitettu kaikille oppilaille, ei vain riskiryhmille. Projektin välillisiä kohderyhmiä ovat oppilaiden lähiympäristö ja kouluyhteisö. Pulinapaja-hankkeen toimintamuodoista toivotaan ainakin osan jäävän pysyviksi toiminnoiksi hankkeen pilottikouluihin. Lisäksi koulunhenkilökunnan, vanhempien ja nuorten kavereiden kanssa työskentely on tapa tukea nuorta.

Oulussa toimintaa on toteutettu viidellä koululla: *”Yhteistyö kouluilla on toteutunut suunnitelmien mukaan henkilökunnan ja opetushuoltoryhmän kanssa. Kouluilla on tavattu nuoria keskustelujen merkeissä viikoittain sovittuina ajankohtina. Lisäksi kouluilla on pidetty teemallisia oppitunteja. Koulujen ja kouluilla toimivien yhteistyökumppaneiden, nuorisotoimen ja seurakunnan, kanssa on toteutettu kokopäivän kestäviä ryhmäytymispäiviä 7-luokkalaisille sekä tarpeiden mukaan myös ylemmille vuosiluokille. Kahdella koululla 7- ja 8- luokkalaisten ryhmäytymisen syventämistä jatketaan ympäri lukuvuoden. Syksyllä aloitetaan ja suunnitellaan pienryhmätoimintaa koulunhenkilökunnan kanssa kahdella koululla. Koti-koulutoimikunnissa on käyty kartoittamassa yhteistyötä vanhempien kanssa sekä kuulemassa heidän toiveitaan projektille. Kuraattorin kanssa parityöskentelyä. Redi 64 kanssa järjestetään loka-marraskuun aikana kahden koulun 7-luokkalaisille ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön teemapäiviä.”* (Rayn projektin toteutusta koskeva selvitys 2009.)

4.3 Pulinapaja-hanke Mikkelissä

Mikkelin Pulinapaja-hankkeen tavoitteita on kuvattu rahoitushakemuksessa vuodelle 2010. Nuorten keskuudessa tehtävän ennaltaehkäisevän kriisityön tarkoituksena on nuorten elämänhallintataitojen ja – tietojen lisääminen ja vahvistaminen. Tämän toiminnan kautta nuori saa valmiuksia kohdata elämässään eteen tulevia kriisi- ja ongelmatilanteita paremmin ja kestävämmiin.

”Olemme kartoittaneet Etelä-Savon nuorten hyvinvoinnin tilaa tällä hetkellä Kouluterveyskyselystä saatujen tulosten kautta. Vuoden 2007 Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta mm. nuorten väsymys on asia, joka vaatii yhteistyötä kaikkien koulun toimijoiden kanssa. Tärkeänä toimintatavoitteena projektissamme on myös nuorten parissa toimivien aikuisten kouluttaminen ja tiedon tuottaminen ja asioiden esiintuominen nuorten elämän kriiseihin liittyen (oppimateriaalit, teemakoulutukset jne.)

Myös nuorten itsemurhat tällä alueella ovat huolestuttavia aiheita. Tilastokeskuksen mukaan viimeisen 10 vuoden (1995-2005) ajalla 15-24 vuotiaista Etelä-Savossa itsemurhaan on päätyneet 52 nuorta. Pohtia voi myös sitä, miten paljon nuorten itsemurhakuolemia onkaan jäänyt tilastoimatta näiden lukujen lisäksi. Mikkelin Pulinapajassa haluamme nostaa nuorten itsemurhat yleisempään keskusteluun ja tuoda esille varhaisen puuttumisen tärkeän merkityksen.” (Mikkelin hankkeen tavoitteet Rayn hakemuksessa 2009)

Mikkelissä pilottikoulun kanssa yhteistyö on jatkunut suunnitellulla tavalla:

”Yhteistyöhön on kuulunut mm. koululla tapahtuva nuorille suunnattu päivystystoiminta heitä koskeavissa asioissa sekä tiedottaminen Pulinapaja-hankkeen toiminnasta 1.vuosikurssin oppilaille ja oppilaskunnan hallitukselle. Kevään 2009 aikana toimesta koululla on toteutettu selvitystyö ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoiden hyvinvoinnista.”

”Verkostoyhteistyö; NFG:n (Non Fighting Generation) kanssa tehty pilottikoululla yhteistyötä yhdessä pidettyjen keskustelutuntien muodossa psykologian ja uskonnon kursseilla. Aiheena ovat olleet mm. mielenterveys voimavarana, hyvä elämä ja arvot. Pulinapaja-hanke on osallistunut lisäksi muun verkostoyhteistyön kautta paikallisella tasolla lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kehittämiseen osallistamalla työpajoihin ja suunnittelupalavereihin.” (Mikkelin hankkeen tavoitteet Rayn hakemuksessa 2009)

4.4 Pulinapaja-hanke Raumalla

Raumalla Pulinapajahankkeen tarkoitus on olla aktiivisena osana nuorten parissa tehtävää työtä. Tavoitteena on lisätä eri tahojen välistä yhteistyötä nuorten avun saannin parantamiseksi. Tärkeimpänä tavoitteena on lisätä tietoutta mielenterveydestä ja sen vaalimisesta sekä lisätä nuorten omia valmiuksia erilaisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi. Tiedotus ja valistus toimivat projektissa ennaltaehkäisyn tärkeimpinä välineinä. Projektin rooli määrittyi Rauman seudulla kahtalaiseksi. Tärkeänä tavoitteena on kohderyhmän tavoittaminen ja heidän kanssaan tehtävä työ, toisaalla taas yhteistyön parantaminen ja rakenteellisten ongelmien esiin tuominen nuorten parissa toimivien tahojen keskuudessa (Toimintakertomus vuodelta 2007). Raumalla hanke epäonnistui vuosina 2007-2008 Eurassa ja kokeilu käynnistettiin uudestaan

Säkylässä. Yhteistyön päättyminen Eurassa johtui useasta syystä. Sekä projektityöntekijän että sidosryhmiin kuuluvien haastatteluissa todettiin, että työntekijään kohdistui korjaavan ja diagnosoivan työn odotuksia, joihin työntekijä ei pystynyt vastaamaan. Terveystuhoon edustajien mukaan ehkäisevä kriisityö käsitteenä oli epäselvä. Edelleen työntekijä koki joutuneensa sosiaalitoimen ja koulun väliin sovittelijaksi ja ymmärtäjäksi. Itse hankkeen johto on vaihtunut hankkeen aikana tähän mennessä neljä kertaa. Jokainen johtaja on muuttanut hankkeen tavoitteen asettelua. Kaikkien näiden seurauksena luottamuksen rakentamisessa Eurassa epäonnistuttiin ja kokeilu käynnistyi syksyllä 2009 uudestaan Säkylän yläkoululla. (Väliarviointi Raumalla 2009).

4.5 Tavoitteen asettelu arvioinnin näkökulmasta

Pulinapaja-hankkeen valtakunnallisen koordinoinnin ja paikallisten Pulinapaja-hankkeiden suunnitelmissa viitataan sekä kriisityöhön että ehkäisevään työhön. Näiden yhdistelmänä on syntynyt omakielisiä käsitteitä, kuten ”ehkäisevä kriisityö” tai ”ennaltaehkäisevä jalkautuva akuutti kriisiapu”. Käsitteiden sisältö on ulkopuolisille epäselvä ja osin se näyttää olevan sitä myös hankkeen toimijoille.

Kriisityön käsite viittaa yksilön mielen tilaan, johon liittyy psyykkistä tuskaa, tasapainottomuutta ja elämän jatkuvuuden kyseenalaistamista. Kriisi on usein yllättävä, järkyttävä ja uusi tilanne, jossa ihmisen aikaisemmin käyttämät ratkaisut ja toimintamallit eivät riitä tilanteen selvittämiseksi. Yleensä ihminen ei pysty tai osaa varautua kriisiin. Kriisitilanteeseen reagoidaan yksilöllisesti ja ihminen kokee avuttomuutta, hämmennystä ja levottomuutta. Vaikea kriisi voi johtaa toimintakyvyn lamaantumiseen. (Esim. Jokinen, Juha 2004)

Pulinapaja-hankkeessa ehkäisevällä mielenterveystyöllä viitataan psyykeä kuormittaviin tilanteisiin, jotka syntyvät arkisissa askareissa koulussa, kotona tai harrastuksissa. Näihin tilanteisiin nuoret reagoivat esim. ahdistuneisuudella, masennuksella, väkivaltaisella käyttäytymisellä, huonolla itsetunnolla, päihteiden käytöllä tai jännittämällä. Erilaiset käsittelemättömät kriisit (kehitykseen kuuluvat tai traumaattiset) lisäävät nuoren pahoinvointia ja lisäävät riskiä kroonisiin mielenterveyden vaikeuksiin. Varhainen kriisitilanteisiin puuttuminen mahdollisimman lähellä nuoren päivittäistä elinympäristöä ja luokan opetustilanteissa esim. kriisitilanteista selviytymisen keinojen miettiminen yhdessä nuorten kanssa lisäävät nuorten elämänhallintaitoja ja yleistä hyvinvointia (Valtakunnallinen hankesuunnitelma).

Tavoitteenasettelussa käsitteiden epäselvyys näyttää johtavan tasapainoiluun yhteisöön suuntautuvien toimenpiteiden ja yksilöön suuntautuvien toimien välillä. Käsitteen vakiintumattomuus aiheuttaa myös jossain määrin epäselviä odotuksia suhteessa Pulinapaja-hankkeeseen. Onko hankkeen tavoitteena auttaa kriisin kokenutta nuorta vai ehkäistä kriisien aiheuttamaa kuormitusta esim. jakamalla tietoa mielen hyvinvoinnin osa-alueista tai vahvistamalla yhteisön toimintaa?

Sekä hankkeen valtakunnallisen koordinoinnin että paikallisten hankkeiden kuvaukset ovat tähän mennessä keskittyneet kuvaamaan yritystä kehittää uusia toimintatapoja.

Arvioinnin näkökulmasta tavoitteen asettelussa on eräitä ongelmia:

1. Kriisityön ja ennaltaehkäisevän mielenterveystyön kytkeminen toisiinsa tavoitteissa on kohderyhmän määrittelyn kannalta ongelmallista. Kriisityö perustuu ajatukseen kriisin äkillisyydestä ja sattumanvaraisuudesta. Kriisin kohteena voi olla kuka vaan. Ehkäisevän työn ajatus taas perustuu kuormittaviin tekijöihin ja niiden kasaantumiseen joidenkin nuorten kohdalla. Tällöin kuormitukselle alttiiden tunnistaminen on toiminnassa keskeistä.
2. Kohderyhmäksi on kuvattu tiettyjen koulujen kaikki oppilaat ja mahdollisesti heidän sidosryhmänsä. Samalla kuitenkin toiminta tosiasiallisesti tavoittaa vain osan nuorista.
3. Toimintatapojen kehittäminen on ollut osin hapuilevaa. Hapuilu liittyynee vaikeuteen määrittää tavoitetta. Konkreettisten tavoitteiden puutteessa toimintaa ovat ohjanneet esim. koulun henkilökunnan tarpeet, joihin onkin vastattu ilmeisen hyvin.
4. Kaikkien hankkeiden kohdalla puhutaan kriiseissä tukemisesta. Tukemisella ei ole sellaisia tavoitteita, eikä tukemiseen liity sellaista seurantaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä, onko kriiseistä selviytymisen tukemisessa edetty ja miten.
5. Tavoitteissa korostetaan tiedon ja valistuksen merkitystä nuorten mielen hyvinvoinnin kannalta. Valistuksen osalta tulosten ja vaikutusten arviointi on aina vaikeaa. Tässä yhteydessä mitattavien tavoitteiden puuttuminen johtaa siihen, että hankkeella ei ole selkeää käsitystä siitä, miten valistus – pidetyt oppitunnit ja vanhempainillat – on vaikuttanut. Lisäksi ei ole muodostettavissa selkeää käsitystä, kuinka paljon valistusta olisi hyvä antaa, jotta vaikutuksia syntyisi.
6. Verkostomaiselle yhteistyölle asetetut tavoitteet on kuvattu väljästi, yhteistyö on muotoutunut hitaasti eikä sillä ole tähän mennessä ollut sellaisia konkreettisia tavoitteita, joita olisi voinut mitata. Raumalla ja Mikkelissä on kuitenkin ituja konkreettisen yhteistyön muotoutumisesta.

5 Oppilaiden kokemukset Pulinapa-hankeesta

Suuri osa oppilaista (51-58%) piti keskeisiä Pulinapaja-hankkeen osia tärkeinä. Sisällöllisesti nuoret odottivat myönteisen ilmapiirin, seurustelun, seksuaalisuuden, henkisen hyvinvoinnin ja päihteiden käytön käsittelyä. Myös mahdollisuutta puhua omista murheista pidettiin tärkeänä.

Kaikista oppilaista hankkeen toimintaa piti tarpeellisena 46%. Tytöt suhtautuivat hankkeeseen poikia myönteisemmin ja kokivat hyötyvänsä sen eri muodoista selkeästi poikia enemmän. Erityisen myönteisesti toimintaan suhtautuivat päivystyksissä käyneet nuoret, joita oli 10-20% kyselyihin vastanneista oppilaista. Näistä puolet oli hyötynyt keskusteluista Pulinapaja-hankkeen työntekijän kanssa.

Pulinapaja-hanke näyttää tavoittavan päivystystoiminnalla noin puolet potentiaalisista kävijöistä. Eri selvitysten, esimerkiksi kouluterveyskyselyn, mukaan, yhdeksäsluokkalaisista ja lukiolaisista n. 10-15% kärsii yksinäisyydestä, väsymyksestä tai masennuksesta.

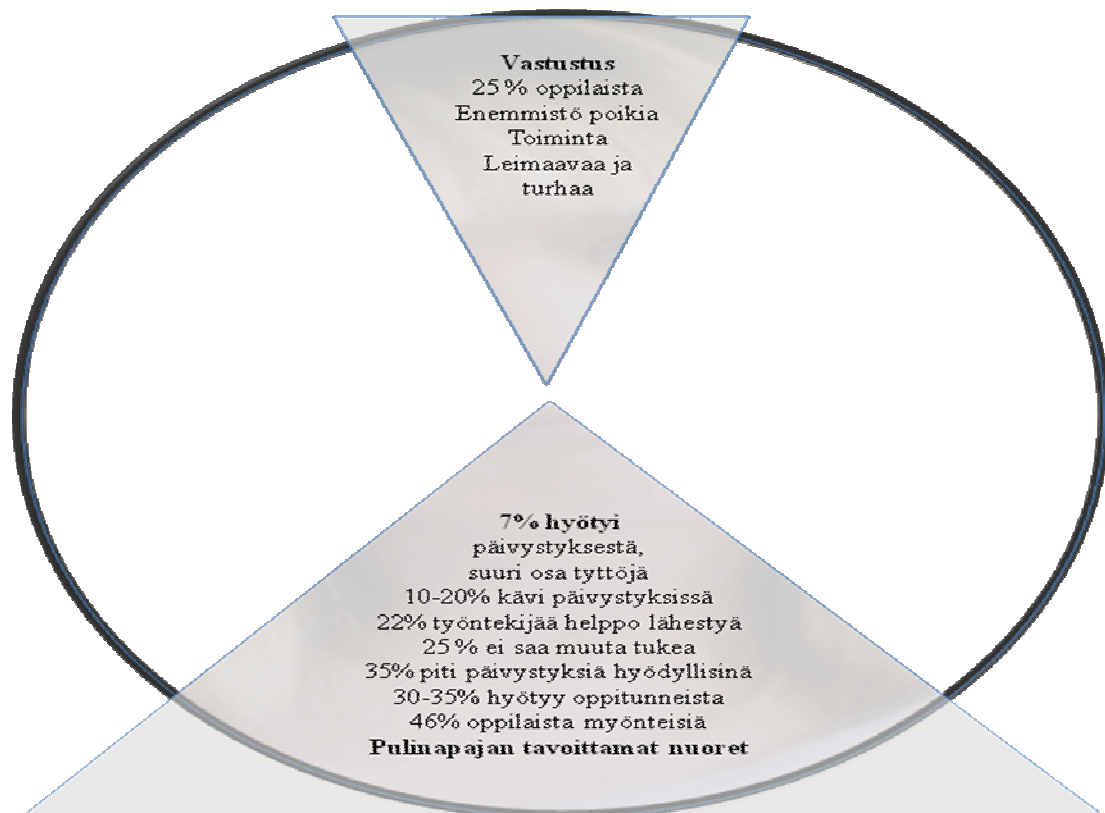
Pulinapaja-toiminnan kohderyhmäksi näyttää muodostuneen verbaaliseen vuorovaikutukseen harjaantuneet tukea etsivät tytöt. Nämä etsivät tukea omaan elämänhallintaansa (väsymys, masennus, yksinäisyys) ja myös liittolaista oppilasyhteisön taholta kokemaansa vaikeuteen. Vastaavasti hankkeeseen kriittisesti suhtautuvien määrä on noin neljännes oppilaista. Nämä pitivät toimintaa merkityksettömänä ja hyödyttömänä. Kriittisistä enemmistö oli poikia.

Hankkeen ja nuorten kohtaamiset jäsentyvät sosiaalisiksi tiloiksi. Tällaisia tiloja ovat yksilöllisten keskustelujen tilat, tutuksi tulemisen tilat ja erilaiset yhteisölliseen interventioon tähtäävät prosessit. Eri palautteiden perusteella hankkeella on tutuksi tulemisen tilojen osalta hyödyntämätöntä potentiaalia. Hankkeen jatkossa tärkeiksi koetaan myös erilaiset ilmapiiriin, työrauhaan ja kiusaamiseen vaikuttavat prosessit.

5.1 Pulinapajahankkeen palveluita käyttävät nuoret

Toimintakertomuksen (2008) mukaan päivystyksissä kävijöistä erottuu kolme ryhmää: yksinäisyyden, väsymyksen tai masennuksen, kiusaamiseen ja työilmapiirin ja erilaisten onnettomuuksien ja muutosten vuoksi käyvät. Pulinapaja-hanke näyttää tavoittavan päivystystoiminnalla noin puolet potentiaalisista kävijöistä. Arvio perustuu STAKESin kouluterveyskyselyiden tuottamiin indikaattoreihin suhteutettuna Pulinapaja-kyselyiden tuloksiin. Kyselyiden perusteella n. puolet päivystyksessä käyneistä on hyötynyt käynnistä. Päivystystoiminta näyttää sopivan erityisesti puhumalla itseään ilmaiseksi tytöille. Neljännekselle kaikista kyselyihin vastanneista Pulinapaja on ainoa vaihtoehto purkaa omia tuntemuksiaan.

Kuva 1: Nuorten valikoituminen Pulinapaja-toimintaan

Pulinapaja-hankkeen arvioinnin yhteydessä on keskusteltu siitä, mikä on hankkeen kohderyhmä. Kriisityön määritelmästä lähtevä ajattelu korostaa kriisin tunteen yllättävyyttä ja subjektiivisuutta. Kuka tahansa 13-19 –vuotias voi olla Pulinapaja-hankkeen asiakas, mikäli kokee tarvitsevansa jossain tilanteessa aikuisen tukea. Ennalta ei ikään kuin voida tietää tai valita, keneen tai keihin toiminta tulisi kohdistaa.

Hankkeen perusteluissa kuvataan kouluun ja ympäristöön liittyviä stressitekijöitä ja näiden mahdollisia seurauksia oppilaalle (Valtakunnallinen hankesuunnitelma). Tässä mielessä Pulinapajan tehtävänä olisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vähentää oppilaaseen kohdistuvien paineiden vaikutuksia ja tällä tavoin ehkäistä mielenterveysongelmien syntyä.

Pulinapaja-hankkeessa näytetään ajattelevan, että paikallisten nuorten ja pilottikoulujen tarpeet nousevat esiin ja voidaan tunnistaa toiminnan kautta. Toiminta, joka ei nosta tarpeita esiin katoaa merkityksettömänä. Tarpeitten tunnistamisen myötä on syntynyt ja muotoutumassa erilaisia tapoja suunnata ja kohdentaa toimintaa. Päivystysten organisointi on lähtenyt liikkeelle kriisityön ideaalista, jolloin apua ei

aktiivisesti tarjota vaan apua tarvitsevat hakeutuvat sen luokse. Käytännössä toimintaa on kuitenkin kohdennettu. Opettajat ja oppilashuoltoryhmät ovat ohjanneet oppilaita päivystyksiin ja työrauhaan ja kiusaamiseen liittyviä teematunteja ja prosesseja on kohdennettu luokille, joiden on arveltu hyötyvän siitä.

Mikkelin Pulinapaja-hanke toteutti osana omaa toimintaansa lukiolaisten mielenterveyttä koskevan selvityksen lukion ensimmäisen ja toisen vuoden kurssilaisille. Selvityksessä tavoitettiin 40% oppilaista, N= 135. Tulokset ovat saman suuntaisia, kun tässä arvioinnissa yläasteelta kerätyt kyselyaineistot. Keskeisiä mielenterveyteen liittyviä ongelmia nuorilla olivat väsymys-, yksinäisyys ja masennusongelmat. Väsymys-, yksinäisyys- ja masennusongelmat kasaantuivat samoille, vajaalle 10 %:lle opiskelijoista (Manninen Alpo 2009). Masennusta kokevien nuorten havaittiin hakeutuvan varsin harvoin terveyden- huollon palveluiden piiriin mielenterveyssyiden vuoksi. Näin ollen aikuisilta vaaditaankin aktiivisuutta nuoren olotilassa tapahtuvien muutosten tarkkailuun ja tunnistamiseen. Keskivaikeaa tai vaikeaa masennusta esiintyi 13% yläkoululaisista ja 11 %:lla lukiolaisista. (STAKES, ym. 2009. Kouluterveyskysely. Helsinki.)

Mannisen selvityksen perusteella näyttää siltä, että masennus- ja väsymysongelmia esiintyy enemmän lukion ensimmäisellä vuosikurssilla sekä tytöillä. Eniten yksinäisyyttä ja ystäväsuhteiden puutetta kokivat toisen vuosikurssin pojat. Selvityksessä Alpo Manninen pitää erityisen tärkeänä tunnistaa ongelmat ja löytää näille opiskelijoille heidän hyvinvointiaan ja terveyttä tukevat palvelut. Alpo Mannisen selvityksen tulokset poikkesivat aiemmista kouluterveystutkimuksen tuloksista. Tulosten yleistettävyyttä ja luotettavuutta heikentää alhainen vastanneiden määrä (Vastausprosentti = 39%). Etenkin pojat vastasivat kyselyyn niukasti. Voi olla, että paremmalla vastausprosentilla tulokset olisivat olleet lähempänä kouluterveys - tutkimuksen tuloksia. (Selvitys lukion ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoiden hyvinvoinnista, Manninen Alpo 2009, Mikkelin Seudun Mielenterveysseura Pulinapaja-hanke 2009)

STAKESin kouluterveystutkimuksen käyttämiä indikaattoreita 2009 - peruskoulun ja lukion oppilaat.

Indikaattori	Peruskoulu %	Lukio%
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	29	17
Koulun työilmapiirissä ongelmia	27	11
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	8	2
Väsymystä lähes päivittäin	15	14
Koulu-uupumusta	13	7
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	13	11
Avun puutetta muissa kuin koulunkäyntiin liittyvissä asioissa	12	8
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	10	7
Terveystiedon aiheet eivät kiinnosta	19	18

STAKESin kouluterveystutkimus 2009.

Verrattaessa Pulinapaja-hankkeen kävijätilastoja vuodelta 2008 Stakesin kouluterveystutkimukseen 2009 näyttää siltä, että Pulinapajojen päivystykset ovat tavoittaneet suuren osan kiusatuista ja noin puolet masentuneista ja väsyneistä.

5.1.2 Nuorten asenteet Pulinapaja-hanketta kohtaan

Sähköisten kyselyiden perusteella voi sanoa yleisesti, että:

- A) Tytöt suhtautuvat toimintaan myönteisemmin kuin pojat (erot erittäin merkitseviä).
- B) 9 lk:laiset suhtautuvat toimintaan myönteisemmin kuin 8 lk:laiset
- C) Koulun henkilökunta suhtautuu hankkeeseen erittäin myönteisesti, samoin vanhemmat.
- D) Oppilaista n. 40-45% suhtautuu toimintaan myönteisesti n. 30 % neutraalisti ja 25 % torjuvasti. Myönteisesti suhtautuvista enemmistö oli tyttöjä, kielteisesti suhtautuvista poikia.

Tytöt suhtautuivat hankkeen toimintaan useimpien indikaattoreiden osalta poikia selkeästi myönteisemmin. Päivystyksissä käyneistä 70% oli tyttöjä. Yli puolet päivystyksessä käyneistä suhtautui toimintaan myönteisesti, 35 % neutraalisti. Mikkelin lukiolaisia koskevan selvityksen mukaan tytöt ilmaisivat ja tunnistivat väsymyksen, masennuksen ja yksinäisyyden selvästi poikia useammin.

Päivystyksessä käyneet suhtautuvat hankkeeseen muita nuoria myönteisemmin ($p < 0,05$):

- Tunsivat Pulinapaja-hankkeen toiminnan mielestään hyvin,
- Tiesivät missä asioissa työntekijään voi olla yhteydessä
- Mielenterveysseuran toiminta oli tutumpaa kuin muille
- Suhtautuivat myönteisesti tilanteisiin, joissa puututaan koulukiusaamiseen
- Suhtautuivat myönteisemmin vanhempainiltoihin mielenterveyttä edistävästä teemoista
- Suhtautuivat myönteisemmin opettajille jaettuun tietoon
- Suhtautuivat myönteisesti opettajien mahdollisuuteen tavata työntekijä yksin ja yhdessä oppilaan kanssa
- Olivat muita kiinnostuneempia kaikista mielenterveyttä edistävästä teemoista kuten päihheet, seksuaalisuus, hyvän ilmapiirin aikaansaaminen, kiusaaminen ja ystävyysuhteet.
- Kokivat hyötyneensä muita enemmän oppilasryhmien vuorovaikutukseen puuttumisesta, päivystyksistä ja työntekijän ja koulun työntekijän työparina pitämistä tunteista.

Kärjistäen voi sanoa, että Pulinapaja-toiminnan kohderyhmänä ovat verbaaliseen vuorovaikutukseen harjaantuneet tukea etsivät tytöt. Nämä etsivät tukea omaan elämänhallintaansa (väsymys, masennus, yksinäisyys) ja myös liittolaista oppilasyhteisön taholta kokemaansa vaikeuteen. Yksilöllisestä tuesta hyötyvien osuus on n. 7% oppilaista ja yhteisöllisestä tuesta n. 30-35% oppilaista.

Vastaavasti hankkeeseen kriittisesti suhtautuvien määrä 20-25%. Ryhmässä oli tyttöjä 40% ja poikia 60%. Nämä pitivät toimintaa merkityksettömänä ja hyödyttömänä. Sanallisissa vastauksissa Pulinapaja-hankkeen toimintaa pidettiin leimaavana ja se näyttäytyi joidenkin oppilaiden mielissä myös kontrollina ja vallankäyttönä (N=18). Todennäköisesti oppituntien pito ja erilaiset puuttumiset luokkien ilmapiiriin ja koulukiusaamiseen kohdistuvat suoraan ja epäsuorasti kriittisesti suhtautuvien nuorten ryhmään.

5.2 Millaisiksi hankkeen ja nuorten kohtaamiset muodostuvat?

Pulinapaja-hankkeessa ehkäisevän kriisityön tekeminen näyttää jäsentyvän aikoina ja paikkoina. Ajat ja paikat muodostavat sosiaalisen tilan, jonka puitteissa toiminta jakaantuu joko yksilöihin kohdistuviksi tai yhteisöön kohdistuviksi tai lähinnä keskinäisen tutustumisen ja alustavan kontaktin ottamisen foorumeiksi. Toinen tapa jäsentää hankkeen toimintaa liittyy hahmottaako toiminnan projektin ja koulun väliseksi vai liittyykö projekti osaksi verkostoa. Jälkimmäinen vaihtoehto antaa mahdollisuuden ulottaa toiminnan myös osaksi nuorten koulun ulkopuolisia elämän kenttiä.

Kohtaamisen tila	Havainnot
Yksilölliset tilat	
Tapaamiset kriisikeskuksessa	Kolmella pilottipaikkakunnilla osa nuorista tapasi työntekijöitä koulun sijasta kriisikeskuksessa. Erityisen selkeää tämä on ollut Mikkelissä, jossa se näyttää muodostuvan toiminnan tavoitteeksi?
Päivystykset kouluissa	10-20% kyselyihin osallistuneista oppilaista oli käynyt koulupäivystyksessä. Näistä yli puolet suhtautui Pulinapajaan myönteisesti ja 15 % kriittisesti. Kyselyiden mukaan 7% kaikista oppilaista oli hyötynyt päivystyksistä.
Tapaamiset vanhempien kanssa	Aineistossa on yksittäisiä esimerkkejä keskusteluista vanhempien kanssa. Vanhempien palautteissa tapaamisista kiitellään. Nuorten enemmistö suhtautui vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön kriittisesti.

Tutuksi tulemisen tilat	
Epämuodolliset tilanteet (esim. välitunnit)	Päiväkirjoja lukuun ottamatta aineistossa on vähän mainintoja epämuodollisten tilanteiden ja tilojen käyttämisestä. Lahdessa ja Oulussa niitä on ollut. Raumalla projektia rohkaistiin käyttämään epävirallisia tiloja, Mikkelissä niitä ei ole käytetty lainkaan. Henkilökunnan palautteessa toivottiin hankkeen työntekijöiden suuntaavan toimintaansa tällaisiin tilanteisiin.
Oppitunnit	Yli puolet oppilaista koki mielenterveyteen ja elämän hallintaa liittyvät oppitunnit myönteisinä, kriittisten osuus oli vähän alle 20 %. Opettajien näkökulmasta tunnit olivat hyödyllisiä.
Vanhempainillat	Henkilökunnan ja hankkeen toimintaan myönteisesti suhtautuvien oppilaiden näkökulmasta vanhempainillat olivat myönteisiä. Nuorten enemmistö suhtautui vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön kriittisesti. Pulinapaja-toimintaan myönteisesti suhtautuvat nuoret kokivat vanhempienkin kanssa tehtävän yhteistyön positiivisesti.
Moniammatillinen yhteistyö koulussa	Koulun henkilökunnan kanssa tapahtuva yhteistyö näyttää rakentuvan sykli sykliltä paremmaksi odotusten selkiintyessä ja yhteistyön mahdollisuuksien auetessa.
Ryhmäytymispäivät, leirit, retket jne.	Ryhmäytymispäivät ja leirit toimivat pääsääntöisesti tutuksi tulemisen ja Pulinapaja-hankkeen toiminnan esittelyn foorumeina. Henkilökunta suhtautui niihin myönteisesti, nuorista n. 30% koki ne hyödyllisinä.
Moniammatillinen yhteistyö verkostoissa	Aineistossa on esimerkkejä moniammatillisen yhteistyön rakentumisesta koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Erityisesti Rauman seudun hyvinvointityöryhmä sekä Mikkelin Seudun Mielenterveysseura ry:n osallistuminen Mikkelin seudun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseen ovat esimerkkejä tästä. Konkreettiset esimerkit käytännön yhteistyöstä ovat vielä vähäisiä ja keskeiseksi esteeksi näyttää muodostuvat yhteistyökumppaneiden mahdollisuudet resursoida yhteiseen toimintaan aikaa ja henkilökuntaa.
Yhteisöön vaikuttamisen tilat	
Vertaisryhmät	Aineistossa on esimerkkejä aloitteista pienryhmien kokoamiseksi ja kokeilemiseksi.
Nuorten osallistaminen	Aineistossa on esimerkki tukioppilaiden kanssa tapahtuvasta toiminnasta ja näiden kouluttamisesta oppituntien pitämisessä. Lisäksi aineistossa on esimerkkejä osallisuuden vahvistamiseen liittyvistä aloitteista.
Pidemmät prosessit	Aineistossa on esimerkkejä parityöstä ja työrauhaan suunnatuista interventioista. Mukana on myös parityönä yhdessä koulun henkilökuntaan kuuluvien kanssa suunnitelluista interventioista. Interventiot jakavat oppilaat kahtia: myönteisesti suhtautuvat (n. 40%) pitävät niitä merkittävänä. Kriittisesti suhtautuvat (n. 25%) piti toimintaa tarpeettomana ja leimaavana.

5.2.1 Päivystykset

Pulinapaja-toiminnan juuret ovat päivystystoiminnassa. Päivystyksessä on käynyt päiväkirjojen, sidosryhmä haastattelujen ja kyselyiden mukaan kävijöitä harvakseltaan. ”Jotenkin aika hyvä mieli siitä, et vaikka nuoria käy hurjan vähän, niin ne pari jotka käy, niin tuntuu haluavan käydä. Eli liekö kokevat hyötyvänsä” ”

Samanaikaisesti toteutuneita päivystyskäyntejä on pidetty tarpeellisena:

”Koulupäivystys tuntuu tarpeelliselta, nuorten tapaamisia sovittu koululle päivystysajan ulkopuolellekin”(Projektipäiväkirjat keväällä 2009) Vuodelta 2008 kerättyjen tilastojen mukaan (Toimintakertomus 2008) Pulinapaja-päivystyskäyntejä kertyi vuoden 2008 aikana 252. Tyttöjen käyntikertoja kertyi noin kaksinkertainen määrä verrattuna poikien käynteihin (T 177/ P 80) ja 8 luokkalaiset käyttivät Pulinapaja-päivystystä hieman ahkerammin hyväkseen kuin 7 tai 9 luokkalaiset ja toisen asteen opiskelijat. Käyntejä on ollut 25,5/mukana ollut koulu. Kun käynnit jaetaan tasan kouluviikoille, käyntejä on ollut keskimäärin 0,7/koulu/kouluviikko. Vaikka päivystystoiminnalle ei ole asetettu absoluuttisia tavoitteita, määrää ovat pitäneet matalana sekä työntekijät, opettajat ja osa nuorista.

Päivystyksissä on vuoden 2008 perusteella käyty pääasiassa nuoreen itseensä liittyvien asioiden vuoksi (53%). Tällaisia syitä ovat olleet esim. halu kohdata aikuinen, alakuloisuus, stressi tai väsymys. Kolmannes käynneistä liittyi kouluyhteisöön ja sen vuorovaikutukseen. Erilaiset äkilliset onnettomuudet muodostivat 15% käynneistä.

Nuoreen itseensä liittyviä syitä (90)

<i>Keskustelun halu/kuulumisten kertominen</i>	26
<i>Alakuloisuus, väsymys</i>	22
<i>Stressi ja väsymys</i>	12
<i>Ahdistus</i>	11
<i>Häiriökäyttäytyminen/levottomuus</i>	9
<i>Jännittäminen</i>	3
<i>Huoli tulevaisuudesta</i>	3
<i>Syömishäiriö</i>	2
<i>Ei harrastuksia</i>	2

Kouluyhteisöön liittyviä syitä (50)

<i>Kiusaaminen</i>	21
<i>Huoli ystävistä</i>	14
<i>Huono ilmapiiri luokassa</i>	13
<i>Varmistettu, ettei kiusaaminen jatku</i>	
<i>Huoli TET-jaksosta</i>	

Erilaiset muutokset ja onnettomuudet 26

<i>Perheessä päihde-/mielenterveysongelmia</i>	9
<i>Onnettomuus</i>	4
<i>Tulipalo</i>	4
<i>Väkivalta</i>	3
<i>Pelko (Kauhajoki)</i>	

*Läheisen kuolema
Äidin huoli lapsesta
Koulun vaihto
Parisuhde & lapset
Seksuaalisuus*

Muut syyt (4)

*Testaus/tutustuminen 3
Ajanvaraus
(Toimintakertomus 2008)*

Suurin osa nuorista tapasi työntekijää yksin, mutta 88 kertaa mukana oli joku "tukihenkilö". Useimmiten ”tukihenkilö” oli ystävä tai kaveri, mutta joskus myös vanhempi. Mahdollisuus tulla halutessaan keskustelemaan Pulinapaja-työntekijän kanssa yhdessä kaverin tai vanhemman kanssa saattaa merkitä nuorelle palvelun ns. matalaa kynnystä (Toimintakertomus 2008).

Päivystyksiä piti hyödyllisenä n. 60% henkilökunnasta, mutta kynnyistä päivystysten käyttämiseen pidetään korkeana. Päivystyksen käyttöaste koettiin matalaksi. Oppilaista n. 22% arvioi, että on helppo mennä juttelemaan Pulinapaja-työntekijän kanssa. Ilmiö näyttää liittyvän kaikista ponnisteluista huolimatta oppilasmäärään suhteutettuna liian vähäiseen läsnäoloon koululla, vuoropuheluun ja kohtaamisiin oppilaiden kanssa. Ainakin näin voi päätellä henkilökunnan kehittämisehdotuksista. Arviointi aineistossa on viitteitä myös siitä, että voimakas osallistuminen koulun yhteisölliseen toimintaan ja samaistuminen opettajiin aiheuttaa osassa oppilaita torjuntaa.

Henkilökohtaisissa tapaamisissa Pulinapaja-työntekijän kanssa opettajat ovat puhuneet omaan luokkaan ja sen oppilaisiin liittyvistä kysymyksistä, kuten yhteistyöstä, toiminnan suunnittelusta ja opetusryhmiin liittyvistä ongelmakysymyksistä kuten, yksittäisten oppilaiden tilanteesta, lintsamisesta, kiusaamisesta, motivaation puuttumisesta, huonoista arvosanoista, työrauhasta jne. Oppilaat puolestaan mainitsivat aiheina kiusaamisen, kaverit, riidat, perheen tilanteen, alkoholisti vanhemmat ja omat ongelmat. Tapaamisten koetut hyödyt liittyvät henkilökunnan osalta huolen ja taakan jakamiseen ja oppilaiden kohdalla mahdollisuuden purkaa tunteitaan ja löytää mahdollisuuksia vaikuttaa omaan asemaansa.

Eri aineistojen perusteella päivestyksissä käyntien määrä selittyy mm. seuraavilla seikoilla:

1. **Tarve:** aineistossa 10-20% oppilaista on käynyt päivestyksissä ja siten ilmaissut tarpeen päivystykseen, näistä n. puolet eli koko aineistossa 7% nuorista koki hyötyneensä päivystyksestä. Tähän liittyy oppilaan kyky hyödyntää verbaalista kommunikaatiota, kokemus taakan jakamisen hyödyllisyydestä ja joissain tapauksissa tarve saada työntekijä liittolaiseksi suhteessa hankalaksi koettuun vuorovaikutusympäristöön. Todettakoon, että Oulussa vastaavat luokat valikoitiin sattumanvaraisesti ja näissä 10% vastaajista oli käynyt päivestyksessä, Lahdessa luokat valikoitiin Pulinapajan

- tuntemuksen perusteella ja näissä 20% vastaajista oli tavannut Pulinapaja-työntekijää kahden kesken.
2. **Myönteinen asenne Pulinapaja-päivystyksiä kohtaan.** Noin 45 % oppilaista arvioi päivystyksen hyödylliseksi.
 3. **Vastustus ja torjunta.** Noin 25% oppilaista piti päivystyksiä hyödyttöminä. Vastustus näyttää kytkeytyvän leimautumisen pelkoon sekä joidenkin oppilaiden kohdalla turhautumiseen, joka liittyy luokkien vuorovaikutukseen tehtyihin väliintuloihin.
 4. **Tuttuus luottamuksen ehtona.** ”Kysymys on luottamuksesta, nuoret ovat haluttomia puhumaan, kun toimija on täällä vain 1-2 h viikossa, esim. seurakunta päivystää meillä viikoittain, ovat nuorille tuttuja mm. riparilta jne.” (Sidosryhmän haastattelu)
 5. **Päivystyksen sijainti.** Leimautumisen pelosta on lukuisia esimerkkejä aineistossa myös niiden joukossa, jotka suhtautuivat toimintaan myönteisesti. Näissä esimerkeissä päivystyspaikka näyttäytyy merkittävässä roolissa. ”Päivystyspaikka on koulun syrjäisin kolkka kolmannessa kerroksessa erityisopettajan tilassa.” (Oppilas) ”Päivystykselle oli varattu tila kirjaston keskeltä kirjastonhoitajan kopperosta. Se oli ihan ok, mutta ongelmana oli, että kirjastossa pidettiin tunteja. Kun poistui päivystystapaamisesta, saattoi huomata olevansa keskellä 30 oppilaan luokkaa. Nuorilta tuli viestiä, että emme halua tulla puhumaan, kun se tila on sellainen.” (Projektityöntekijä)

Joissakin kouluissa oppilaita tulee päivystyksiin kuraattorin, erityisopettajan tai rehtorin ohjaamana. Kyselyissä henkilökunnan edustajat ehdottivat useaan kertaan päivystysten käyttöasteen nostamista tehokkaammalla ohjauksella. Projektipäiväkirjojen perusteella herää kysymys, kenen huolta päivystyksessä ratkotaan – oppilaiden vai henkilökunnan?

Tapaamisten hyödyt liittyivät sekä työntekijöiden että nuorten näkökulmasta taakan jakamisesta seuranneeseen helpotuksen tunteeseen että ratkaisujen ja suunnitelmien syntymiseen. Henkilökunta koki hyötyneensä tapaamisesta saadessaan jakaa taakkaa, selkeyttäessään ajatuksiaan ja tehdessään sopimuksia asioiden edistämiseksi. Nuoret totesivat olonsa helpottuneen ja ymmärtäneensä, miten vaikuttaa omaan tilanteeseensa. Nuorten joukossa oli myös niitä, jotka totesivat, että tapaamisesta ei ollut mitään erityistä hyötyä.

5.2.2 Oppitunnit ja muut oppilasryhmien kanssa tapahtuvat kohtaamiset

Vuonna 2008 mielenterveyteen, nuorten kasvuun ja hyvinvointiin liittyviä teematunteja pidettiin 168 ja niihin osallistui 3009 oppilasta. Useimmiten myös opettaja oli hankkeen toiveen mukaan läsnä tunneilla. Tämä takasi sen, että kouluille on jäänyt tieto teematuntien sisällöstä ja mahdollisuus jatkaa aiheiden käsittelyä myöhemmin, jos siihen ilmenee tarvetta. Paikalliset projektityöntekijät ovat esitelleet opettajille, ELÄMÄNI EVÄÄT -materiaalia ja siinä esiteltyjä ajatuksia erilaisista tavoista keskustella nuorten kanssa mielenterveyteen ja sen vahvistamiseen liittyvistä teemoista (Toimintakertomus 2008).

7 luokkalaisille pidettiin 86, 8 luokkalaisille 48 ja 9 luokkalaisille 34 teematuntia.

Teemoja, joita oppitunneilla käsiteltiin, olivat muun muassa:

- Tutustuminen, mukava yhdessäolo ja toisten huomioon ottaminen
 - Millainen minä olen?
 - Mitä on mielenterveys?
 - Kaveruus, luokkahenki, kiusaaminen
 - Olemme erilaisia; itsensä ja toisen arvostaminen
 - Seksuaalisuus
 - Seksuaalinen häirintä
 - Stressi & mistä apua?
 - Kriisit ovat osa elämää
 - Paha olo ja masennus
 - Paikalliset auttamistahot
 - Tunteet
 - Omat positiivisesta ominaisuudet
 - Työrauhahavainnot (liittyy työrauhahavainnointiin)
 - Työrauha ja luokkailmapiiri jne.
- (Projektipäiväkirjat 2009 ja Toimintakertomus 2008)

Ryhmäytymispäiviä ja muita koko päivän toiminnallisia päiviä järjestettiin yhdessä yhteistyötahojen kanssa 14 toimintapäivää (Toimintakertomus 2008).

Ryhmätoimintaa tarjottiin nuorille Mikkelissä ja Oulussa. Mikkelissä pienryhmä toimi keväällä ja työparina ryhmää vetämässä oli kuraattori. Ryhmässä oli neljä 9 luokan tyttöä. Tavoitteena oli tukea nuorten siirtymistä yläkoulusta toiselle asteelle. Paikallinen pulinapaja-koordinaattori oli ryhmän tapaamisissa kolme kertaa mukana toisena ohjaajana, sen jälkeen kuraattori jatkoi ryhmän kanssa yksin. Tytöt itse osallistui myös ryhmän toiminnan suunnitteluun. Oulussa pienryhmätoiminta nuorille käynnistyi syksyllä kaveriryhmän nimellä. Työparina Oulussa oli koulunkäyntiavustaja. Ryhmä kokoontui kolme kertaa ja siihen osallistui kolme nuorta. Lahdessa järjestettiin yhdelle luokalle syksyllä kerran kuukaudessa ns. Pulinapaja-tunti. Tunteja pidettiin neljä kertaa (Toimintakertomus 2008).

Oppitunneilla näyttää olevan erilaisia tehtäviä. Tällaisia ovat esim.:

- Hankkeen ja päivystystoiminnan markkinointi
- Samaistuminen opettajien ja koulun tapaan toimia
- Mielenterveyden ylläpitoon liittyvän sivistyksen levittäminen
- Luokan vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin vaikuttaminen
- Kiusaamiseen vaikuttaminen
- Työrauhaan suunnatut interventiot

5.3 Millaisia kokemuksia nuorilla on toiminnasta?

Nuorten mukaan toiminta on ollut hyvää. Mahdollisuutta puhua omista murheista pidettiin tärkeänä. Myönteisesti toimintaan suhtautuvat odottivat toiminnalta suurempaa intensiivisyyttä. Erityisesti Pulinapaja-toiminnasta hyötyvät toivoivat enemmän tapaamismahdollisuuksia ja oppitunteja. Nuorista valtaosa koki saaneensa

riittävästi tietoa Pulinapaja-hankkeesta. Enemmän tietoa tarvitsevien osuus oli n. 23% vastaajista.

Sisällöllisesti nuoret odottivat myönteisen ilmapiirin, seurustelun, seksuaalisuuden, henkisen hyvinvoinnin ja päihteiden käytön käsittelyä. Nuoret kokivat Pulinapaja-toiminnan tarjoavan apua ja auttavan mielenterveyteen liittyvien ongelmien tunnistamisessa. Yksittäisenä toiminnan kehittämiseen liittyvänä teemana nuoret mainitsivat tarpeen kynnyksen madaltamiseen päivystyksissä: *”Rohkaisua kaikille jotka sinne ei uskalla mennä, että kertoo etukäteen ettei niitä juttuja kerrota kellekään.”* Eräs vastaajista ehdotti kaikille palkollista minuutin juttutuokiota.

Pulinapaja-hanke oli aiheuttanut myös pettymyksiä. Yhteisöllinen väliintulo ei ollut vaikuttanut luokan tilanteeseen *”Pulinapaja meidän luokallamme ei ole oikeastaan vaikuttanut yhtään! xxx on aivan samanlainen ellei pahempi kuin viime vuonna ja hänestä tämä kaikki alkoi...!”* Ylipäättään osa nuorista odotti hankkeen työntekijöiden toimivan heidän liittolaisinaan ja pistävän hankalat luokkakaverit kuriin tai lopettavan epämiellyttäväksi koetun toiminnan.

Kriittisesti hankkeen toimintaan suhtautuvat nuoret pitivät toimintaa turhana tai leimaavana: *”Miksi ihmeessä mielenterveyteen liittyvän asioitten emme ole sairaita...”* Torjuvasti suhtautuvista enemmistö oli poikia: *”Menisi pois”* Näin vastanneita oli n. 25%. Ero sukupuolten välillä oli erittäin merkittävä. Tytöt suhtautuivat toimintaan myönteisesti, pojat torjuvasti tai neutraalisti.

5.4 Mitä nuoret odottavat Pulinapaja-hankkeelta?

Kyselyihin vastanneet nuoret jakaantuivat kolmeen ryhmään: myönteisiin, neutraaleihin ja torjuviin.

Myönteisesti asennoituneet kokivat henkilökohtaiset keskustelut hyödyllisiksi ja odottivat ymmärrystä ja tukea. Luokkayhteisössä he odottivat työntekijän tukevan heitä yhteisön vuorovaikutuksen muuttamisessa. *”Odotan, että siitä on jotain hyötyä ja apua. Ja, että jos sinne menee juttelemaan, niin siitä ei kukaan tee hirveää numeroa.”*(Oppilas)

Neutraalista asennoitumisesta esimerkkinä on seuraava repliikki: *”En tunne tarvitsevani tätä pulinapajaa sillä minulla on ystäviä joille voin kertoa kaikesta ja kaiken ja he kuuntelevat joten koen, että en tarvitse enempää tietoa tästä asiasta. Jos tulee jokin kriisi, niin tiedän pulinapajasta tarpeeksi jotta voisin mennä juttelemaan.”*(Oppilas)

Torjujat kokivat Pulinapaja-toiminnan leimaavana ja tarpeettomana. Epäilemättä luokkayhteisöihin kohdistuneet interventiot siellä, missä niitä on tehty, ärsyttivät tätä ryhmää. *”Enpä kauheesti mitään, ei sillä oo mulle mitään tekemistä.”* (Oppilas)
”Miksi ihmeessä mielenterveyteen liittyvän asioitten emme ole sairaita...”(Oppilas)

Ne nuoret, jotka osasivat tai halusivat mainita tiedontarpeita Pulinapajaan liittyen luettelivat nuoren elämään ja kehitykseen liittyviä aiheita:

"Seksistä" (7)

"Seurustelusta,"

"Nettikiusaus.."

"Ehkä lähinnä siitä, että mitä tehdä, kun itseään haukutaan anorektikoksi? Se on toisaalta kiusaamista, mutta osittain totta. .."

"Alkoholista ja miten se vaikuttaa ihmiseen, omasta kehosta,"

"En muusta, miten abortti tehään?"

"Mitä aikoo tehdä isona eli työstä ja tulevaisuudesta"

"Tupakan poltosta"

"Vaikka nuoruudesta, oman elämän ongelmista ja murrosiästä ylipäänsä" (4)

"Ehkä jostain hyvinvointi/hygienia-asioista.."

"Terapeuteista. Aiemmin kävin erään terapeuttinaisen luona, mutta en pysty luottamaan hänenkaltaisiinsa!"

5.5 Millaiseksi Pulinapaja-hankkeen suhde vanhempiin on muodostunut?

Hankkeissa vanhempien kanssa tapahtuva yhteistyö on ollut marginaalista ja keskittynyt pääsääntöisesti vanhempainiltoihin. Esimerkiksi 2008 ammattilaisille ja vanhemmille tarjottiin tietoa teemasta NUORTEN HAASTAVAT TUNTEET. Tilaisuuksia järjestettiin yhteensä kahdeksan ja niihin osallistui noin 600 kasvattajaa (Toimintakertomus 2008). Toki kyselyiden vastauksissa on yksittäisiä ja positiivisia esimerkkejä vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista. Näissä tapauksissa palaute oli ylistävää.

Aineistossa kyselyihin vastanneiden vanhempien määrä jäi varsin pieneksi. Vastanneet vanhemmat suhtautuivat hankkeeseen myönteisesti. Vanhemmat odottivat hankkeen tuovan kouluun helposti lähestyttävän aikuisen. *"Nuorten maailmaan perehtynyt luottohenkilö, joka toimii aikuisena vähän eri tavalla kuin vanhemmat, opettaja tai terveydenhoitaja. Koska median kautta tulee malleja ja kovia vaatimuksia nuorillemme, voisi olla 'nuorena aikuisena' tuomassa realismia arkeen."* (Vanhempi) *"Tukea nuorelle erilaisissa ongelmatilanteissa. Koska vaikka kotona olisi hyvät välit nuoren ja vanhempien välillä, nuorella saattaa olla asioita, joita hän ei halua/kehtaa oman vanhemman kanssa puhua (tai opettajan)."* (Vanhempi) Lisäksi hankkeen toivottiin vaikuttavan koulun ilmapiiriin.

Asenteellisesti vanhemmat olivat erittäin myönteisiä kaikkea yhteistyötä kohtaan. Vanhemmat totesivat, että on hyvä olla tietoinen toiminnasta, jotta voi muistuttaa omaa lasta Pulinapaja-hankkeen tarjoamasta mahdollisuudesta.

Henkilökunnan palautteissa toivottiin työntekijöiden aktiivista osallistumista vanhempain- ja perheiltoihin. Vanhempainiltojen toivottiin olevan toiminnallisia.

Oppilaat torjuivat vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön sekä määrällisissä että sanallisissa vastauksissa. Merkittävä joukko oppilaista ei halunnut kehittää

vanhempien kanssa tehtävää työtä lainkaan: ”*Mun mielestä niiden ei tarvitse olla yhteistyössä, sillä en haluaisi vanhempieni tietävän yksityisistä asioistani. ...*”
Osa oppilaista totesi, että jos he itse haluavat, voidaan vanhempiin olla yhteydessä. Myönteisesti Pulinapajaan suhtautuva totesi, että vakavista asioista olisi hyvä olla yhteydessä: ”*Jos on jotain vakavaa mielellistä sairautta niin ois hyvä ilmoittaa vanhemmille.*”

5.6 Mihin Pulinapaja-hanketta koulussa tarvitaan?

Oppilaiden kannalta Pulinapaja-hanketta tarvitaan:

- A) Helpottamaan akuutin elämäntilanteen muutoksen aiheuttamaa ahdistusta.
- B) Tukemaan väsymyksessä, yksinäisyydessä ja masennuksen tunteissa.
- C) Puuttumaan epämiellyttäväksi koettuun opiskeluympäristöön (oppilaiden välinen vuorovaikutus ja kiusaaminen).

Koulun henkilökunnan kannalta Pulinapaja-hanketta tarvitaan:

- A) Helpottamaan omaa työpainetta ja tekemään oman perustehtävän marginaaliin jääviä tehtäviä
- B) Puuttumaan ilmapiiriin, kiusaamiseen ja työrauhaan, joiden kanssa opettajat tuntevat toisinaan olevan voimattomia,
- C) Käsittelemään henkilökunnan ahdistaviksi kokemia kriisitilanteita, kuten oppilaan omaisen kuolema.
- D) Toimimaan jossain tilanteessa opettajan keskustelukumppanina, taakan jakajana ja ajatusten selkeyttäjänä. Vrt. luku 6.

6 Moniammattillinen työ: yhteistyö opettajien ja koulun ulkopuolisten kanssa

Pulinapaja-hanke saa koulujen henkilökunnalta kiittävää ja jopa ylistävää palautetta. Koulun henkilökuntaan kuuluvat vastaajat tunsivat Pulinapaja-toiminnan hyvin ja hanke näyttää onnistuneen vastaamaan erityisen hyvin heidän tarpeisiinsa. Yli 90 % henkilökuntaan kuuluneista vastaajista piti keskeisiä Pulinapajan toimintamuotoja tärkeinä. Erityisesti henkilökunta arvosti luokkien vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin liittyvää toimintaa. Oppilashuoltoryhmään kuuluvien näkökulmasta Pulinapaja-hanke tuo selkeää lisäarvoa koulun toimintaan ja se sopii koulun toimintaympäristöön.

Päivystyksiä piti hyödyllisenä n. 60% henkilökunnasta. Samalla todettiin, että päivystyksissä voisi käydä useampikin nuori. Kynnystä päivystyksen käyttämiseen pidettiin korkeana ja vastauksissa pohdittiin erilaisia keinoja kynnyksen madaltamiseksi.

Koulun henkilökunnan mielestä Pulinapaja-hankkeen kaltaista toimintaa tarvitaan kouluissa. Toiminta ei näyttäydä olemassa olevien palveluiden kanssa päällekkäisenä vaan sitä täydentävänä. Hanke näyttää löytäneen, tai olevan löytämässä, oman tehtävänsä koululla ulkopuolisena, kevyempänä, varhaisen tuen toimintana.

Pulinapaja-hanke paljastaa kouluissa olevan aikuisvajeen, joka syntyy sen myötä, että koulussa olevat aikuiset joutuvat tehokkuusvaatimusten puristuksissa keskittymään omassa tehtävässään kaikkein olennaisimpaan. Hankkeen työntekijä koetaan tärkeäksi lisäaikueiseksi, jonka mahdollinen työmaa muodostuu koulun ydintehtäviksi koettujen tehtävien väleissä.

Yhteistyö oppilashuollon kanssa on toiminut pääsääntöisesti hyvin. Yhteistyön onnistumisen ja jatkuvan kehittymisen kannalta vuorovaikutus Pulinapaja-hankkeen työntekijän ja oppilashuoltoryhmän välillä on keskeistä.

Salassapitoon liittyvät kysymykset eivät näytä olevan este hankkeen toiminnalle. Koko salassapitoon liittyvä keskustelu katoaa luottamuksen synnyttyä ja ilmaantuu taas esim. työntekijöiden vaihduttua. Oppilaiden kannalta olennaista luottamuksellisuudessa on leimautumisen ja häpeän välttäminen.

Koulun ulkopuolisiin verkostoihin näyttää liittyvän erityisesti Mikkelissä ja Raumalla mahdollisuuksia, jotka eivät kuitenkaan vielä ole realisoituneet suuressa määrin käytännön toiminnaksi. Verkostojen hyödyntäminen näyttää olevan hidasta ja sitä rajoittaa mahdollisten yhteistyökumppaneiden kyky suunnata yhteistyöhön henkiöitä, työaikaa tai rahaa.

6.1 Kokemukset yhteistyöstä ja työnjaon syntymisestä kouluympäristössä

Koulun henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä Pulinapaja-hanke saa pääsääntöisesti kiittävää palautetta ja erityisesti hanke näyttää vastaavan henkilökunnan tarpeisiin. Kyselyihin vastanneista henkilökuntaan kuuluvista n. 90% piti hankkeen keskeisiä toimintamuotoja tärkeinä. Erityisesti henkilökunta arvosti luokkien vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin liittyvää toimintaa. Pulinapaja-hankkeessa kokeiltuja työmuotoja pidettiin koulun näkökulmasta hyvinä. Eri puolilla kiiteltiin esim. teematunteja, työparityöskentelyä kuraattorin kanssa, yhteistyötä oppilashuoltotyöryhmän kanssa ja vanhempainiltoja.

Päivystyksiä piti hyödyllisenä n. 60% henkilökunnasta, mutta kynnystä päivystysten käyttämiseen pidetään korkeana. Päivystyksen käyttöaste koettiin matalaksi. Oppilaista n. 22% arvioi, että on helppo mennä juttelemaan Pulinapaja-hankkeen työntekijän kanssa. Ilmiö näyttää liittyvän kaikista ponnisteluista huolimatta, oppilasmäärään suhteutettuna, hankkeen työntekijöiden liian vähäiseen läsnäoloon, vuoropuheluun ja kohtaamisiin oppilaiden kanssa. Ainakin näin voi päätellä henkilökunnan kehittämisehdotuksista. Arviointi aineistossa on viitteitä myös siitä, että voimakas osallistuminen koulun yhteisölliseen toimintaan ja samaistuminen opettajiin aiheuttaa osassa oppilaita torjuntaa. Tätä on kuvattu kohdassa 5.3.

Tietoisuus Pulinapajasta oli vastaajien keskuudessa korkealla tasolla. 80-90% vastanneesta henkilökunnasta koki tuntevansa toimintaa tarpeeksi. Samalla on todettava, että kaksi kolmasosaa henkilökunnasta jätti vastaamatta kyselyyn. Tämä, jotkut sanalliset vastaukset ja kyselyiden karhuamisen loppuvaiheessa saadut sähköpostiviestit, antavat aiheen olettaa, että Pulinapaja-hanke tunnetaan oppilashuoltoryhmään kuuluvien ja joidenkin luokanvalvojen keskuudessa. Suurin osa henkilökunnasta näyttää kuitenkin pitävän toimintaa etäisenä – ”ei koske minua, en tunne”. Pulinapaja-hankkeen tuntevat pitivät nykyistä tiedotusta riittävänä, joskin toivoivat tietoisuuden jatkuvaa ylläpitoa. Lukuvuoden alussa pidetyt infot häviävät alun kaaokseen. Sekä henkilökunta että oppilaat toivoivat toisaalta monipuolista tiedotusta eri välineitä käyttäen ja toisaalta henkilökohtaisiin kohtaamisiin perustuvaa tiedon välitystä – esim. oppitunnit. Tiedotuksen parantamista koskevissa ehdotuksissa korostui toive dialogin kautta tapahtuvasta luottamuksen ja tietoisuuden kasvusta.

Henkilökunta ja vanhemmat suhtautuivat vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön myönteisesti. Oppilaat taas suhtautuivat siihen hyvinkin kriittisesti. Lähtökohtaisesti nuoret eivät halua vanhempiensa tietävän asioista, joita he ovat käsitelleet hankkeen työntekijän kanssa.

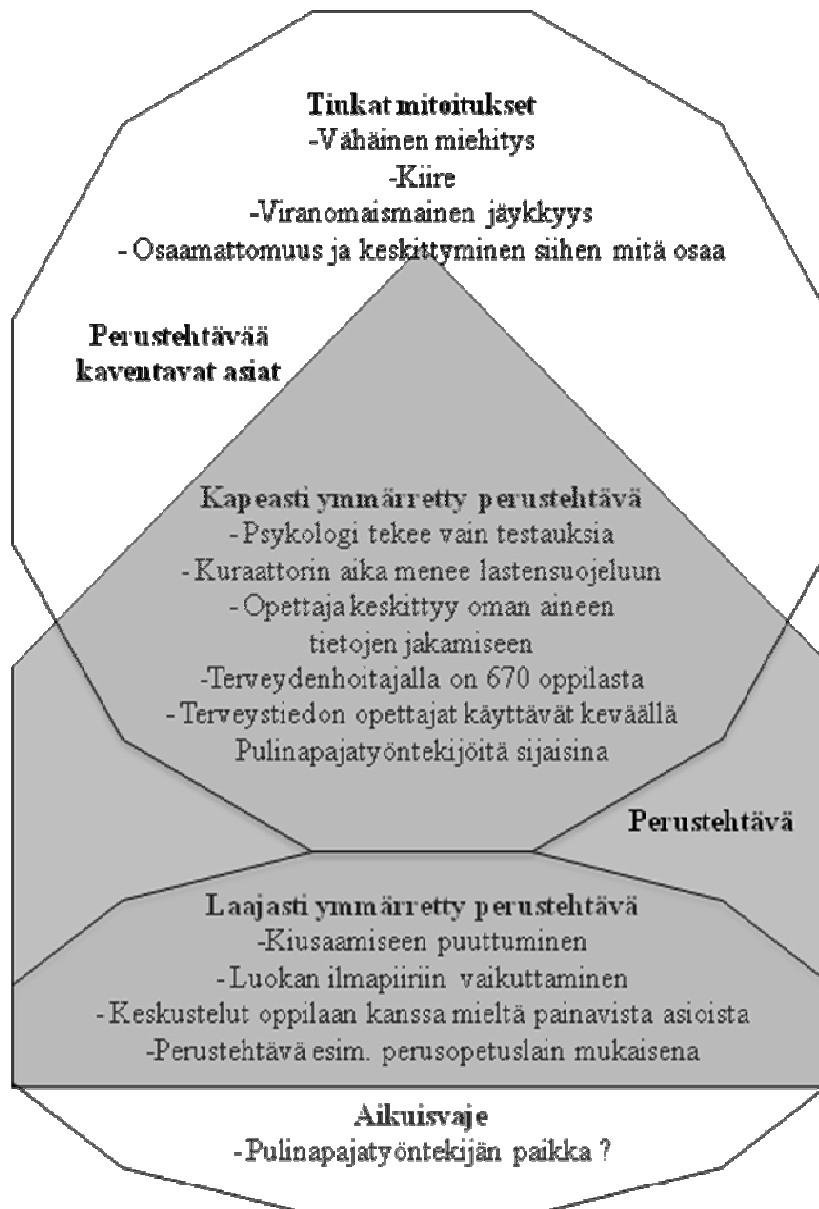
Ehkäisevän kriisityön käsite on hankkeessa jossain määrin epäselvä. Epäselvyys näyttää johtavan tasapainoiluun yhteisöön tai yksilöön suuntautuvien toimenpiteiden välillä. Käsitteen vakiintumattomuus aiheuttaa myös jossain määrin epäselviä odotuksia suhteessa Pulinapaja-hankkeeseen. Onko hankkeen tavoitteena auttaa kriisin kokenutta nuorta vai ehkäistä kriisien aiheuttamaa kuormitusta esim. jakamalla tietoa mielen hyvinvoinnin osa-alueista tai vahvistamalla yhteisön toimintaa? Huonoimmillaan hankkeeseen ja sen työntekijöihin kohdistuu odotuksia, joihin ei

voida vastata: *”Alussa oli hämmennystä, mikä on tämä ennaltaehkäisy...puhuin lääkärinkin kanssa ja kerroin hänelle toiminnasta, hän ihmetteli tätä ennaltaehkäisyä, ei ymmärtänyt. Lääkäri yritti tarjota jotakin hoidollista, voisiko työntekijä... (Sidosryhmän haastattelu) Aineistossa on myös aivan päinvastaisia esimerkkejä kriisityön määritelmän täyttävistä tapahtumista: ”Olen tyytyväinen, että päivystys on olemassa. Vaikka sitä ei hirveästi käytettäisi. Esim. kun on ollut kuolemantapauksia, esim. sisaren itsemurhaa tai omaisen itsemurhaa.”(Sidosryhmän haastattelu)*

Pulinapaja-hankkeen kaltaista toimintaa tarvitaan koulussa. Tätä mieltä oli 90% henkilökuntaan kuuluvista ja 67% oppilaista. Haastatteluissa hankkeen toiminnan ei nähty olevan päällekkäistä olemassa olevien palveluitten kanssa. Toiminnalla on oma tehtävänsä koululla, ulkopuolisena, kevyempänä, varhaisen tuen toimintana, jossa oppilaat voivat käydä puhumassa mieltään painavista asioista. Esimerkiksi Oulun Pulinapaja-keskusteluissa on jonkin verran ohjattu oppilaita eteenpäin koulun sisällä ja myös kriisikeskukseen ja joissakin kouluissa on ohjattu oppilaita Pulinapaja-keskusteluihin. Lahdessa, Mikkelissä ja Oulussa hankkeen toiminta koettiin koulun näkökulmasta täydentävänä ja tukevana. *”Vaikka palveluita olisikin kriisitilanteessa, ne eivät täyttäisi aukkoa. Ei ole sama asia. Vaikea kuvitella että psykologi tai kuraattori olisi kriisityön henkilö.” (Sidosryhmän haastattelu)*

Tarkemmin tarkasteltuna päällekkäisyyttä koskeva keskustelu oli kahtalaista. Osa oli sitä mieltä, että päällekkäisyyttä ei ole lainkaan. Toisesta näkökulmasta Pulinapaja-hanke hoitaa koulussa tehtäviä, jotka voisivat kuulua opettajien, kuraattorin tai terveydenhoitajan toimenkuvaan, esim. pitävät teematunteja, keskustelevat oppilaiden kanssa tai tekevät väliintuloja kiusaamiseen. Koulun henkilökunta ei kuitenkaan ehdi oman työkuormansa alla edellä mainittuja tehtäviä hoitaa. Niinpä Pulinapaja-hanketta ei nähdä päällekkäisenä vaan täydentävänä suhteessa koulun muihin toimijoihin.

Kuva 2 Koulun perustehtävä ja aikuisvaje

Pulinapaja-hanke tuo esiin kouluissa olevan aikuisvajeen, joka syntyy sen myötä, että koulussa olevat aikuiset joutuvat tehokkuusvaatimusten puristuksissa keskittymään omassa tehtävässään kaikkein olennaisimpaan. Pulinapajan työntekijä koetaan tärkeäksi lisäaikuiseksi, jonka mahdollinen työmaa muodostuu koulun ydintehtäviksi koettujen tehtävien väleissä. Pulinapaja-hanke nähtiin täydentävänä palveluna, joka toimii limittäin koulun systeemin kanssa. Työntekijät eivät tee haastattelujen mukaan muiden tehtäviä, ei opettajien, eikä oppilashuoltohenkilöstön. Osa koki, että mahdollinen päällekkäisyys ei haittaa, koska nykyiset resurssit, esim. koulun terveydenhuolto ei kykene vastaamaan kysyntään. *"Voihan siinä ollakin mutta töitä riittää niin paljon että ei ne keneltäkään lopu."* (Sidosryhmän edustaja) *"(Päällekkäistä voisivat olla...) Päivystykset... mutta mä en nyt sillä tavalla tee päivystyksiä, vaikka onkin vastaanotto."* (Sidosryhmän edustaja) *"Osittain varmaan tekee samoja asioita, mutta vaikka on päällekkäisyyttä niin resursseja tarvitaan*

lisää... Esimerkiksi terveydenhoitajallakin on 670 oppilasta ja terveystarkastukset niin... Ja kun on yhteinen toisen koulun kanssa niin kynnys mennä ehkä korkeampi. Tai kun ihmiset vaihtuu.” (Sidosryhmän edustaja)

Täydentävään rooliin sopii myös se, että hankkeen tapa toimia koettiin kevyemmäksi kuin viranhaltioiden jotenkin jäykät käytännöt, esim. psykologin ajanvaraus. *”Tää on kevyempi rakennelma, voi valita, että nyt haluan puhua, kun on huolia, verrattuna esim. psykologille ajanvaraamiseen. Ammattiauttajien systeemit on aina vähän kankeampia. Eikä me koskaan päästä siihen että psykologi istuu siellä ja sinne voi vaan mennä. Jos poikaystävä on vaikka just eilen jättänyt niin se tarve on juuri nyt käydä sitä läpi. Ja sitten se ulkopuolisuus tässäkin, että se on varmaan pienempikin se kynnys mennä puhumaan ulkopuoliselle sellaisista asioista kuin vaikka opettajalle tai vanhemmille.”(Sidosryhmän edustaja)*

Sellaiset haastatellut, jotka eivät olleet tehneet yhteistyötä Pulinapajatyöntekijöiden kanssa, näkivät helpommin hankkeen työntekijän kilpailijana ja päällekkäisten asioiden tekijänä. Esim. Mikkelissä sidosryhmän edustaja koki voivansa käyttää täysin samoja työtapoja kuin Pulinapaja-hanke samoin Rauman seudulla haastateltu sidosryhmän edustaja. Työtapojen käyttö on kuitenkin kiinni priorisoinnista eikä näissä haastatteluissa saatu vastausta siihen, käyttävätkö tai käyttäisivätkö koulun työntekijät Pulinapaja-hankkeen työtapoja, jos hanketta ei olisi. Joiltakin osin toiminnan voi päätellä olevan päällekkäistä esimerkiksi seurakuntien tai nuorisotoimien työn kanssa. Kuuluvathan esim. päivystystoiminta ja etsivä nuorisotyö myös niiden työtapoihin.

Oppilashuoltoryhmään kuuluvien näkökulmasta Pulinapaja-hanke tuo selkeää lisäarvoa koulun toimintaan (75%) ja se sopii koulun toimintaympäristöön (64%). Noin puolet tähän kysymykseen vastanneista koki Pulinapaja-hankkeen tukevan oppilashuoltoryhmän toimintaa ja puolet suhtautui väittämään neutraalisti.

Koulun henkilökunta kaipasi lisää tietoa luokkien ilmapiiriin vaikuttamisesta, kiusaamisesta ja mielenterveyteen liittyvistä kysymyksistä. Henkilökohtaisissa tapaamisissa Pulinapaja-hankkeen työntekijän kanssa opettajat ovat puhuneet omaan luokkaan ja sen oppilaisiin liittyvistä kysymyksistä, kuten yhteistyöstä, toiminnan suunnittelusta sekä opetusryhmiin liittyvistä ongelmakysymyksistä kuten, yksittäisten oppilaiden tilanteesta, lintsamisesta, kiusaamisesta, motivaation puuttumisesta, huonoista arvosanoista ja työrauhasta.

Kuten kohdassa 5.2.2 on kuvattu, hankkeessa on pidetty erilaisia oppituntien kaltaisia tilanteita. Tämä työmuoto on alkanut hankkeen esittelynä ja hyvään mielenterveyteen liittyvänä valistuksena. Huhtikuun 09 päiväkirjoissa näkyvät ensimmäistä kertaa oppitunteina suunnitellut interventiot, kuten työrauhan tarkkailu ja sitten havaintojen palauttaminen opettajien ja oppilaiden käsiteltäväksi. Hankkeen alussa päiväkirjoissa on myös kommentteja, jotka viittaavat oppituntien toimivan opettajan työn korvaajana ja toisaalta opettajilta puuttuvan erityisosaamisen täydentäjinä. Kuten edellä on kerrottu, vuoden 2009 aikana hankkeen toiminta näyttää kuitenkin löytäneen, tai olevan löytämässä, useilla pilottikouluilla oman, täydentävän paikkansa myös oppituntien aikana tapahtuvassa työssä.

Verstaiden mukaan Pulinapaja-hankkeen voimavaroja ei osata täysimääräisesti

käyttää hyväksi. Työntekijöiden työajan käyttöä ei tässä selvityksessä ole arvioitu, mutta epäsuorista viitteistä voidaan päätellä, että työntekijöiden resurssit eivät tule täysimääräisesti käytettyä koulussa.

Lahdessa ja Oulussa, joissa kouluyhteistyö on kaikkein pisimmälle kehittyntä, myös yhteistyön erilaiset ja lukuisat mahdollisuudet ovat tulleet esille. Projektityöntekijät toimivat työssään vuorovaikutuksessa koulusysteemin eri kerrosten kanssa. Tällaisia kerroksia ovat esim.:

- Nuori
- Luokka
- Opettaja
- Opettaja ryhmät (esim. terveystiedon opettajat)
- Opettajakunta
- Erityisopettaja
- Terveystieteiden opettaja
- Kuraattori
- Psykologi
- Oppilashuoltoryhmä
- Nuorisotyöntekijät
- Seurakunnan nuorisotyöntekijät
- Vanhemmat

Systeemin eri osat tulevat näkyväksi roolien kautta ja roolit ovat myös muuttuneet vuorovaikutuksen myötä. Työntekijöiden päiväkirjoissa on useita esimerkkejä yhteissuunnittelusta, syventävästä yhteistyöstä ja odotuksista paremmasta toiminnasta.

Hankkeen kuvauksista näyttää puuttuvan ymmärrys eri rooleista ja niihin sisään kirjoitetuista oletuksista: rehtori, apulaisrehtori, opettaja, oppilashuoltoryhmä, kuraattori jne. Hankkeen tuottama puhe projektipäiväkirjoissa (syksy 2008) näyttää lähtevän liikkeelle oletuksesta, että yhteistyökumppaneiden tulisi itsestään selvästi tunnistaa Pulinapaja-hankkeen mahdollisuudet. Hankkeessa näytettiin myös oletettavan, että kaikki samaa roolinimikettä kantavat toimitivat samalla lailla. Hankkeen edetessä näyttää kuitenkin siltä, että roolit rakentuvat ja muuntuvat paikallisen vuoropuhelun myötä. Kyselyaineistot vahvistavat käsitystä, että vain kolmasosa koulun henkilökunnasta tuntee hankkeen ja näidenkin odotukset poikkeavat toisistaan. Useissa avovastauksissa toivottiin hankkeen työntekijöiden jatkuvasti muistuttavan omasta olemassaolostaan ja heihin liittyvistä mahdollisuuksista.

Projektipäiväkirjoissa on myös havaintoja roolien muuttumisesta ja niihin liittyvän ymmärryksen muuttumisesta: ” *Erityisopettaja xxx tekee jo sitä työtä mitä Pulinapaja on ollut koululle tuomassa.* ”(Projektipäiväkirja) Esimerkissä projektityöntekijä havaitsi, että kohdekoululla oli rakenteita ja toimintatapoja, jotka pitkälle vastasivat sitä, mitä hän oli tuomassa koululle. Niinpä työntekijän ajatus omasta toiminnasta muuttui.

6.2 Yhteistyö oppilashuoltoryhmän kanssa.

Teemahaastatteluisa yhteistyötä oppilashuollon kanssa pääsääntöisesti kehitettiin. Pulinapaja on ollut vastaus kaventuneisiin oppilashuollon resursseihin, esimerkiksi alueellisen psykologin työpanoksen suuntautuessa oppimisvaikeuksien testaamiseen. Pulinapaja-hanke ei kuitenkaan korvaa oppilashuoltoa, vaan se tekee tehtäviä, joihin oppilashuollolla ei ole resursseja eikä se tule luultavasti resursseja koskaan saamaan. Yhteistyössä keskeistä näyttää olevan tiedon kulku: *”Koulullamme Pulinapaja toimii hyvin. Olisi hyvä olla säännöllinen kontakti oppilashuoltoryhmään, jotta koko ajan tiedetään, missä mennään.”* Kriittistä oppilashuollon kanssa tapahtuvassa yhteistyössä on luottamuksen syntyminen. Tämä ilmenee epäonnistuneissa tapauksissa: *”Vuorovaikutus toimijoiden välillä on tärkeintä. On tiedettävä, voinko oikeasti ohjata nuoria päivystykseen. Me jäimme Pulinapaja-työntekijän kanssa kaukaisiksi ja etäisiksi.”* (Sidosryhmän haastattelu)

Kehittämistoiveet niin verstaassa, haastatteluissa kuin kyselyissä liittyvät tiiviimpään yhteydenpitoon: *”Oppilashuollon osana voisi toimia aktiivisemmin. Tarkoitetaan, että oppilashuolto voisi hyödyntää paikalla olevaa aikuista ja laittaa ts. määrätä 'ongelmaoppilaita' pulina-henkilön juttusille.”* (Henkilökunnan kysely) *”Oppilashuoltoryhmälle tietoa siitä, kuinka paljon oppilaita käy päivystyksessä, miten paljon oppilaiden ongelmat liittyvät koulunkäyntiin. Yhteydenottoja kuraattorin ja Pulinapaja-työntekijän kesken on ollut lähinnä luokkatyöskentelyyn ja vanhempainiltoihin liittyen.”* (Henkilökunnan kysely) Jatkuvan vuoropuhelun käyminen oppilashuoltoryhmän kanssa mahdollistaisi osaltaan hyvään mielenterveyteen liittyvien kysymysten esille pääsyn koulun sisäisiä tavoitteita määriteltäessä. Kokeneen organisaation kehittäjän sanoi: *”Missä huomio, siellä resurssit.”*

6.3 Luottamuksellisuuden ja salassapidon toteutuminen.

Teemahaastattelujen mukaan salassapitoon liittyi henkilökunnan näkökulmasta alussa ennakkoluuloja ja pelkoja. Käytännössä salassapitoon ei kuitenkaan aikuisten välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta ole liittynyt ongelmia.

Oulun verstaassa nostettiin esiin kysymys lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Milloin ja missä tilanteessa Pulinapaja-hankkeen työntekijä tekee ilmoituksen? Moniammatillisuuden viitekehystä kysymys liittyy hankkeen suhteeseen oppilashuoltoryhmään ja luottamuksellisten tietojen vaihtamiseen. Lastensuojelulaki 25 §velvoittaa virkamiehiä ja esimerkiksi ammatinharjoittajia tekemään lastensuojeluilmoituksen (Lastensuojelulaki). Toisaalta ilmoituksen voi tehdä jokainen, joka suojelun tarpeen tunnistaa. Voisi ajatella, että ilmoitusvelvollisuus koskee Pulinapaja-hankkeen työntekijöitä siinä missä vaikkapa yksityisen iltapäiväkerhon ohjaajia. Ja toisaalta oppilashuoltoryhmän edustajalla olisi ilmoitusvelvollisuus joka tapauksessa, mikäli luottamuksellisen tiedon vaihdon seurauksena tarvetta ilmenisi.

Epäsuorasti luottamuksellisuuteen liittyy kysymys Pulinapaja-hankkeen työntekijän suhteesta oppilashuoltoon. Suhde ei aineistossa ollut ongelmallinen, mutta sekä

Oulussa että Lahdessa yhteistyön toivottiin tiivistyvän. Aineistossa on myös yksittäisiä esimerkkejä siitä, miten toiminta estyy, kun luottamusta ja sen edellytyksenä olevaa vuoropuhelua ei synny.

Nuorten kyselyissä kysymys luottamuksellisuudesta ja salassapidosta kytkeytyy häpeään ja leimautumiseen. Luottamuksellisuus säilyy, mikäli päivystyspaikka on sellainen, jossa voi huomaamatta käydä. Luottamuksellisuus rikkoutuu ja samalla leimautuu ”hulluksi”, jos muut oppilaat näkevät oppilaan käyneen Pulinapaja-päivystyksessä. Leimautumisen pelkoa sanoitettiin sekä kyselyiden avovastauksissa että Mikkelin arviointiverstaassa oppilasedustajien toimesta. Oppilaiden aineistossa nousi esiin myös kysymys työntekijöiden kaksoisroolista. Oppilaasta saattaa olla kiusallista työskennellä saman aikuisen kanssa julkisesti, jolle on kertonut itseään koskevia asioita.

Henkilökunnan edustajat mainitsivat oppilaiden osalta myös tuttuuden luottamuksen edellytyksenä. Samoin useat oppilaat toivoivat päivystyksiin liittyvän kynnyksen madaltamista ja mainitsivat tähän keinona työntekijän henkilökohtaisen esittäytymisen: *”Rohkaisua kaikille jotka sinne ei uskalla mennä, että kertoo etu käteen, ettei niitä juttuja kerrota kellekään”* (Oppilas). Erityisesti tuttuuden merkitys näkyy, kun Pulinapaja-hankkeen työntekijät vertautuvat muihin toimijoihin, joilla on käytössään useita foorumeita nuoriin tutustumiseen: *”Kysymys on luottamuksesta, nuoret ovat haluttomia puhumaan, kun toimija on täällä vain 1-2 h viikossa, esim. seurakunta päivystää meillä viikoittain, ovat nuorille tuttuja mm. riparilta jne.”* (Sidosryhmän haastattelu)

6.4 Verkostoissa tapahtuvan yhteistyön tavoitteet

Yhteistyö verkostoissa on ollut Rauman ja Mikkelin hankkeiden erityisenä tavoitteena. Yhteistyötä on toki tehty myös Oulussa ja Lahdessa, mutta siihen ei ole liittynyt itseisarvollisia tavoitteita. Tyypillinen kuvaus tällaisesta yhteistyöstä löytyy Lahden hankkeen toimintakertomuksesta: *”Vuoden aikana tehtiin paljon yhteistyötä alueella nuorten parissa toimivien tahojen kanssa. Yhteistyötapaamisia oli yhteensä vuoden aikana 23. Osa tapaamisista tuotti uusia yhteistyötapaamisia ja tulevan yhteistyön suunnittelua. Osa tapaamisista oli enemmän tutustumista ja projektista tiedottamista.”* (Vuosikertomus 2008) Vastaavia esimerkkejä löytyy kaikilta pilottipaikkakunnilta. Aineistojen valossa yhteistyö koulun ulkopuolisten nuorten arjessa toimivien tahojen kanssa on alkutekijöissään.

Pulinapaja-hanke ei ole synnyttänyt missään uusia moniammatillisia yhteistyöverkostoja. Sekä Mikkelisä että Raumalla verkostot, joissa hanke on ollut kutsuttuna mukana, ovat olleet toiminnassa jo ennen hankkeen alkua. Raumalla hyvinvointityöryhmä (ja oppipolku-työryhmä) syntyi onnistuvat opit hankkeen myötä ja ryhmä on myös tuottanut konkreettisia tuotoksia ja toimintaa esim. päihdeopas vanhemmille, Jelpimestan sisällön tuottamiseen osallistuminen, seiska päivät ja vuosittain pidettävä verkostopäivä. Myös Mikkelin verkosto oli olemassa ennen hankkeen alkua. Kummallakin paikkakunnalla on moniammatillisiin verkostoihin kutsuttu myös kolmannen sektorin toimijoita.

Yhteistyön mallit Pulinapaja-hankkeessa 2009:

- a) Ei yhteistyötä: ei havaintoja sellaisesta yhteistyöstä, joka vaikuttaisi toiminnan arkeen.
- b) Rinnakkaisen toiminnan mallit: esim. nuorisotyö ja seurakunnan nuorisotyö toimivat samanaikaisesti koululla, mutta eivät sovi yhteisistä tavoitteista ja niihin liittyvistä työnjaoista.
- c) Pistemäiset yritykset yhteistyöhön: yhteiset esiintymiset esim. ryhmäytyspäivillä tai oppitunneilla (esim. Mikkelin Pulinapajan ja NFG:n yhteistyö tai Oulun ja Lahden Pulinapajojen osallistuminen ryhmäytysten suunnitteluun)
- d) Yhteiset ponnistelut yhteisen työnkohteen puolesta: Rauman seudun hyvinvointiverkoston ja Mikkelin ennaltaehkäisevän lastensuojelun verkoston suunnitelmat. Nämä voivat tuottaa malleja, jossa syntyy palveluketjuja, tietoista työnjakoa ja pitkäkestoista toimintaa yhteisten nuorten hyväksi.

Aineistossa on useita viittauksia muihin samaan aikaan, samankaltaisiin päämääriin tähtääviin hankkeisiin. Tällaisia ovat esim. Aseman Lapset ry:n edistämä Friends ja Opetushallituksen edistämä Kiva koulu-ohjelma. Aineistossa on esimerkkejä Pulinapaja-hankkeen liittymisestä näihin hankkeisiin paikallisesti.

Pulinapaja-hankkeen ja sen kaltaisten hankkeiden osalta koulussa toteutettavien projektien keskinäinen kilpailu näyttäytyy merkittävänä reunaehtona hankkeen onnistumisen kannalta. Ainakin Mikkelissä sidosryhmien edustajat puhuivat projektiähkystä ja projektien välisestä kilpailusta. Tässä kilpailussa Pulinapaja-hanke saa myös myönteistä palautetta: *"Hyvää että hanke ei työllistä opettajia lisää. (vrt. Kiva, Vertaissovittelu)."* (Sidosryhmän edustaja) Yhteistyön pullonkaulana on yhteistyökumppaneiden resurssien puute. Kaikki haastatellut kertoivat ajankäytön ongelmista ja töiden priorisoinnista tavalla, jossa Pulinapajan tapaamisiin, ehdotusten käsittelyyn ja yhteistyöhön ei vain ole aikaa. Koulussakin yhteistyö henkilöityy ja henkilöiden vaihtuessa yhteistyön rakentaminen joudutaan aloittamaan alusta.

7 Pulinapaja-hankkeen toiminta - mahdollisuuksia ja esteitä

7.1 Havaintoja Pulinapaja-hankkeen keskeisistä saavutuksista

1. Arviointi aineisto osoittaa, että Pulinapaja-hanke koetaan koulun henkilökunnan näkökulmasta tarpeelliseksi. Se paikkaa osaltaan koulussa olevaa aikuisvajetta. Toiminta ei ole henkilökunnan kanssa kilpailevaa tai päällekkäistä vaan sitä täydentävää. Täydentäminen tapahtuu tekemällä ydintehtäviksi ymmärrettyjen tehtävien katveeseen jääviä tehtäviä.
2. Hanke näyttää onnistuneen paikallisesti vahvistamaan nuorten hyvinvointia yleisesti ja joissakin yksittäisissä tapauksissa jopa merkittävällä tavalla.
3. Päivystykset toimintamuotona sopivat väsymyksestä, yksinäisyydestä ja masennuksesta kärsiville, mutta puhumalla itseään ilmaiseksi tytöille. Noin puolet päivystyksissä kävijöistä ilmaisi hyötynensä toiminnasta. Tällaisia oppilaita on eri lähteiden mukaan 10-13% yläkouluikäisistä nuorista. Pulinapaja-hankkeen näyttää tavoittavan heistä n. puolet.
4. Päivystysten käyttöastetta pidetään matalana. Keskimäärin päivystyksissä kävi 0,7 oppilasta/kouluviikko. Päivystyksiä piti hyödyllisenä n. 60% henkilökunnasta ja 40% oppilaista. Henkilökunta ja oppilaat kokivat kävijämäärän alhaiseksi suhteessa tarpeeseen ja kynnyksen käydä päivystyksessä korkeaksi.
5. Yhteisöllisistä toimintatavoista, kuten oppitunneista tai ilmapiiriin vaikuttamisesta, ilmoitti hyötynsä 30-35% oppilaista. Erityisesti Oulussa ja Lahdessa koulujen edustajat toivoivat hankkeen toiminnan painottuvan tähän suuntaan.
6. Neljännekselle oppilaista Pulinapaja näyttäytyy ainoana vaihtoehtona purkaa omia tuntemuksiaan aikuiselle koulussa. Näille oppilaille koulun ulkopuolinen toimija on tärkeä.
7. Pulinapaja-toiminta herätti oppilaissa myös vastustusta. Näiden osuus oppilaista oli myös n. neljännes. Kriittisten mielestä Pulinapaja-toiminta oli leimaavaa ja hyödytöntä. Aineiston sanalliset vastaukset antavat viitteitä siitä, että osa näistä oppilaista kokee olevansa erilaisten yhteisöllisten interventioiden kohde.
8. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on keskittynyt vanhempainiltoihin. Henkilökunta ja vanhemmat suhtautuivat myönteisesti vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön, oppilaat kriittisesti.
9. Koulun henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä Pulinapaja-hanke saa pääsääntöisesti kiittävää palautetta. Hanke näyttää vastaavan erityisen hyvin koulun henkilökunnan tarpeisiin. Kyselyihin vastanneista henkilökuntaan kuuluvista n. 90%

piti keskeisiä Pulinapajan toimintamuotoja tärkeinä. Erityisesti henkilökunta arvosti luokkien vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin liittyvää toimintaa.

10. Kyselyihin vastannut koulun henkilökunta koki tuntevansa Pulinapajan hyvin. Tosin 2/3 opettajista ei vastannut kyselyyn, koska ei tuntenut toimintaa riittävästi.

11. Yhteistyö oppilashuoltoryhmien kanssa näyttää onnistuvan hyvin. Onnistumisen mahdollistaa luottamuksen rakentaminen ja jatkuva tiedon jakaminen, dialogisen suhteen syntyminen. Salassapitomääräyksiin ja luottamuksellisuuteen liittyvät kysymykset eivät käytännössä ole olleet esteitä toiminnalle vuoropuhelun synnyttyä. Aineistossa oppilaiden osalta luottamusta rapauttavat leimautuminen ja leimautumisen pelko. Tätä pelkoa ruokkivat päivystyspaikan huono sijainti, päivystävän henkilön vieraus suhteessa muihin toimijoihin ja joissakin tapauksissa päivystävän työntekijän osallistuminen koulun toimintaan muissa kuin ymmärtäjän roolissa.

12. Koulun ulkopuolisissa verkostoissa toiminta on vielä kehittymätöntä, mutta sekä Raumalla että Mikkelissä on ituja, joista saattaa kehittyä uudenlaisia toimintatapoja. Raumalla toiminta osana hyvinvointityöryhmää on realisoitumassa verkoston yhteisenä toimintana. Mikkelissä hankkeen ja Mielenterveysseuran liittyminen osaksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa saattaa poikia eri toimijoiden välille työnjakoa ja yhteistä työtä nuorten syrjäytymisen ehkäisyn vähentämiseksi. Yhtälailla saattaa olla, että molemmat hankkeet jäävät poliittisluontoisiksi tahdon ilmaisuiksi.

13. Ehkäisevän kriisityön käsite aiheuttaa jonkin varren hämmennystä sidosryhmissä. Siellä, missä Pulinapajalle on toiminnan kautta syntynyt paikallinen merkitys, hämmennys on vähentynyt. Uusien toimijoiden taholta Pulinapaja kohtaa odotuksia sekä ehkäisevästä työstä että kriisityöstä. Toimintatapoja valitessaan paikalliset hankkeet näyttävät tasapainoilevan erilaisten tavoitteiden välissä.

7.2 Innovaatioiden kehittäminen Pulinapajassa

Tähän mennessä Pulinapaja-hanke ei näytä tuottaneen merkittävästi perinteestä poikkeavia toimintatapoja. On kuitenkin todettava, että valtaosa palveluinnovaatioista on aina perinteisten toimintatapojen muokkaamista ja käyttämistä uudessa kontekstissa. Tähän mennessä aineistosta voi tunnistaa ainakin seuraavien toimintaperinteiden ilmenemistä tai ituja:

1. Palvelutarjonnan perinne

Palvelua tarvitsevat hakeutuvat palvelun (esimerkiksi päivystyksen) piiriin, kun palvelua on tarjolla. Toimintatapa edustanee Kriisikeskusten perinnettä. Ajattelutapa näkyy kaikkialla, missä päivystystoimintaa tehdään. Selkeimmin se näyttää operationalisoituneen Mikkelissä, jossa lukion päivystystoiminnan olemassa olo ja Pulinapaja-hankkeen tunnettuus näyttävät olevan yhteydessä Kriisikeskuksen nuorten asiakkaiden määrän merkittävään kasvuun. Mikkelin malli herättääkin kysymyksen, tulisiko varsinainen vastaanottotoiminta tapahtua kriisikeskuksessa ja kohdentua yhtä

koulua laajemmalle väestöpohjalle? Lahdessa arviointiverstaassa ehdotettiin pysyvistä päivystyksistä luopumista ja sen korvaamista ajan varaukseen perustuvalla mallilla.

2. Etsivän nuorisotyön/sosiaalityön perinne

Työntekijät hakeutuvat paikkoihin, joissa mahdolliset palveluntarvitsijat oleilevat, luovat kontaktin ja tarjoavat palvelua, siten kuin tarvetta ilmenee. Hankkeessa muun muassa välitunnit ja oppitunnit toimivat näyttäytymisen ja tutuksi tulemisen paikkoina. Kuvauksia tällaisesta toiminnasta on ollut Oulussa ja Lahdessa. Aineistossa on esitetty toiveita hankkeen toiminnan kehittämiseksi myös tähän suuntaan. Ajatukseen sisältyy toive työntekijän näyttäytymisestä esim. välitunneilla ja mahdollisuudesta epämuodolliseen keskusteluun ja kohtaamiseen työntekijän kanssa.

3. Kohdennetun toiminnan perinne

Asiakkaat ohjataan palveluun verkoston havaintojen ja läheteiden perusteella. Oppilashuoltotyöryhmien, kuraattorien ja rehtoreiden huoli tietyistä oppilaista ohjaa toimintaa. Tällaisen toimintatavan ituja löytyy päivystyksiin liittyvistä kuvauksista kaikilta paikkakunnilta. Mikkelissä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja Mikkelin Mielenterveysseuran yhteistyö Non Fighting Generationin kanssa saattavat hyvinkin tuottaa vahvan seulontaan perustuvan kohdennetun toiminnan mallin.

4. Yhdyskuntatyön perinne

Havainnoinnin ja keskustelujen perusteella tehdään yhteisötason väliintuloja, kun niiden tarvetta huomataan. Aineistossa tähän viittaavia havaintoja ovat ehkä ryhmäyttämispäivät ja työrauhahäiriöiden havainnoinnit ja niihin liittyneet oppitunnit. Yhteistyö opettajien, oppilashuollon ja muiden tahojen kanssa on keskeistä. Tämän suuntaisia ajatuksia on ollut esille erityisesti Lahdessa, mutta jossain määrin myös Oulussa.

5. Sosiaalisen innostamisen perinne

Sosiaalisen innostamisen ote näkyisi oppilaiden valtautumisena ja oppilaiden itse toteuttamina toimintoina. Tämän kaltaisia kytköksiä voisi syntyä oppilaskuntien ja tukioppilaitten kanssa tehtävän yhteistyön syventämisessä. Kaikista oppilaista 22% ja päivystyksessä käyneistä 43% olisi valmis itse toimimaan aktiivisessa roolissa, esimerkiksi osallistumaan oppituntien pitämiseen. Ajattelutavan idut ovat pelisääntökeskusteluissa ja tukioppilaitten kanssa toteutetuissa oppitunneissa. Sosiaalisen innostamisen perinteen hyödyntäminen vaatii pidempiä prosesseja kuin tähän mennessä on ehkä ollut mahdollista. Lahdessa on ollut toimintaa yhdessä tukioppilaiden kanssa. Toiveita hankkeen toiminnan kehittämiseksi osallistamisen suuntaan, ja oppilaiden ottamisesta mukaan vastuullisina toimijoina, oli ainakin Oulussa ja jossain määrin myös Raumalla.

Käsillä oleva arviointiaineisto tarjoaa useita mahdollisuuksia kehittää Pulinapaja-toimintaa eteenpäin. Vastauksia kehittämisen suunnista voi hakea etsimällä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Pitäisikö toiminnan pyrkiä vastaamaan yksilön kokemiin kriiseihin vai pyrkiä ehkäisemään tai vähentämään ympäristön aiheuttamaa stressiä ja sen seurauksia?
2. Tulisiko kohderyhmää etsittäessä keskittyä yläkouluihin vai lukioon? Vai peräti alakouluihin?

3. Pitäisikö toiminnan olla yksilökeskeistä vai yhteisökeskeistä?
4. Tulisiko toiminnan olla koulukeskeistä vai verkostokeskeistä?

Edellä esitetyt kysymykset nousevat käsillä olevasta aineistosta. Piilossa saattaa olla muitakin ratkaisua odottavia haasteita. Seuraavissa taulukoissa on yritetty aineiston pohjalta hahmottaa mahdollisia kehityssuuntia ja näköpiirissä olevia riskejä.

Ehkäisyorientoitunutta vai kriisiorientoitunutta?

Kriisiorientoitunut toiminta	Ehkäisyorientoitunut toiminta
• Pyrkimys mahdollistaa elämän äkillisten muutosten synnyttämä tuen tarve. • Päivystystoiminnan ylläpito. • Päivystysten markkinointi julkisilla foorumeilla kuten oppitunneilla, tutustumispäivissä tai vanhempain illoissa. ⇒ Tavoittaa n. puolet mahdollisista tarvisijoista (tarvisijoita 10-15% oppilaista STAKESin mukaan). ⇒ Nyt päivystyksessä käynneistä n. puolet on hyötynyt päivystyksistä. Riskit: • Päivystysten vajaakäyttö • Päivystykseen liittyvä leimautumisen pelko	• Pyrkimys yhteisöllisyyden vahvistamiseen koulussa. • Puuttuminen oppilasta kuormittaviin asioihin, kuten kiusaamiseen tai työrauhaan. • Osallistaminen ja myönteisesti suhtautuvien nuorten ottaminen mukaan toiminnan toteutukseen. ⇒ Tavoittaa suurimman osan tarvisijoista (tarvisijoita 27 % oppilaista STAKESin mukaan). ⇒ Nyt oppilaista 30-35% ilmoittaa hyötynensä toiminnasta. Riskit: • Rinnastuminen opettajiin • Vastustus intervention kohteeksi joutuneiden taholta

Pulinapaja-hankkeen valtakunnallisessa suunnitelmassa toiminta määritellään ehkäisy-orientoituneeksi. Käytännön toteutuksissa, ja erityisesti päivystyksen osalta, valinta ei ole aivan yhtä selkeä. Kriisipäivystyksen perinteeseen kuuluu päivystyksen näkeminen palveluna, joka on käytettävissä, kun tarve siihen ilmenee. Vastaavasti ehkäisy-orientoituneeseen toimintaan kuuluu tarvisijoiden etsintä, yhteisöllinen toiminta ja yritykset tehdä varhaisia väliintuloja.

Yläkouluihin suuntautunutta vai lukioihin suuntautunutta?

Yläkouluihin suuntautunut toiminta	Lukioihin suuntautunut toiminta
Mahdolliset toimintatavat: • Pulinapaja-toiminnasta hyötyvien osuus n. yläkouluissa on 30-30%. • Erityisesti hyödytään yhteisöllisestä tuesta. • Yksilöllinen tuki tavoittaa n. 10% oppilaista ja näistä n. puolet hyöttyy toiminnasta. Riskit: • Imeytyminen osaksi opetusta tuottavaa systeemiä ja yksipuolisesti opettajien tueksi.	Mahdolliset toimintatavat: • Lukioon sopii keskustelevalta ja yksilökeskeinen työtapa. • Yhteisölliselle tuelle on hankala löytää luokattomassa lukiossa foorumeita tai niiden pitää olla uudenlaisia. • Kriisikeskukseen kytketty päivystystoiminta näyttää sopivan lukion yhteyteen. • Opettajien näkökulmasta lukion oppilashuoltoresurssien vähäisyys luo Pulinapajalle tarvetta. Riskit: • Vaikeus tavoittaa Pulinapajasta hyötyviä

Lahdessa, Oulussa, ja Raumalla on keskitytty yläkouluihin. Mikkelissä kohteeksi on valikoitunut lukio. Sidosryhmäpalautteen perusteella Pulinapaja-toiminta sopii hyvin lukion ympäristöön. Raumalla toiminta saattaa laajentua lukioon.

Koulussa vai koulun ulkopuolella? Yksilökeskeistä vai yhteisökeskeistä?

Yksilöihin suuntautunut toiminta koulussa	Yksilöihin suuntautunut toiminta koulun ulkopuolelle
Mahdolliset toimintatavat: • Päivystykset yksittäisten oppilaiden tukena. • Tukea tarvitsevien etsiminen välitunneilla, luokista ja yhteisistä tilaisuuksista. • Tukea tarvitsevien tunnistaminen ja ohjaus päivystykseen oppilashuoltoryhmän, luokanvalvojen ja ehkä kavereiden toimesta. ⇒ Tarjoaa apua erityisesti kuormituksesta kärsiville, mutta myös äkillisen kriisin kokeneille Riskit: • Päivystysten tyhjäkäynti- • Koulussa tapahtuvan päivystyksen mahdollinen leimaavuus joissakin tilanteissa.	Mahdolliset toimintatavat: • Nuorille tarkoitetun päivystyksen toteuttaminen Kriisikeskuksessa yhtä koulua laajemmalla väestöpohjalla. • Mahdollistaa nuorille koulua anonyymimman lähestymisen. ⇒ Tarjoaa apua sekä äkillisen kriisin kokeneille että kuormituksesta kärsiville. Riskit: • Kriisikeskuksen tunnettuus koululaisten parissa. • Kriisikeskusten perustehtävä saattaa laajentua ilman että resurssit laajenevat.
Yhteisöllisyyteen suuntautunut toiminta koulussa	Yhteisöllisyyteen suuntautunut toiminta koulun ulkopuolelle
Mahdolliset toimintatavat: • Hyvää ilmapiiriä tukevat toiminnot. • Kiusaamista vähentävät ja siihen puuttuvat toimet. • Työrauhan havainnointi ja väliintulot. • Vertaisryhmät esim. ujoille tytöille. • Nuorten osallistaminen toiminnan toteuttajiksi esim. vertaisryhmien kautta tai kytkeytymällä tukioppilastoimintaan. Riskit: • Pulinapaja samaistetaan opettajiin. • Pulinapaja leimautuu kurinpitäjäksi, puuttujaksi ja toiminta mielletään rangaistukseksi.	Mahdolliset toimintatavat: • Verkostojen luominen ja verkostoihin liittyminen. • Yhteistoiminnassa sovittujen palveluketjujen luominen esim. syrjäytymisvaarassa olevien lasten tunnistamiseksi ja tukemiseksi (vrt. Mikkelin lasten ja nuorten hyvinvointi suunnitelma). • Päivystykset, kriisikeskukset ja erilaiset yhteisöllisyyttä vahvistavat toimet voisivat olla osa palveluketjua? Riskit: • Vaikeus löytää aidosti yhteisiä työkohteita. • Vaikeus irrottaa verkoston eri toimijoiden resursseja yhteiseen toimintaan.

Tähän mennessä esille tulleen perusteella, selviä valintoja yksilökeskeisen ja yhteisökeskeisen toiminnan välillä ei ole syntynyt. Arviointiverstaiden perusteella Oulu ja Lahti saattavat vähentää pysyvää päivystystä ja korvata sitä ajan varaukseen perustuvalla toimintatavalla. Samalla Oulun ja Lahden verstaissa esitettiin toiveita yhteisöllisen toiminnan lisäämisestä. Oulussa haluttiin vahvistaa nuorten osallisuutta hankkeen toiminnan toteuttamisessa. Sekä Mikkelissä että Raumalla on syntymässä

verkostossa tapahtuvaa ja verkoston voimavaroja hyödyntävää toimintaa. Mikkelissä on mahdollista, että lukiossa toteutunut yksilökeskeinen päivystystoiminta ohjaa asiakkaita kriisikeskukseen. Raumalla on arviointiverstaan pohjalta syntymässä tilanne, jossa koulussa kokeillaan sekä yksilökeskeisiä että yhteisökeskeisiä toimintatapoja.

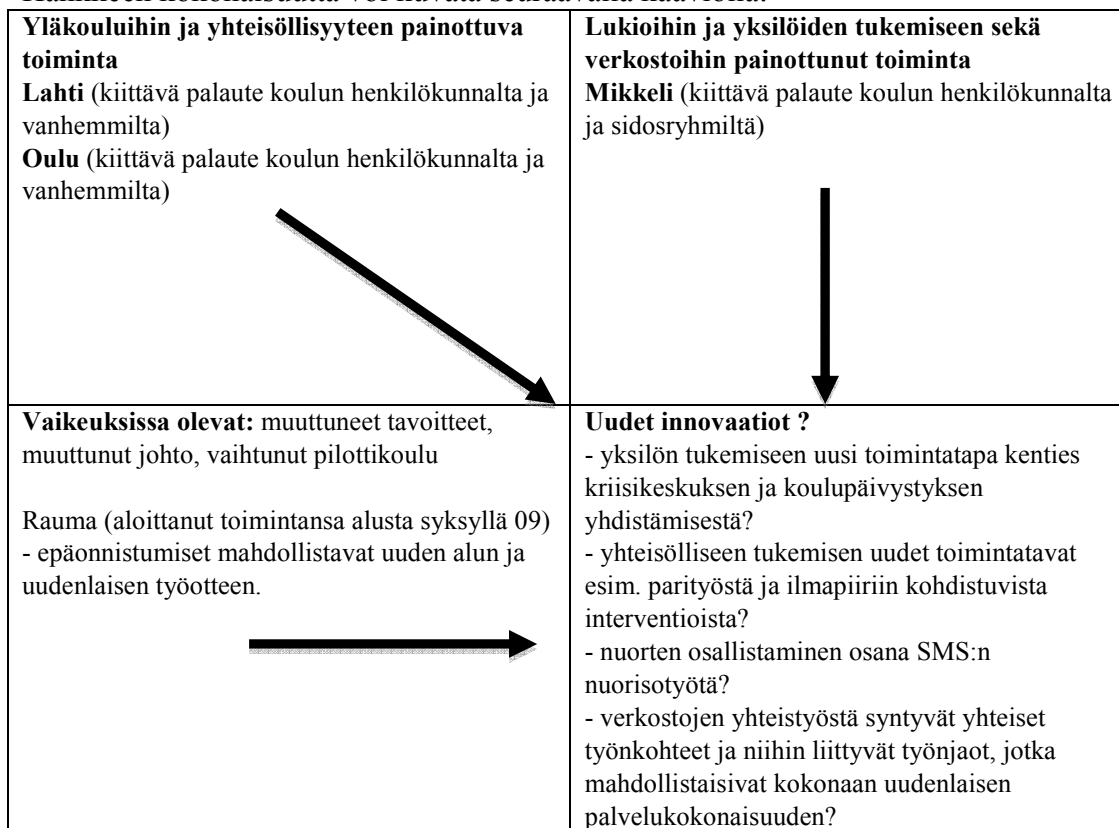
7.3 Havaintoja koko projektista

Nuorten ehkäisevän kriisityön hankkeen (Pulinapaja) valtakunnallisen koordinoinnin tavoitteiksi on kuvattu seuraavia:

1. Valtakunnallisen koordinoinnin tavoitteena on tukea neljää Pulinapaja-hanketta toteuttavaa paikallista hanketta ja niissä tehtävää, paikalliset resurssit ja tarpeet huomioon ottavaa kehittämistyötä.
2. Pulinapaja hankkeen tarkoituksena on vahvistaa nuorten hyvinvointia ja kehittää nuorten parissa tehtävää ehkäisevää kriisityötä yhteistyössä kouluilla ja nuorten vapaa-ajassa toimivien ammattilaisten kanssa.
3. Keskeisiksi kohderyhmiksi on Lahdessa ja Oulussa valittu perusopetuksen 7- 9 luokat ja Mikkelissä lukio. Raumalla toiminta on käynnistynyt yläkoulun osalta ja toiminnan laajentamista lukioon suunnitellaan.
4. Tavoitteena on tuottaa hankkeen aikana uusia toimintakäytäntöjä ja -muotoja sekä tutkimustietoa, joita voidaan hyödyntää myös valtakunnallisesti nuorten parissa tehtävän työn kehittämisessä.
5. Valtakunnallisen koordinoinnin päätarkoituksena on pitää hanke yhdenmukaisena kokonaisuutena, jolla on päätavoitteena kehittää nuorten ehkäisevää kriisityötä.

Tavoitteen toteuttamiseksi hanke on järjestänyt neuvottelutilaisuuksia ja koulutustilaisuuksia sekä organisoitunut hankkeen arvioinnin. Hanke on pyrkinyt tarkentamaan yhteisiä tavoitteita ja sopinut karkeista työnjaoista paikallisten hankkeiden kesken. Oman itsearviointinsa perusteella hanke on onnistunut koulutusten toteuttamisessa hyvin, jopa kiitettävästi. Saman itsearviointin mukaan arviointi on tuonut hankkeeseen ryhtiä (Toimintakertomus 2008).

Hankkeen kokonaisuutta voi kuvata seuraavalla kaaviolla:

Projektipäällikön kanssa käytyjen keskustelujen ja projektipäiväkirjojen pohjalta voi tehdä johtopäätöksen, että toiminnan kehittäminen ei ole kaikilla paikkakunnilla ollut päällimmäinen tehtävä. Pikemminkin vuoden 2008 loppuun asti kyse on ollut Kuopion hankkeen kokemusten soveltamisesta paikallisiin oloihin. Projektipäiväkirjoissa alkuperäisen tehtävän laajentuminen ja uudenlaiset työtavat tulevat näkyviin kevään 2009 puolivälissä. Uusien toimintakäytäntöjen löytymisestä on merkkejä, mutta ne ovat vasta muotoutumassa.

Hankkeen valitsema organisoitumistapa ei anna valtakunnalliselle koordinaatiolle mahdollisuutta vaikuttaa suoraan ja ohjaavasti paikallisiin hankkeisiin. Koordinaattorilta puuttuvat sekä resurssit että mandaatti tällaiseen. Sen seurauksena valtakunnallinen hanke ei ole onnistunut vaikuttamaan Rauman epäonnistuneiksi osoittautuneisiin käännteisiin eikä koordinaatiolla ole suoraa vaikutusta siihen, mitä paikallisissa hankkeissa tapahtuu ja miten toimintaa resursoidaan. Valitun mallin vahvuus piilee paikallisen vastuunkannon ja erilaisuuden korostamisessa.

Hanke näyttää onnistuneen paikallisesti vahvistamaan nuorten hyvinvointia yleisesti ja joissakin yksittäisissä tapauksissa jopa merkittäväällä tavalla. Samalla paljastuu, että valitut toimintatavat palvelevat vain osaa valitusta kohderyhmästä. Edelleenkin hanke voisi laajentaa ja syventää työtötään tavoitteen suunnassa suostumalla määrittelemään kohderyhmänsä kapeammin kuin koko ikäluokka tai kaikki koulun oppilaat ja työskentelemällä näiden kanssa intensiivisemmin.

Arvioinnin näkökulmasta Pulinapaja-hanke on neljän paikallisen hankkeen löyhä yhteenliittymä, jossa toisten autonomiaa ja tekemisiä kunnioitetaan kohteliaasti.

Samalla arviointiaineistossa on useita esimerkkejä siitä, että muiden paikkakuntien toimintamallit ja ajatukset torjutaan, mikäli ne koetaan omaa toimintaa muuttavina vaatimuksina. Tällaista keskustelua liittyy esimerkiksi verkostomaisen työtteen ja koulussa tehtävän työtteen vertailuun. Selvästi yhteiset toimintatavat on hankkeessa kuvattu yleisellä tasolla. Haastatteluaineistot osoittavat että vaikkapa oppituntien pitäminen ymmärretään eri tavoin: ” *Minun yhteistyötahoni eivät varmaan edes tiedä, että projektissa pidetään jotain oppitunteja. Ei meillä ainakaan ole siihen panostettu eikä ole mitään käytössä olevaa pakettia. Jos olen käynyt tunneilla, olen puhunut yleisesti kriisikeskuksen ja projektin toiminnasta ...* ” Päivystykset ja niissä toimiminen lienee toinen itsestään selvyytenä pidetty asia, jota kuitenkin toteutetaan hyvin eri tavoin. Yhteinen ilme näyttäytyy mahdollisten itselle sopivien piirteiden poimimisena ja samalla muiden piirteiden torjumisena. Symbolisesti pyrkimys paikalliseen itsenäisyyteen näkyy vaikkapa hankkeiden nimissä: ” *... toivon, että ...käytetään Pulinapajan tilalla nimitystä Nuorten ehkäisevä kriisityö.* ”

Arviointiaineiston pohjalta nousevat suositukset Nuorten ehkäisevän kriisityön hankkeen (Pulinapaja) valtakunnalliselle koordinoinnille:

1. Paikallisia hankkeita voisi auttaa täsmentämään ja rajaamaan kohderyhmiään. Täsmentäminen ja rajaaminen voi auttaa valitsemaan ja kehittämään toimintatapoja juuri näiden nuorten tarpeisiin. Esimerkiksi keskustelu päivystysten määrästä tai panostamisesta yhteisölliseen toimintaan saattaisi ratketa tätä kautta.
2. Paikalliselle toiminnalle tulisi asettaa mitattavia tavoitteita silläkin riskillä, että se kaventaa perustehtävää, on vaikeaa ja että tavoitteita ei saavuteta. Tällä hetkellä paikallisten hankkeiden asettamat tavoitteet ovat hyvin yleisiä ja niihin ei liity julkilausuttuja määrällisiä indikaattoreita. Tämä on toki ollut kehittämishankkeessa perusteltuakin, mutta kokemus muista hankkeista osoittaa, että vasta määrälliset kriteerit paljastavat todelliset vaikeudet ja sitä kautta kehittämisen pullonkaulat.
3. Hankkeelle voi olla hyödyllistä täsmentää, mitä hanke tarkoittaa ehkäisevällä työllä ja mitä hanke tarkoittaa kriisityöllä. Tähän täsmentämiseen liittyy käytännön esimerkkien kertominen kummastakin toiminnasta ja pyrkimysten muuttaminen mitattaviksi tavoitteiksi sekä sitä kautta kummankin työmuodon vaatimien ponnistusten suhteuttaminen havaittavissa olevaan muutokseen, eli sen pohtiminen mitä kannattaa milläkin resursoinnilla tehdä.
4. Innovaatioiden kehittämiseksi tulisi asettaa konkreettisempia tavoitteita. Esimerkiksi työtapojen kuvaaminen artikkelina voisi olla tällainen toiminnan mallintamisessa auttava työtapo. Hankkeelle voisi olla hyödyllistä mikrotasolla mallintaa yhteisinä pidettyjä toimintatapoja, esimerkiksi toimintaa päivystyksissä, päivystyksiin ohjautumista/ohjaamista, oppituntien pitämistä jne.
5. Jatkossa hanketta voisi auttaa koulujen mielenterveyttä tukevan toiminnan kuvaaminen ja Pulinapaja-hankkeen asemointi tähän kuvaan. Kuvaus merkitsisi koulun toiminnan kartoittamista suhteessa toteutuvaan

opetussuunnitelmaan, opettajien ja koulun muiden toimijoiden tosiasiallisiin tehtäviin sekä oppilaiden tarpeisiin. Parhaimmillaan kartoitus huomioisi sekä viralliset että epäviralliset foorumit. Kartoitus tulisi tehdä yhdessä koulun johdon ja henkilökunnan kanssa. Kartoituksen kautta Pulinapaja-hankkeen tehtävät ja innovaatioiden tarve täsmentyisivät.

6. Hankkeella kokonaisuutena on mahdollisuus kuvata malli onnistuneen yhteistyön edellytyksistä koulussa tapahtuvassa moniammatillisessa verkostossa.
7. Hankkeella kokonaisuutena saattaa olla edellytykset kuvata verkostomaisen työn onnistumisen ehtoja ja esimerkkejä verkostomaisen palvelurakenteen synnyttämisestä, jossa paikallisella Mielenterveysseuralla on oma resursoitu roolinsa. Verkostomaiseen palvelutuotantoon osallistuminen vaatii omien resurssien kohdentamisen tarkkaa harkintaa ja on hyvä huomata, että tässä aineistossa yhteistyökumppanit ovat monessa kohdassa selkeästi ilmaisseet omien mahdollisuuksiensa rajallisuuden.
8. Johtamisen osalta hanke voi halutessaan pohtia johtoryhmän luomista, jossa olisivat paikallisten hankkeiden työnantajavastuuta kantavat. Tällainen yhteisiä ja sitovia päätöksiä tekevä ryhmä voisi olla tarpeen esimerkiksi konkreettisista tavoitteista sovittaessa. Epävirallisesti tällainen ryhmä on olemassa hankkeen koordinaatiokokouksissa, joissa kriisikeskusten johtajat ovat läsnä. Aineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että päätöksentekoa kokouksissa tulisi täsmentää.

8 Paikalliset hankkeet ja niiden kehittäminen

8.1 Lahden Pulinapaja: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset

Havaintoja toiminnasta

Sähköisistä kyselyiden ja haastatteluiden perusteella voi sanoa yleisesti, että:

1. Tytöt suhtautuvat toimintaan myönteisemmin kuin pojat (erot erittäin merkitseviä).
Oppilaista n. 40-45% suhtautuu toimintaan myönteisesti n. 30 % neutraalisti ja 25 % torjuvasti. Myönteisesti suhtautuvista enemmistö oli tyttöjä, kielteisesti suhtautuvista poikia.
Koulun henkilökunta suhtautuu hankkeeseen erittäin myönteisesti, samoin vanhemmat. Näiden palaute on suorastaan ylistävää.
2. Pulinapaja-hankkeessa kokeiltuja työmuotoja pidettiin koulun näkökulmasta hyvinä. Tällaisia ovat esimerkiksi työparityöskentely kuraattorin kanssa, yhteistyö oppilashuoltotyöryhmän kanssa ja vanhempainillat.

Toiminnan organisointi ja räätälöinti koulukohtaisesti koettiin myönteiseksi.

Pulinapaja-hankkeen toiminta näyttää vastaavan erityisesti koulun henkilökunnan tarpeisiin. Henkilökunnasta n. 90% piti hankkeen keskeisiä toimintamuotoja tärkeinä. Erityisesti henkilökunta näyttää arvostavan luokkien vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin liittyvää toimintaa. Päivystyksiä henkilökunta pitää tärkeänä mahdollisuutena, mutta kynnystä päivystysten käyttämiseen pidetään korkeana. Oppilaista n. 25% pitää toimintaa tarpeettomana ja jopa leimaavana: *"Miksi ihmeessä mielenterveyteen liittyvän asioitten emme ole sairaita..."*. Tähän joukko muodostuu valtaosin pojista. Myös vanhemmat pitivät toimintaa tärkeänä.

Oppilashuoltoryhmään kuuluvien näkökulmasta Pulinapaja-hanke tuo selkeää lisäarvoa koulun toimintaan ja se sopii koulun toimintaympäristöön. Noin puolet tähän kysymykseen vastanneista koki Pulinapaja-hankkeen tukevan oppilashuoltoryhmän toimintaa ja puolet suhtautui väittämään neutraalisti.

Henkilökunnasta n. 80% piti hyödyllisenä koulun yhteisölliseen toimintaan osallistumista ja vaikuttamista. Päivystyksiä piti hyödyllisenä n. 60% henkilökunnasta. Vastaavasti oppilaista n. 40 % piti toimintaa hyödyllisenä ja 30% hyödyttömänä.

Verstaan mukaan Pulinapajan voimavaroja ei kouluissa osata vielä käyttää täysimääräisesti hyväksi.

3. Tietoisuus Pulinapaja-hankkeesta oli vastaajien keskuudessa korkealla tasolla. 80-90% henkilökunnasta ja 50-60% oppilaista koki tuntevansa toimintaa tarpeeksi. Samalla on todettava, että kaksi kolmasosaa henkilökunnasta jätti vastaamatta kyselyyn. Tämä sekä jotkut sanalliset vastaukset ja kyselyiden karhuamisen loppuvaiheessa saadut sähköpostiviestit antavat aiheen olettaa, että Pulinapaja-hanke tunnetaan oppilashuoltoryhmään kuuluvien ja joidenkin luokanvalvojien keskuudessa. Valtaosa henkilökunnasta näyttää kuitenkin pitävän toimintaa etäisenä – ”ei koske minua, en tunne”. Pulinapaja-hankkeen tuntevat pitivät nykyistä tiedotusta riittävänä, joskin toivoivat tietoisuuden jatkuvaa ylläpitoa. Lukuvuoden alussa pidetyt infot häviävät alun kaaokseen. Sekä henkilökunta että oppilaat toivoivat hankkeelta monipuolista tiedotusta eri välineitä käyttäen ja henkilökohtaisiin kohtaamisiin perustuvaa tiedon välitystä – esim. oppitunnit.
4. Koulun henkilökunta kaipasi lisää tietoa luokkien ilmapiiriin vaikuttamisesta, kiusaamisesta ja mielenterveyteen liittyvistä kysymyksistä. Oppilaiden vastauksissa korostuivat ystävyysuhteet, muuten ne olivat samansuuntaisia henkilökunnan kanssa. Ne nuoret, jotka osasivat tai halusivat mainita tiedontarpeita luettelivat nuoren elämään ja kehitykseen liittyviä aiheita:
”Seksistä” (7)
”Seurustelusta,”
”Nettikiusaus..”
”Ehkä lähinnä siitä että mitä tehdä kun itseään haukutaan anorektikoksi? Se on toisaalta kiusaamista, mutta osittain totta. ..
”Alkoholista ja miten se vaikuttaa ihmiseen omasta kehosta,”
”En muusta, miten abortti tehään ?”
”Mitä aikoo tehdä isona eli työstä ja tulevaisuudesta”
”Tupakan poltosta”
”Vaikka nuoruudesta, oman elämän ongelmista ja murrosiästä ylipäänsä”
 (4)
”Ehkä jostain hyvinvointi/hygienia-asioista..”
”Terapeuteista. Aiemmin kävin erään terapeutin luona, mutta en pysty luottamaan hänenkaltaisiinsa!”
”Omantunnon parantaminen auttaisi”
5. Päivystyksen käyttöaste koettiin matalaksi ja nuorten kynnys käyttää päivystystä korkeaksi. Oppilaista n. 22% arvioi, että on helppo mennä juttelemaan Pulinapaja-työntekijän kanssa. Ilmiö näyttää liittyvän kaikista ponnisteluista huolimatta oppilasmäärään suhteutettuna liian vähäiseen läsnäoloon koululla ja siitä johtuen vähäiseen vuoropuheluun ja kohtaamisiin oppilaiden kanssa. Arviointi aineistossa on viitteitä myös siitä, että voimakas osallistuminen koulun yhteisölliseen toimintaan ja samaistuminen opettajiin, aiheuttaa osassa oppilaita torjuntaa hanketta kohtaan.

Henkilökohtaisissa tapaamisissa Pulinapaja-työntekijän kanssa opettajat ovat puhuneet omaan luokkaansa ja sen oppilaisiin liittyvistä kysymyksistä, kuten yhteistyöstä, toiminnan suunnittelusta ja opetusryhmiin liittyvistä ongelmakysymyksistä (esimerkiksi yksittäisten oppilaiden tilanteesta, lintaamisesta, kiusaamisesta, motivaation puuttumisesta, huonoista

arvosanoista, työrauhasta jne.). Oppilaat puolestaan mainitsivat aiheina kiusaamisen, kaverit, riidat, perheen tilanteen, alkoholisti vanhemmat ja omat ongelmat. Tapaamisten koetut hyödyt liittyvät henkilökunnan osalta huolen ja taakan jakamiseen ja oppilaiden kohdalla mahdollisuuteen purkaa tunteitaan ja löytää mahdollisuuksia vaikuttaa omaan asemaansa.

6. Henkilökunta ja vanhemmat suhtautuivat vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön myönteisesti. Oppilaat puolestaan suhtautuivat siihen hyvinkin kriittisesti. Lähtökohtaisesti nuoret eivät halua vanhempiensa tietävän asioista, joita he ovat käsitelleet Pulinapaja-keskusteluissa.
7. Ehkäisevän kriisityön käsite on epäselvä. Epäselvyys näyttää johtavan tasapainoiluun yhteisöön suuntautuvien toimenpiteiden ja yksilöön suuntautuvien toimien välillä. Onko hankkeen tavoitteena auttaa kriisissä olevaa nuorta vai ehkäistä kriisien aiheuttamaa stressiä esim. jakamalla tietoa riskeistä tai vahvistamalla yhteisön toimintaa.
8. Pulinapaja-hanke hoitaa koulussa tehtäviä (esim. pitävät teematunteja), jotka voisivat kuulua koulun toimijoiden (esim. opettajien, kuraattorien tai terveydenhoitajien) tehtäviin. Nykyisin resurssein koulun toimijat eivät kuitenkaan ehdi näitä tehtäviä hoitaa. Pulinapaja-hanke paljastaa kouluissa aikuisvajeen.
9. Arviointiverstaassa koettiin arviointi runsaasti paperityötä vaatineeksi.
10. Arvioija koki, että arviointiverstaaseen liittyi varovaisuutta. Konsultin esittämät kysymykset eivät saaneet aikaiseksi hänen toivomaansa tutkivaa pohdiskelua. Havainto liittyi sekä käytyyn keskusteluun, että arvioijan tunteeseen, että hän oli ”kyttämässä” projektia. Havainto herättää kysymyksen, voiko kehittämistä tehdä, mikäli ongelmakohtia ja ristiriitoja ei voida ottaa tarkastelun kohteeksi.

Suosituks

1. Toiminnassa tulisi keskittyä parhaiten toimiviin toimintatapoihin. Tällaiseksi koettiin työskentely luokkien kanssa, yksilötyö, toiminta vanhempien kanssa sekä työparityöskentely esim. kuraattorin kanssa. Näyttää siltä, että yksilötyön sijasta tulisi korostaa yhteisöön kohdistuvaa työtä. Ennalta ehkäisevää kriisityötä näyttää olevan vaikuttaminen luokkayhteisöjen vuorovaikutukseen.
2. Toiminnassa tulisi huomioida nuorten vapaa-aika ja toimia muulloinkin kuin kouluaikana.
3. Toiminnan toivottiin ainakin yhtenäiskoulussa laajentuvan 6 luokille.
4. Päivystysten vajaakäyttöä tulisi vähentää, esim. muuttamalla toimintatapoja ajanvarauksen tai etsivän työn suuntaan (jatkuvista päivystyksistä luopuminen, läsnäolo välitunneilla tai illanvietoissa).

5. Loppuarvioinnin yhteydessä tulee Lahden Pulinapaja-hankkeen huolehtia, että sitä arvioitaessa ei kerätä tietoa, jota hanke ei tarvitse eikä pysty käyttämään hyödykseen. Erityisesti tulee huolehtia, että tiedon keruuseen investoitu vaiva ei ylitä tuloksista saatua hyötyä.

8.2 Mikkelin Pulinapaja: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset

Keskeiset havainnot

1. Hanke toimii pääosin yhdellä koululla, Mikkelin yhteiskoulun lukiossa. Koululla sekä opettajat että oppilaat ovat pääosin tyytyväisiä hankkeen toimintaan. Lukio ja lukioikäiset kohderyhmänä näyttää monessa mielessä onnistuneelta valinnalta. Oppilaat ovat muita kohderyhmiä kyvykkäämpiä käsittelemään asioita sanallisesti. Mielenterveyteen liittyvät kysymykset näyttävät kiinnostavan heitä. Kriisikeskuksen kävijätilastojen mukaan matalan kynnyksen mielenterveyspalvelulle on kysyntää.
2. Erityisesti koulun oppilashuoltoryhmä näkee toiminnan omaa työtään tulevana ja kokee sen osaltaan paikkaavan puuttuvia tai etäällä olevia perusresursseja (kuraattoripalvelut, koulupsykologi).
3. Hankkeen tunnettuus koulussa oppilaiden keskuudessa vaatisi edelleen kehittämistä. Hanke tunnetaan nimeltä, mutta toiminnan sisältöä ei tunneta. Oppilaiden kynnys käyttää päivystyspalveluita koulussa näyttää aineistossa korkealta. Kiinnostavaa on, että kriisikeskuksessa projektityöntekijän asiakaskunnassa koululaisten ja opiskelijoiden määrä on kuluneena vuonna yli kolmin kertaistunut suhteessa vuoteen 2008. Verstaassa todettiin, että myös opettajien tietoisuutta palveluista tulisi lisätä.
4. Palvelun brändi nuorten keskuudessa vaatisi myös edelleen hiomista. Pulinapaja mielletään liian kriisipainotteiseksi ja tämä nostaa myös osaltaan palvelun kynnystä.
5. Mikkelissä Pulinapaja-hankkeen tavoitteena on ollut rakentaa verkostoyhteistyötä. Pulinapaja-hankkeella ja projektityöntekijällä on erittäin hyvä maine yhteistyökumppanina. Muiden toimijoiden osallistumista yhteistyöhön estää pula resursseista. Aineistojen perusteella verkostomaiselle toiminnalle ei ole vielä löydetty selkeää yhteistä työn kohdetta.
6. Projektityöntekijän muuta kuin koululla tapahtuvaa työtä olisi tärkeää kytkeä tiiviimmin hankkeen toimintaan. Tässä vaiheessa hanketta jää vain arvailujen varaan, miten nuorten kohtaaminen kriisikeskuksessa tai kohderyhmään kuuluvien asiakasmäärien kasvu kriisikeskuksen toiminnassa liittyvät hankkeen tavoitteiden mukaiseen työhön.

Arviointiverstaan suositukset

Koululla tapahtuvaa Pulinapajan toimintaa tulee kehittää seuraavista näkökulmista:

1. Tilaa, jossa Pulinapajan vastaanottoa pidetään, pitää kehittää helpommin lähestyttäväksi.
2. Projektin läsnäoloa koululla tulee lisätä.
3. Yhteistyötä koululla muiden koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa (seurakunta, nuorisotyö ...) tulee lisätä.
4. Yleistä tietoisuutta hankkeen tarjoamista mahdollisuuksista tulee lisätä (opiskelijat, opettajat, vanhemmat).
5. Mielikuvaa hankkeen toiminnasta tulee muuttaa nuorille helpommin lähestyttäväksi (vahvistetaan muutakin kuin kriisityötä tai luodaan kriisitalle uutta sisältöä).
6. Uusia toimintamalleja tulee edelleen kehittää (esim. ryhmämuotoiset teemakeskustelut).

8.3 Oulun Pulinapaja: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset

Havaintoja arviointiaineistosta ja arviointiverstaasta

1. Sähköisistä kyselyiden perusteella voi sanoa yleisesti, että:
 - E) Tytöt suhtautuvat toimintaan myönteisemmin kuin pojat (erot erittäin merkitseviä).
 - F) 9 lk:laiset suhtautuvat toimintaan myönteisemmin kuin 8 lk:laiset
 - G) Koulun henkilökunta suhtautuu hankkeeseen erittäin myönteisesti, samoin vanhemmat.
 - H) Oppilaista n. 40-45% suhtautuu toimintaan myönteisesti n. 30 % neutraalisti ja 25 % torjuvasti. Myönteisesti suhtautuvista enemmistö oli tyttöjä, kielteisesti suhtautuvista poikia.

2. Pulinapaja-toiminta sai yleisesti hyvin myönteistä palauteta varsinkin henkilökunnalta. Henkilökunnan avovastauksissa korostettiin mahdollisuutta saada apua ja tukea koulun arkeen. Työntekijä koettiin lisäaikuiseksi ja työntekijän mahdollisuus tukea yksittäisiä nuoria koettiin merkittäväksi. Hanke paljastaa kouluissa aikuisvajeen.

3. Arviointiverstaassa päivystysten aktivointi nousi yhdeksi haasteeksi. Myös kyselyissä päivystysten matalaksi koettu käyttö oli esillä. Varsinkin oppilaat pitivät kynnystä käydä keskustelemassa Pulinapaja-työntekijän kanssa korkeana. Oppilasta 22% arvioi, että työntekijän kanssa oli helppo mennä keskustelemaan ja 43% piti kynnystä korkeana. Kyselyihin vastanneista oppilaista 10% oli käynyt keskustelemassa työntekijän kanssa. Osa oppilasta korosti rohkaisun tarvetta, luottamuksen rakentamista ja kynnyn madaltamista: *”Rohkaisua kaikille jotka sinne ei uskalla mennä, että kertoo etu käteen ettei niitä juttuja kerrota kellekkään”*(Oppilas) *”Olisi kiva jos kaikki kävisi vuorollaan pulinapajassa juttelemassa, koska se on tosi iso kynnys monelle lähteä käymään siellä. Ja sitten sellaisessa n. 1 min keskustelussa voitaisiin sopia jos haluaa käydä jatkossakin pulinapajassa.”*(Oppilas)

4. Koulun henkilökunta koki, että Pulinapajasta on tiedotettu tarpeeksi. Kyselyihin vastanneet opettajat toivoivat aloitteellisuutta ja erilaisten ideoiden jatkuvaa koettelua: *”Aktiivista oma-aloitteellisuutta teemoista, mahdollisuuksista, miten haluaisi itsekkin toimia/pulinapaja voisi toimia koulussa, jalkautua voisi myös nuorten pariin välituntisin ja jutustella, tutustua silloin oppilaiden juttuihin.”* (Henkilökunnan edustaja) Oppilaisiin ja vanhempiin kohdistuvaa Pulinapajan mainetta ylläpitävää tiedotusta henkilökunta kaipasi lisää.

Merkittävä osa nuorista ei kaivannut lisää tietoa ja joko suoraan tai epäsuorasti ilmaisi, ettei tarvitse Pulinapajaa: *”En tunne tarvitsevani tätä pulinapajaa sillä minulla on ystäviä joille voin kertoa kaikesta ja kaiken ja he kuuntelevat joten koen, että en tarvitse enempää tietoa tästä asiasta. Jos tulee jokin kriisi, niin tiedän pulinapajasta tarpeeksi jotta voisin mennä juttelemaan.”* Sanallisissa vastauksissa myönteisesti Pulinapajaan suhtautuvat korostivat selkeän ja yksinkertaisen tiedon

tarvetta, tietoa kiusaamisesta, väkivallasta tai päihteiden käytöstä ja henkilökohtaista kontaktia.

5. Kolmannes oppilaista koki päivystykset ja ylipäättään Pulinapaja-toiminnan hyödylliseksi. Vastaava luku opettajilla oli 93%. Oppilaista 25-35% piti esim. päivystyksiä hyödyttöminä tai suhtautui toimintaan torjuvasti.

6. Henkilökunta suhtautui vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön myönteisesti, nuoret puolestaan kielteisesti. Nuorten avovastauksissa heijastui pelko luottamuksellisuuden rikkoutumisesta. Koulun henkilökunta puolestaan toivoi toiminnallisia vanhempainiltoja. Vanhemmat itse toivoivat tiedotusta toiminnasta ja sen mahdollisuuksista.

Suosituks

1. Arviointiverstaassa haluttiin säilyttää kaikki nykyiset toimintatavat. Nykyisistä toimintatavoista päivystyksen osalta haasteeksi nousee päivystysten käyttöasteen nostaminen? Valintana voisi olla myös päivystysten vähentäminen siirtämällä tapaamiset kriisikeskukseen tai ajan varauksella tapahtuviksi.

2. Yhteistyötä oppilashuoltoryhmien ja koulun avainhenkilöiden kanssa tulisi edelleen vahvistaa.

3. Uutena piirteenä toiminnassa haluttiin korostaa nuorten osallisuutta. Nuorten toivottiin tulevan toimintaan oman toimintansa aktiivisena toteuttajana. Tähän voisi liittyä esim. yhteistyön parantaminen tukioppilaiden kanssa.

4. Pulinapajan toivottiin panostavan yhteisöllisyyttä vahvistaviin toimintatapoihin.

5. Työntekijöiden resurssien hajautuminen koettiin uhaksi ja sitä tulisi välttää.

8.4 Rauman ehkäisevän mielenterveystyön hanke: Väliarvioinnin keskeiset havainnot ja suositukset

Keskeiset havainnot

1. Nuorten ehkäisevän mielenterveystyön hankkeen alku on ollut hankala Rauman seudulla. Hankkeen johto ja tavoitteet ovat vaihtuneet, tavoitteet ovat olleet liian laajoja ja epäselviä, odotukset hanketta kohtaan ovat olleet epärealistisia. Lisäksi yhteistyökumppanit ovat matkan aikana vaihtuneet. Tästä syystä hankkeen pilottikoulu on vaihtunut ja hanke on ikään kuin alkanut alusta syksyllä 2009.
2. Arviointiaineisto on edellä esitetyistä syistä johtuen kapea ja sitä on sovittu täydennettäväksi keväällä 2010. Esim. opettajien, nuorten ja vanhempien lomakekyselyitä ei ole tehty.
3. Hankkeen tunnettuus oli käytössä olevan aineiston perusteella heikohko. Sen myötä myös esim. nuorten luottamus on vielä luultavasti matala.
4. Nuorten ehkäisevälle kriisityölle on kuitenkin Rauman seudulla selvä tilaus. Kaikkia hankkeessa valtakunnallisesti käytettyjä sekä myös Rauman omia kokeiluja ja ideoita pidettiin tärkeinä.
5. Mielenterveyteen liittyvä esittelytilaisuuksien koettiin onnistuneen hyvin. Samoin toteutuneet koulutukset – esim. aggression portaat - saivat kiitosta. Kehittämistä hankkeella on päivystystoiminnassa.

Arviointiverstaan suositukset

1. Projektin tulisi keskittyä pilotoimaan toimintatapoja Säskylän yläkoululla ja lukiossa.
2. Säskylässä tulisi panostaa jalkautumiseen nuorten pariin (7-päivät, päivystykset ja muut kohtaamiset) sekä yhteistyöverkoston luomiseen.
3. Raumalla osallistutaan hyvinvointityöryhmän toimintaan ja siinä yhteydessä kehitellään ja kokeillaan mielenterveyden putkea.
4. Rauman kokemusten pohjalta hanke pyrkii luomaan Euraan hyvinvointityöryhmän.
5. Säskylän yläkoululla pyritään kokeilemaan erilaisia ryhmämuotoisia toimintoja, esim. tytöt, kiusatut, näpistelijät jne.
6. Säskylän lukiossa pyritään kehittämään toimintatapaa, joka perustuisi tutoreiden kanssa toimimiseen.
7. Projektin johtamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta työskentely rajattujen tavoitteiden suunnassa olisi mahdollista.

Lähteitä

Kirjallisia lähteitä

Ennaltaehkäisevä jalkautuva akuutti kriisiapu nuorten keskuudessa –projekti. Välikirje 2008. Päijät-Hämeen Mielenterveysseura ry.

Ennaltaehkäisevä kriisityö nuorten keskuudessa hanke 2007-2011. Projektiseloste Ray:lle 2009. Rauman Seudun Mielenterveysseura ry.

HANKESUUNNITELMA 2010 NUORTEN ENNALTAEHKÄISEVÄ, JALKAUTUVA KRIISITYÖ (Pulinapaja) vuosille 2007–2011 Nuorten Kriisiapu-projekti. OSMS /Oulun Kriisikeskus / Pulinapaja projekti.

Kouluterveyskyselyiden tulokset 2008 ja 2009. Stakes.

Nuorten ennaltaehkäisevän kriisityön hanke, Pulinapaja-projekti 2007-2011. Toimintasuunnitelma 2010. Mikkelin Mielenterveysseura ry.

NUORTEN EHKÄISEVÄN KRIISITYÖN HANKKEEN (PULINAPAJA) VALTAKUNNALLINEN KOORDINOINTI, 2007- 2011 . Toimintakertomus 2008. Kirsi Luomanperä. Suomen Mielenterveysseura ry.

Nuorten ennaltaehkäisevän kriisityön hanke – Pulinapaja. Toimintakertomus 2008. Suomen Mielenterveysseura ry.

Nuorten ennaltaehkäisevän kriisityön hanke – Pulinapaja. Valtakunnallinen hankesuunnitelma 2007. Suomen Mielenterveysseura ry.

SELVITYS LUKION ENSIMMÄISEN JA TOISEN VUOSIKURSSIN OPISKELIJOIDEN HYVINVOINNISTA. Manninen Alpo 2009, Mikkelin Seudun Mielenterveysseura Pulinapaja-hanke 2009

Tilastoja 2008. Pulinapaja-hankkeen toimintaa kuvaavia lukuja. Kirsi Luomanperä. Suomen Mielenterveysseura ry.

Valtakunnallinen ehkäisevä, jalkautuva kriisityö nuorten keskuudessa (Pulinapaja). Projektiseloste Ray:lle 2009. Mikkelin Mielenterveysseura.

Haastatteluja ja kyselyitä

Valtakunnalliset verstaat Pulinapaja-työntekijöille ja kriisikeskusten johtajille, 3 kpl.

Alueelliset arviointiverstaat 4 kpl.

Pulinapajatyöntekijöiden haastatteluita, 10 kpl.

Projektipäiväkirjat 2008-2009.

Ohjaustyöryhmän muistiot

Pulinapaja-toimintaan osallistuneille nuorille tehtyjä sähköisiä kyselyitä, N 280.

Vanhemmille tehtyjä sähköisiä kyselyitä, N 35.

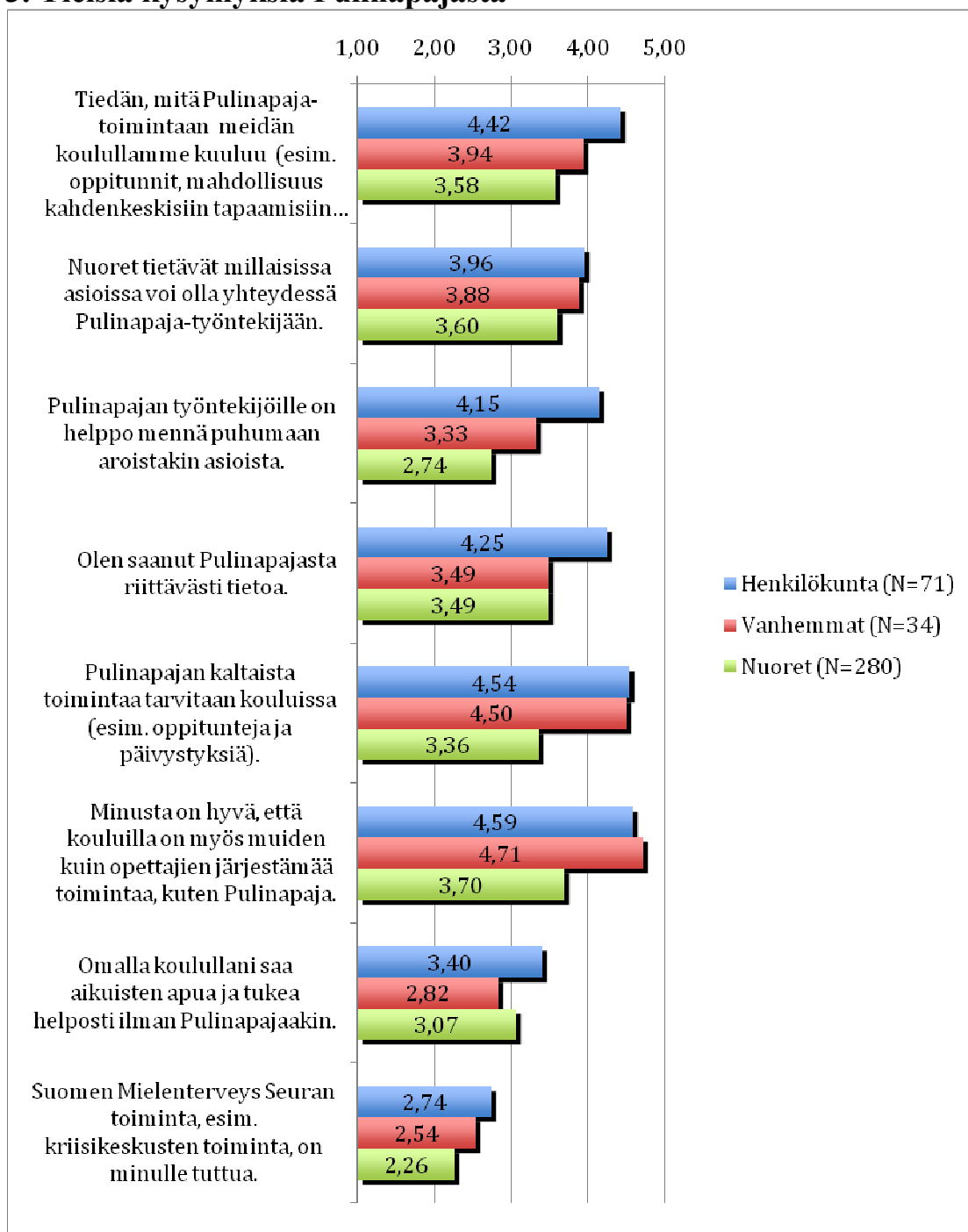
Koulun henkilökunnalle tehtyjä sähköisiä kyselyitä, N 70.

Yhteistyökumppaneiden puhelinhaastattelut, N 35

Sähköinen kysely sidosryhmille Raumalla, N 17

Liite 1 Eri vastaajaryhmien käsitykset Pulinapaja-hankkeesta

3. Yleisiä kysymyksiä Pulinapajasta

4. Millaista tietoa tai millaisia yhteydenottoja toivoisit Pulinapaja-työntekijältä?

Henkilökunta

1. Suuri osa (80-90%) vastanneesta henkilökunnasta tiesi Pulinapajasta riittävästi. Toiminnasta on kerrottu opettajainkokouksissa ja vanhempainilloissa. On toki huomioitava, että kyselyyn vastasi kolmannes kaikista opettajista. Tästä ja kyselyn karhuamista seuranneista viesteistä voi päätellä, että kyselyyn jättivät vastaamatta ne, jotka eivät tunne hanketta ja kokevat sen itselleen etäiseksi. Kaikesta tiedotuksesta huolimatta henkilökunnan joukossa on henkilöitä, jotka eivät tunne Pulinapajaa lainkaan. Lahdessa Pulinapaja-toiminta sekoitetaan Nuorisotyöhön.
2. Oulussa henkilökunta korosti avovastauksissa säännöllisen tiedotuksen tarvetta. Samalla toivottiin aloitteellisuutta opettajien suuntaan oppituntien tai vanhempainiltojen teemoista tai työntekijöiden osaamisen alueista.
3. Vaikka Pulinapaja toimii hyvin, sen toivottiin olevan säännöllisesti yhteydessä oppilashuoltoryhmään, jotta tiedettäisiin koko ajan, missä mennään.
4. Jotkut vastaajat toivoivat tiedottamista luokanvalvojalle, mikäli samalta luokalta tulee paljon yhteydenottoja. Erityisopetuksen pienluokassa voisi vierailta vuoden aikana useammankin kerran.
5. Oppilaita tulisi rohkaista lisää käyttämään Pulinapajan tarjoamia palveluita. Yleinen tiedotus saattaa mennä varsinkin alkusyksyn ”hässäkössä” oppilailta huomaamatta ohi. Oulussa henkilökunta korosti oppilaisiin kohdistuvan säännöllisen tiedotuksen tarvetta.

Nuoret

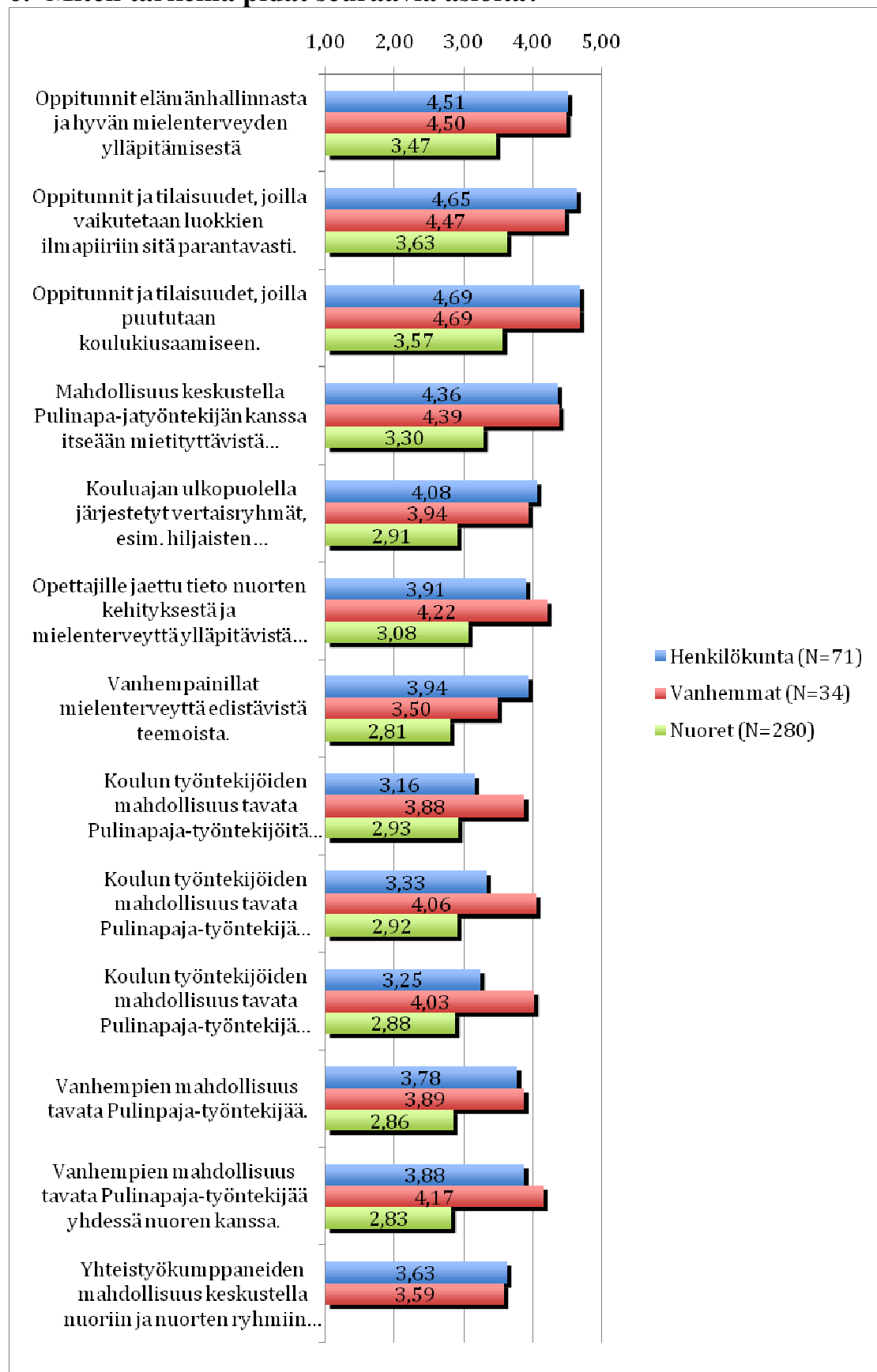
1. Nuorista n. 60 % koki tietävänsä Pulinapajasta tarpeeksi. Joukossa oli myös niitä, jotka eivät kokeneet tarvitsevansa Pulinapajaa, esimerkiksi koska heillä on ystäviä, joille puhua. Enemmän tietoa tarvitsevien osuus oli n. 23% vastaajista.
2. Lisää tietoa nuoret toivoivat korostivat tarvetta yksinkertaiseen viestintään, jonka perusteella voisi päätellä, mitä Pulinapajassa tapahtuu. Yksittäisistä aiheista mainittiin päihitteet ja seksuaalisuus.
3. Pulinapaja-toiminnasta hyötyvät toivoivat enemmän tapaamismahdollisuuksia ja oppitunteja.
4. Nuoret toivoivat Pulinapajalta ihmissuhteisiin ja vapaa-ajanviettoon liittyvien asioiden käsittelyä.
5. Yksittäisenä teemana nuoret mainitsivat tarpeen kynnyksen madaltamiseen: *”Rohkaisua kaikille jotka sinne ei uskalla mennä, että kertoo etukäteen, ettei niitä juttuja kerrota kellekään”* Eräs vastaajista ehdotti kaikille palkollista minuutin juttutuokiota.
6. Osa nuorista suhtautui toimintaan torjuvasti: ”Menisi pois”. Näin vastanneita oli n. 25% ja heistä enemmistö oli poikia. Ero sukupuolten välillä oli erittäin merkittävä. Tytöt suhtautuivat toimintaan myönteisesti, pojat torjuvasti tai neutraalisti. Aktiivista sanallista torjuntaa esiintyi erityisesti Lahdessa.

Vanhemmat

1. Vanhemmat toivoivat, että lapset tietävät mahdollisuudesta riittävästi. Osa toivoi yhteydenottoa, mikäli oman lapsen kohdalla on useita käyntejä. Vanhemmat toivoivat yhteydenottoja oman lapsen tilanteesta kunnioittaen luottamuksellisuutta.

2. Pulinapajatyöntekijän ja oppilaan välillä käytyä keskustelua kiiteltiin vanhemman vastauksessa voimaannuttavaksi.
3. Vanhempainilta pidettiin onnistuneena.

6. Miten tärkeinä pidät seuraavia asioita?

6. Mitä odotat Pulinapaja-hankkeelta? Kommentoi vapaasti toimintaa, tee ehdotuksia tai anna palautetta.

Henkilökunta

1. Henkilökunnan vastauksissa korostettiin avun ja tuen saamista koulukasvatuksen arkeen. Henkilökunnan näkökulmasta koulussa tarvitaan lisää aikuisia koulun arkeen ja Pulinapaja-työntekijä koettiin tällaiseksi tarpeelliseksi lisäaikuiseksi. Kaikilla opettajilla ei ole riittävästi aikaa eikä kykyä kuunnella oppilaiden omia asioita. Pulinapaja-työntekijöiltä odotetaan erityisesti kohtaamisia ja keskusteluita ihmisten kanssa
2. Yhteistyö koulun henkilökunnan ja Pulinapaja-työntekijöiden välillä on ollut hyvää. Vastauksissa oli myönteisiä mainintoja ryhmäytymisestä, opettajan työn tukemisesta oppitunneilla, hyvinvointiin liittyvästä asiantuntijuudesta, mahdollisuudesta kehittää uudenlaisia työtapoja. Kiitosta saivat myös aloitteet paremman ilmapiirin synnyttämiseksi, teematuntien pitäminen pulmallisille luokille, vanhempainillat ja kuraattorin työparina toimiminen. *”Yhteistyö on ollut luottamuksellista ja luovaa sekä voimaannuttavaa monella tavalla.”*
3. Lahdessa henkilökunnan mielestä päivystykset ovat hyvä asia, mutta kynnyks ei ole vielä tarpeeksi matala. Päivystys voisi olla niiden oppilaiden apuna, jotka eivät suostu menemään kuraattorin tai psykologin juttusille. Päivystysaikoja on kuitenkin niin harvakseltaan, että oppilaat eivät spontaanisti hakeudu Pulinapajaan. Oppilaat eivät kehtaa hakeutua päivystykseen tai he pelkäävät leimautuvansa. Oppilaita pitää ohjata ja varata aikoja heille. Samankaltaisia kommentteja löytyy myös oululaisten vastauksista.
4. Toisena teemana mainittiin tarve tukea yksittäisiä oppilaita, vaikka joidenkin nuorten ongelmat ovat niin suuria ja monimutkaisia, ettei Pulinapajalla oikeastaan voi niihin vaikuttaakaan. Nuorille on tärkeää voida hoitaa omaa hyvinvointiaan ja kokea itsensä rakastetuksi ja välitetyksi.
5. Mielenterveyden edistämistä pidettiin sinänsä tärkeänä ja kannatettavana.
6. Pulinapaja-hankkeelta odotetaan ennakkoluulotonta yhteistyötä kunkin koulun tarpeisiin räätälöitynä. Koulussa ongelmana on toiminnan massoittuminen, yrityksistään huolimatta Pulinapaja-työntekijät voivat jäädä tärkeimpien yhteistyökumppaneita lukuun ottamatta koulun työntekijöille vieraisiksi. Yhteydenpidossa keskeistä näyttävät olevan henkilökohtaiset kontaktit.

Oppilaat

1. Nuorten mukaan toiminta on ollut hyvää. Mahdollisuutta puhua omista murheista pidettiin tärkeänä. Nuoret odottivat Pulinapajalta apua, ymmärrystä, luottamuksellisuutta ja mahdollisuutta käydä juttelemassa työntekijän kanssa.
2. Oppitunneista pidettiin ja niitä toivottiin useammin, samoin yhteisiä kokoontumisia, retkiä ja leirejä.
3. Myönteisesti toimintaan suhtautuvat odottivat toiminnalta suurempaa intensiivisyyttä.
4. Sisällöllisesti nuoret odottivat myönteisen ilmapiirin, seurustelun, seksuaalisuuden, henkisen hyvinvoinnin ja päihteiden käytön käsittelyä.
5. Nuoret kokivat Pulinapaja-toiminnan tarjoavan apua ja auttavan mielenterveyteen liittyvien ongelmien tunnistamisessa.

6. Pulinapajaan liittyi myös pettymyksiä. Yhteisöllinen väliintulo ei ollut vaikuttanut luokan tilanteeseen ”*Pulinapaja meidän luokallamme ei ole oikeastaan vaikuttanut yhtään! xxx on aivan samanlainen ellei pahempi kuin viime vuonna ja hänestä tämä kaikki alkoi...!*”
7. Kriittisesti Pulinapaja-toimintaan suhtautuvat nuoret pitivät toimintaa turhana tai leimaavana: ”*Miksi ihmeessä mielenterveyteen liittyvän asioitten emme ole sairaita...*”
8. N. neljännes nuorista ei odottanut pulinapajalta mitään erityistä ja jopa vastusti toimintaa.

7. Miten ja mitä Pulinapajasta tulisi tiedottaa tai kertoa nuorille ja koulun henkilökunnalle?

Henkilökunta

1. Henkilökunta toivoi Pulinapajalta koko yhteisöä koskevia tietoiskuja, jotka voisivat olla ehkä toiminnallisiakin. Pulinapaja-toiminnasta pitää muistutella jatkuvasti. Lukuvuoden alussa tapahtuva informointi menettää merkityksensä tiedon ja tapahtumien tulvassa.
2. Pulinapaja-toiminnan sisällöstä ja prosessista tulisi kertoa asianosaisille. Tällaisia aiheita ovat esim. Pulinapaja-toiminnan saatavuus, mitä työntekijän kanssa voi käsitellä, mitkä ovat jatkotoimenpiteet jne. Oppilaat kaipaavat toiminnasta käytännön esimerkkejä.
3. Henkilökunnan mielestä Pulinapajasta tiedottaminen onnistuu parhaiten henkilökohtaisten kontaktien ja näyttäytymisten, esim. oppituntien ja tapahtumissa esiintymisten, kautta.
4. Valtaosa vastanneista henkilökuntaan kuuluvista (80-90%) koki tietävänsä toiminnasta tarpeeksi.

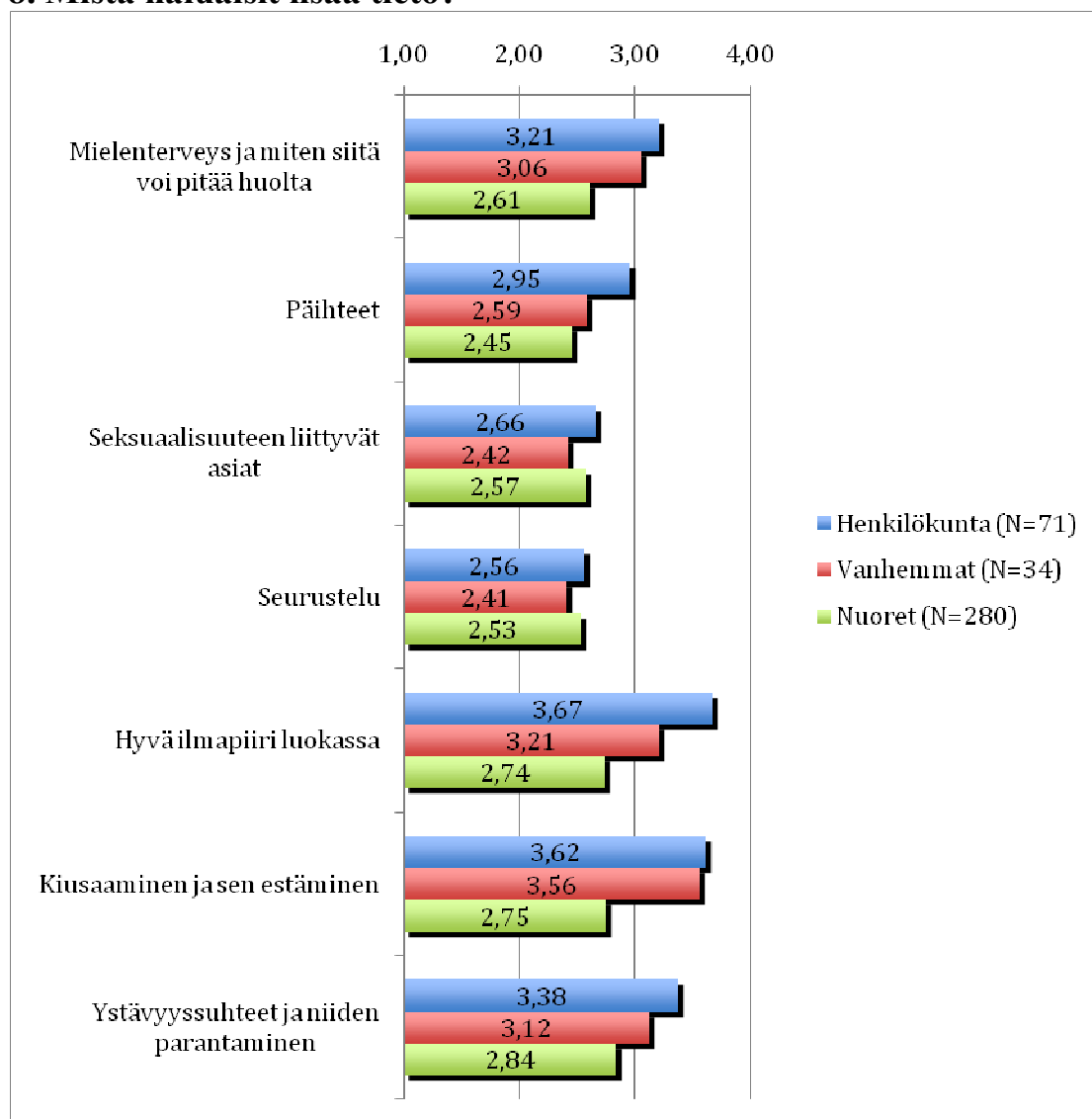
Oppilaat

1. Oppilaat toivoivat tiedotusta eri välineillä, mutta erityisesti sähköisillä välineillä, kuten netissä, tekstiviesteillä, kuulutuksilla jne. Myös opettajille tulisi kertoa enemmän, mistä on kyse. Osa vastaajista korosti henkilökohtaisen kontaktin merkitystä ja toivoivat viestin kohdentamista Pulinapajaa tarvitseville.
2. Merkittävä osa (n. 60%) nuorista koki tietävänsä toiminnasta tarpeeksi.
3. Sisällöllisesti oppilaat toivoivat kuvauksia Pulinapaja-toiminnasta ja siitä, mitä päivystyksissä tapahtuu.
4. Niiden osuus sanallisista vastauksista, jotka eivät halunneet lisää tietoa oli 58 eli n. 20% vastaajista

Vanhemmat

1. Vanhemmat toivoivat tiedotusta sähköisiä kanavia pitkin, esim. Facebook, sähköposti, netti ja toisaalta henkilökohtaisten kohtaamisten kautta.

8. Mistä haluaisit lisää tietoa?

9. Mistä muusta haluaisit tietoa?

Henkilökunta

1. Opettajat kaipasivat lisää tietoa hyvän ilmapiirin synnyttämisestä ja vuorovaikutuksen parantamisesta. Tähän kytkeytyy kiusaamisen estäminen. Sanallisissa vastauksissa mainittiin toiminnallisten menetelmien hallinta.
2. Suoraan mielenterveyteen liittyen mainittiin masennus ja sen tunnistaminen.
3. Lisäksi koulun henkilökunta toivoi tietoa esim. rentoutumisesta, mottoja, älyllisiä pähkinöitä purtavaksi.

Oppilaat

1. Nuorista suuri osa ei osannut tai ei kokenut tarvitsevänsä mitään erityistä tietoa (70).
2. Ne nuoret, jotka osasivat tai halusivat mainita tiedontarpeita luettelivat nuoren elämään ja kehitykseen liittyviä aiheita:

”Seksistä” (7)

”Seurustelusta,”

"Nettikiusaus.."

"Ehkä lähinnä siitä että mitä tehdä kun itseään haukutaan anorektikoksi? Se on toisaalta kiusaamista, mutta osittain totta. .."

"Alkoholista ja miten se vaikuttaa ihmiseen omasta kehosta,"

"En muusta, miten abortti tehään?"

"Mitä aikoo tehdä isona eli työstä ja tulevaisuudesta"

"Tupakan poltosta"

"Vaikka nuoruudesta, oman elämän ongelmista ja murrosiästä ylipäänsä" (4)

"Ehkä jostain hyvinvointi/hygienia-asioista.."

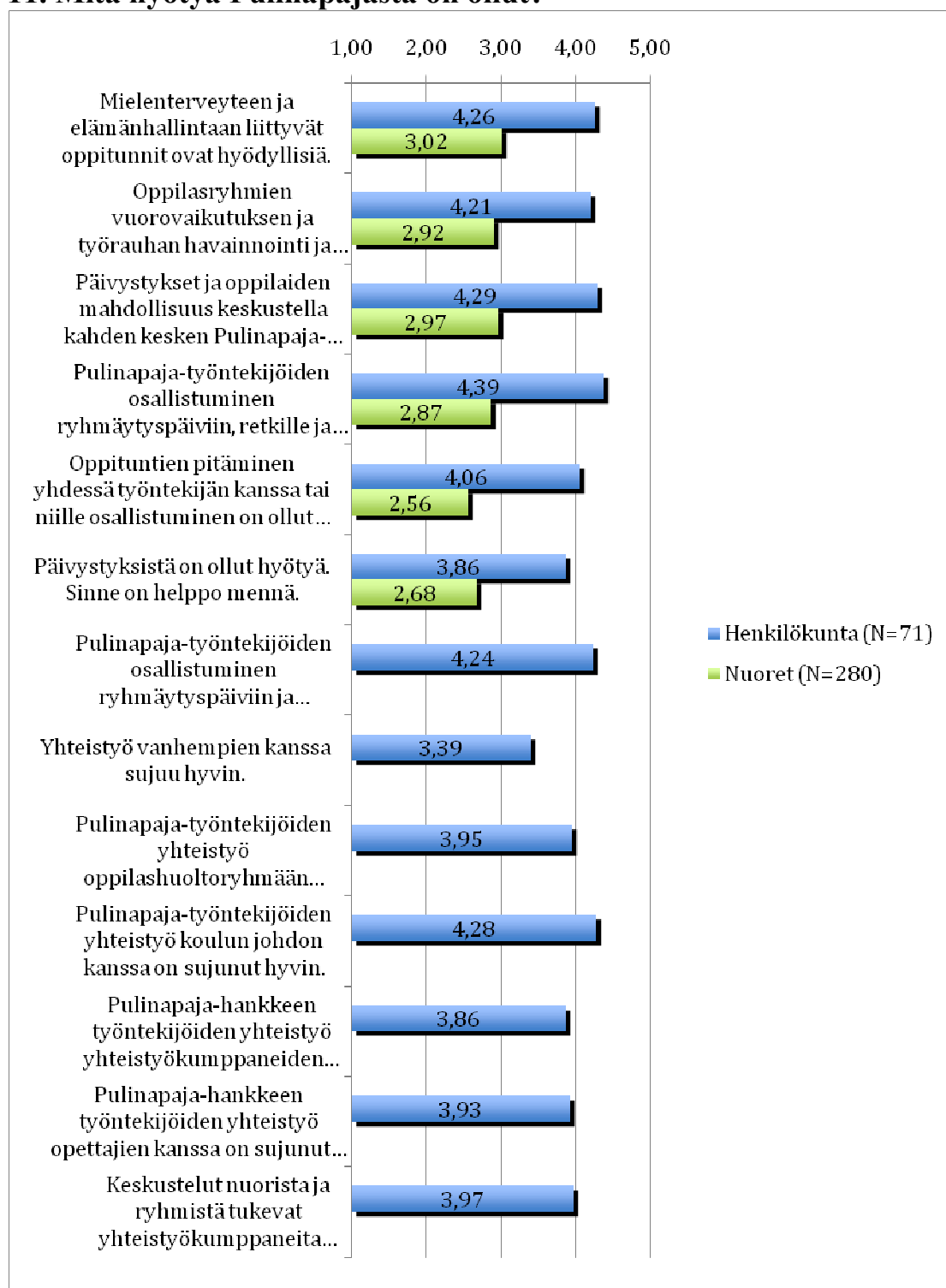
"Terapeuteista. Aiemmin kävin erään terapeutin luona, mutta en pysty luottamaan hänenkaltaisiinsa!"

"Omantunnon parantaminen auttaisi"

"Luokan ilmapiiristä juttelemista."

1. Osa vanhemmista ei kokenut tarvitsevansa mitään erityistä tietoa.
2. Yksittäisinä ehdotuksia sisällöistä mainittiin tieto nuorten suhteesta mediaan ja rentoutuminen.

11. Mitä hyötyä Pulinapajasta on ollut?

11. Mikäli haluat, kommentoi tai tee ehdotuksia Pulinapaja-toiminnan kehittämiseksi:

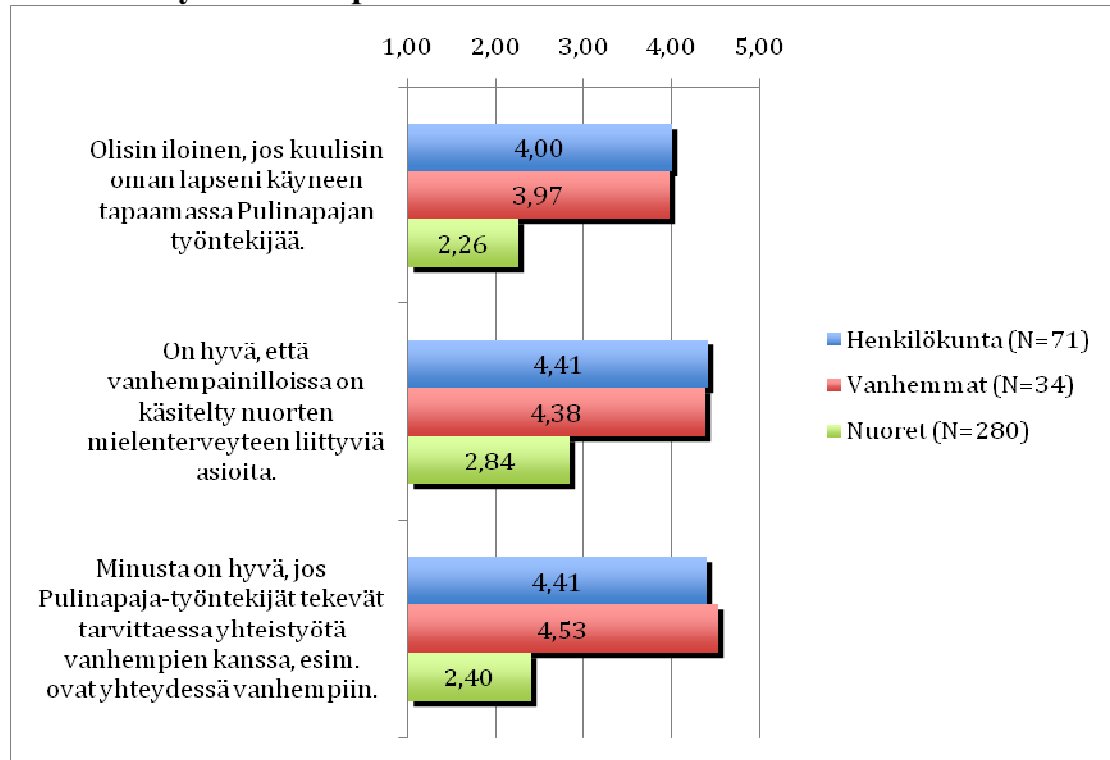
Henkilökunta

1. Opettajat toivoivat tietoa Pulinapajasta, erityisesti uudet opettajat ja yhteistyön periferiassa olevat näyttävät tarvitsevan lisää tietoa.
2. Oulussa henkilökunta toivoi jalkautumista nuorten pariin sekä välituntisin että toiminnallisia menetelmiä käyttäen luokittain. Vastaanottopisteessä tulisi olla kaunis ja houkutteleva juliste. Friends-ohjaajaa toivottiin toimintaan mukaan.
2. Pulinapaja-työntekijöiltä toivottiin säännöllisiä tapaamisia oppilashuollon kanssa.

Oppilaat

1. Nuorista suuri osa ei osannut tai halunnut ottaa kantaa toiminnan kehittämiseen (40)
2. Konkreettisesti toivottiin työntekijöiltä voimakkaampaa ja päättäväisempää puuttumista välinpitämättömiin tai vastustaviin oppilaisiin ja intensiivisempää toimintaan (enemmän tunteja).
3. Sanallisissa vastauksissa pidettiin kahdenkeskisiä tapaamisia hyödyllisinä. Samalla toivottiin luottamuksellisuuden rakentamista ja kynnyksen laskemista päivystysten osalta. Jotkut oppilaat pelkäsivät leimautumista
4. Oppilaat toivoivat enemmän mainostus erityisesti henkilökohtaista viestintää , jotta useampi nuori kävisi päivystyksessä.
5. Pulinapajatyöntekijöiden kaksoisrooli pohditutti ainakin yhtä vastaajaa: ” voi olla kiusallista/ahdistavaa olla leikitys- ja ryhmäytymispäivissä sellaisen ihmisen kanssa jolle on kertonut suuria murheita tms.”
6. Oppilaat käsittelivät luottamuksellisuuteen liittyviä kysymyksiä häpeän teeman kautta: ”salainen paikka ettei kukaan näe että olet käynyt siellä.”

12. Yhteistyö vanhempien kanssa?

13. Mikäli haluat, kommentoi tai tee ehdotuksia Pulinapaja-toiminnan kehittämiseksi vanhempien kannalta.

Henkilökunta

1. Sanallisissa vastauksissa toivottiin ylipäättään osallistumista vanhempainiltoihin sekä jos mahdollista toiminnallisia vanhempainiltoja.

Oppilaat

1. Merkittävä joukko oppilaista – n. 20% - ei halunnut kehittää vanhempien kanssa tehtävää työtä lainkaan: *"Mun mielestä niiden ei tarvitse olla yhteistyössä, sillä en haluaisi vanhempieni tietävän yksityisistä asioistani. ..."*
2. Osa oppilaista totesi, että jos he itse haluavat, voidaan vanhempiin olla yhteydessä.
3. Vakavista asioista olisi hyvä olla yhteydessä: *"Jos on jotain vakavaa mielellistä sairautta niin ois hyvä ilmoittaa vanhemmille."*
4. Lisäksi mainittiin erilaisia yhteydenpidon tapoja, kuten juttelu, sähköposti, helmen käyttö jne.

Vanhemmat

1. Vanhemmat totesivat, että on hyvä olla tietoinen toiminnasta, jotta voi muistuttaa omaa lasta mahdollisuudesta.
2. Lisäksi toivottiin yhteydenottoa netin kautta, mikä toiminta on vilkasta.
3. Eräs vanhemmista ehdotti kotitehtäviä, joiden kautta vanhemmat ja nuoret voisivat yhdessä pohtia asioita.

14. Mitkä asiat haluaisit säilyttää Pulinapaja-toiminnasta projektin päätyttyä?

Henkilökunta

1. Henkilökunnan näkökulmasta ulkopuolinen joustava taho on ollut koululle voimavara. Koulussa kaivataan lisää aikuisia arkeen.
2. Erityisesti henkilökunta toivoi yhteistyötä ja asiantuntemusta luokkien ilmapiirikysymyksissä.
3. Päivystyksen tulisi jatkua jollakin tavalla toteutettua.
4. Teematunnit haluttiin säilyttää.
5. Korvamerkitty raha mielenterveyden edistämiseen.

Vanhemmat

1. Vanhemmat pitivät päivystyksiä tarpeellisena sekä oppilaiden että opettajien näkökulmasta.
2. Nuorille mahdollisuus tavata työntekijää halutessaan.
3. Opettajille mahdollisuus saada tukea työntekijältä.
4. Pulinapajatyöntekijän valmiuksia myös opettajille.

15. Oletko käynyt puhumassa Pulinapaja-työntekijän kanssa?

Henkilökunta

Kyllä 39%

Ei 61 %

Oppilaat

Kyllä 13%

Ei 87%

Lahdessa päivystyksessä käyneiden nuorten osuus vastauksista oli 20% ja Oulussa 10%. Ero johtuu luokkien valikoitumisesta tutkimukseen. Lahdessa valittiin luokkia, joilla oli joitakin kokemuksia Pulinapajasta, Oulussa taas valinta oli työntekijöiden vaihtumisen vuoksi sattumanvaraisempaa.

16 a. Mistä juttelit työntekijän kanssa?

Henkilökunta

1. Henkilökunta on keskustellut työntekijän kanssa oppilaista, kiusaamistapauksista sekä luokan ilmapiiristä ja sitä vahvistavista käytänteistä: *”Valvontaluokkani ongelmista: lintsamisesta, koulukiusaamisesta, opiskelumotivaation puuttumisesta, huonoista arvosanoista jne.”* Lisäksi on suunniteltu yhteistyötä, oppituntien pitämistä, päivystyksiä. On myös pohdittu hankkeen kytkeytymistä Kiva koulu toimintaan.

Oppilaat

1. Oppilaat mainitsivat keskustelleensa mm.:

- kiusaamisesta,
- omista ongelmista,
- omasta perheestä ja
- kaverin asioista.

Aineistoissa oli mm. seuraavia repliikkejä: *”Juteltii erillaisista riidoista ja niiden välttämisestä yms.”* *”Huolista ja asioista joita en olisi halunnut puhua muuten.”* *”Kavereistani, riidoista, perheestäni, alkoholisti isästäni. Ym.”*

16 b. Millaista hyötyä tapaamisesta oli sinulle ?

Henkilökunta

1. Keskustelu on saanut aikaan helpotusta ja kokemuksen taakan jakamisesta: *”Olen saanut jakaa huoltani oppilaan asiasta sekä kokenut, että voin ohjata oppilaani keskustelemaan asiantuntijan kanssa, joka voi keskittyä rauhassa hetkeksi juuri hänen asiaansa.*

Sain häneltä keskusteluapua ja voimia jakaa.”

2. Tapaamisissa on sovittu yhteisestä toimintatavasta tai suunnitelmasta.
3. Keskustelu on tuottanut uusia näkökulmia ja ajatusten selkeytymistä.

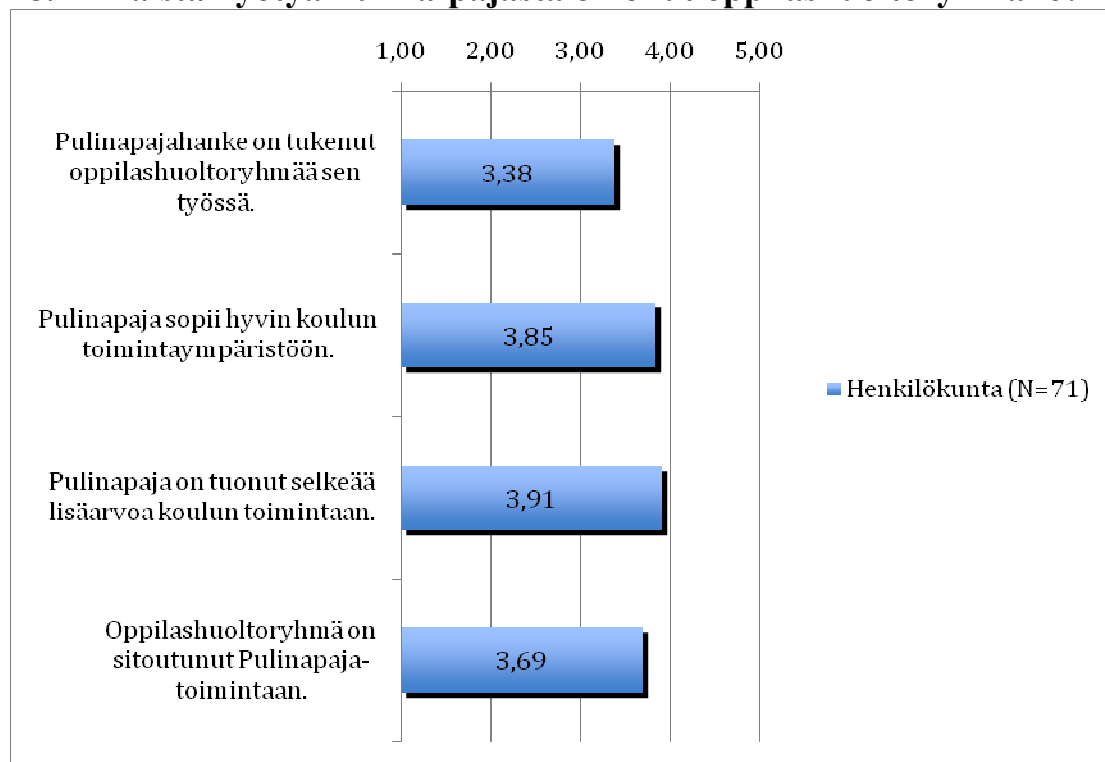
Oppilaat

1. Keskustelu synnytti mielen rauhaa: *”Sain itkeä osittain onnesta että olin saanut murheeni kerrottua ja jaettua jollekin johon voi luottaa. (Katille)”*

2. *”Oli paljon (hyötyä) ja ymmärsin itse, miten voin vaikuttaa asioihini”*

3. Asia tuli jaettua ja tilanteeseen saatiin ratkaisu: *“Olihan se helpottavaa jakaa taakka jonkun tuntemattoman ihmisen kanssa ja saada tilanteeseen ratkaisua.”*
3. Riidat selvitetiin.

18. Millaista hyötyä Pulina-pajasta on ollut oppilashuoltoryhmälle?

Liite 2 Nuorten käsitykset Pulinapaja-hankkeesta Lahdessa, Oulussa ja Mikkelissä.

Mikkeliä ei ole huomioitu kaikkien vastausten keskiarvossa, koska vastaajat ovat valikoituneita lukiolaisia (oppilaskunta) sekä johtuen pienestä vastaajamäärästä.

Lahden ja Oulun nuorten vastausten jakaumat eivät poikenneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi yhdenkään kysymyksen osalta.

3. Yleisiä kysymyksiä Pulinapajasta				
	Lahti (N=132)	Oulu (N=140)	Mikkeli (N=8)	Kaikki oppilaat (N=280)
Tiedän, mitä Pulinapaja-toimintaan meidän koululla kuuluu (esim. oppitunnit, mahdollisuus kahdenkeskisiin tapaamisiin työntekijän kanssa).	3,65	3,50	4,00	3,58
Tiedän, millaisissa asioissa voi olla yhteydessä Pulinapajatyöntekijään.	3,67	3,54	3,63	3,60
Pulinapajan työntekijöille on helppo mennä puhumaan aroistakin asioista.	2,71	2,76	2,71	2,74
Olen saanut Pulinapajasta riittävästi tietoa.	3,68	3,32	3,50	3,49
Pulinapajan kaltaista toimintaa tarvitaan kouluissa (esim. oppitunteja ja päivystyksiä).	3,38	3,34	4,71	3,36
Minusta on hyvä, että kouluilla on myös muiden kuin opettajien järjestämää toimintaa, kuten Pulinapaja.	3,73	3,67	4,63	3,70
Omallalla koulullani saa aikuisten apua ja tukea helposti ilman Pulinapajaakin.	3,12	3,01	2,86	3,07

5. Miten tärkeinä pidät seuraavia asioita?	Lahti (N=132)	Oulu (N=140)	Mikkeli (N=8)	Kaikki oppilaat (N=280)
Oppitunnit elämänhallinnasta ja hyvän mielenterveyden ylläpitämisestä	3,39	3,55	4,13	3,47
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla vaikutetaan luokkien ilmapiiriin sitä parantavasti.	3,59	3,67	4,63	3,63
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla puututaan koulukiusaamiseen.	3,62	3,53	4,00	3,57
On mahdollisuus keskustella itseään mietityttävistä kysymyksistä Pulinapaja-työntekijän kanssa (Pulinapaja-vastaanotot).	3,23	3,36	4,00	3,30
Kouluajan ulkopuolella järjestetyt vertaisryhmät, esim. hiljaisten tyttöjen/poikien ryhmä.	2,76	3,05	3,88	2,91
Opettajille jaettu tieto nuorten kehityksestä ja mielenterveyttä ylläpitävistä asioista.	3,03	3,12	4,00	3,08
Vanhempainillat mielenterveyttä edistävästä teemoista.	2,66	2,93	3,13	2,81
Opettajien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijöitä kahden kesken.	2,79	3,06	4,25	2,93
Opettajien mahdollisuus tavata työntekijä yhdessä oppilaan kanssa.	2,78	3,05	3,88	2,92
Opettajien mahdollisuus tavata työntekijä yhdessä vanhemman ja oppilaan kanssa.	2,71	3,03	3,63	2,88
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää.	2,65	3,04	3,86	2,86
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää yhdessä nuoren kanssa.	2,69	2,95	3,86	2,83

8. Mistä haluaisit lisää tietoa?	Lahti (N=132)	Oulu (N=140)	Mikkeli (N=8)	Kaikki oppilaat (N=280)
Mielenterveys ja miten siitä voi pitää huolta	2,75	2,48	3,88	2,61
Päihteet	2,60	2,31	3,13	2,45
Seksuaalisuuteen liittyvät asiat	2,80	2,37	3,00	2,57
Seurustelu	2,76	2,32	2,88	2,53
Hyvä ilmapiiri luokassa	2,96	2,54	3,50	2,74
Kiusaaminen ja sen estäminen	2,90	2,61	3,50	2,75
Ystävyyssuhteet ja niiden parantaminen	3,06	2,63	3,25	2,84

11. Mistä olet hyötynyt Pulinapajassa?	Lahti (N=132)	Oulu (N=140)	Mikkeli (N=8)	Kaikki oppilaat (N=280)
Mielenterveyteen ja elämänhallintaan liittyvät oppitunnit ovat hyödyllisiä.	3,08	2,96	3,75	3,02
Oppilasryhmien vuorovaikutuksen ja työrauhan havainnointi ja havaintojen käsittely yhdessä oppilaiden kanssa on hyödyllistä.	3,02	2,83	3,60	2,92
Päivystykset ja oppilaiden mahdollisuus keskustella kahden kesken Pulinapaja-työntekijän kanssa ovat hyödyllisiä.	3,07	2,88	4,00	2,97
Pulinapaja-työntekijöiden osallistuminen ryhmäytyspäiviin, retkille ja vastaaviin tapahtumiin on hyödyllistä.	2,90	2,84	3,43	2,87
Voisin itse olla aktiivinen toimija Pulinapajassa, esim. osallistua oppituntien pitämiseen yhdessä työntekijän kanssa.	2,76	2,37	3,20	2,56
Päivystykseen on helppo mennä ja työntekijää on helppo lähestyä.	2,67	2,69	3,00	2,68

12. Yhteistyö vanhempien kanssa?	Lahti (N=132)	Oulu (N=140)	Mikkeli (N=8)	Kaikki oppilaat (N=280)
Olisin iloinen, jos vanhempani tietäisivät minun tavanneen Pulinapaja-työntekijää.	2,21	2,30	2,75	2,26
On hyvä, että vanhempainilloissa on käsitelty nuorten mielenterveyteen liittyviä asioita.	2,78	2,90	4,29	2,84
Minusta on hyvä, jos Pulinapaja-työntekijät tekevät tarvittaessa yhteistyötä vanhempieni kanssa, esim. ovat yhteydessä vanhempiin.	2,27	2,52	4,29	2,40

Liite 3 Henkilökunnan käsitykset Pulinapaja-hankeesta

Lahden ja Oulun henkilökunnan vastausten jakaumat eivät poikenneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi yhdenkään kysymyksen osalta. Mikkelin vastauksia ei ole huomioitu tässä vertailussa vastaajien pienen määrän vuoksi.

3. Yleisiä kysymyksiä Pulinapajasta				
	Kaikki (N=71)	Lahti (N=31)	Oulu (N=33)	Mikkeli (N=7)
Tiedän, mitä Pulinapaja-toimintaan meidän koululla kuuluu (esim. oppitunnit, mahdollisuus kahdenkeskisiin tapaamisiin työntekijän kanssa).	4,42	4,47	4,47	4,00
Tiedän, millaisissa asioissa voi olla yhteydessä Pulinapajatyöntekijään.	3,96	3,84	4,03	4,17
Pulinapajan työntekijöille on helppo mennä puhumaan aroistakin asioista.	4,15	4,25	4,11	3,83
Olen saanut Pulinapajasta riittävästi tietoa.	4,25	4,52	4,09	3,67
Pulinapajan kaltaista toimintaa tarvitaan kouluissa (esim. oppitunteja ja päivystyksiä).	4,54	4,57	4,52	4,50
Minusta on hyvä, että kouluilla on myös muiden kuin opettajien järjestämää toimintaa, kuten Pulinapaja.	4,59	4,57	4,63	4,50
Omalla koulullani saa aikuisten apua ja tukea helposti ilman Pulinapajaakin.	3,40	3,31	3,50	3,33

5. Miten tärkeinä pidät seuraavia asioita?	Kaikki (N=71)	Lahti (N=31)	Oulu (N=33)	Mikkeli (N=7)
Oppitunnit elämänhallinnasta ja hyvän mielen terveyden ylläpitämisestä	4,51	4,48	4,59	4,17
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla vaikutetaan luokkien ilmapiiriin sitä parantavasti.	4,65	4,73	4,59	4,50
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla puututaan koulukiusaamiseen.	4,69	4,73	4,69	4,50
Mahdollisuus keskustella Pulinapa-jatyohtekijan kanssa itseään mietityttävistä kysymyksistä (Pulinapaja-vastaanotot).	4,36	4,32	4,38	4,50
Kouluajan ulkopuolella järjestetyt vertaisryhmät, esim. hiljaisten tyttöjen/poikien ryhmä.	4,08	3,93	4,25	3,83
Opettajille jaettu tieto nuorten kehityksestä ja mielen terveyttä ylläpitävistä asioista.	3,91	3,79	4,00	4,00
Vanhempainillat mielen terveyttä edistävästä teemoista.	3,94	3,90	4,00	3,83
Koulun työntekijöiden mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijöitä kahden kesken.	3,16	3,30	3,00	3,33
Koulun työntekijöiden mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijä yhdessä oppilaan kanssa.	3,33	3,31	3,42	3,00
Koulun työntekijöiden mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijä yhdessä vanhemman ja oppilaan kanssa.	3,25	3,29	3,29	2,83
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää.	3,78	3,74	3,84	3,67
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää yhdessä nuoren kanssa.	3,88	3,93	3,87	3,67
Yhteistyökumppaneiden mahdollisuus keskustella nuoriin ja nuorten ryhmiin liittyvistä asioista.	3,63	3,62	3,70	3,33

8. Mistä haluaisit lisää tietoa?	Kaikki (N=71)	Lahti (N=31)	Oulu (N=33)	Mikkeli (N=7)
Mielenterveys ja miten siitä voi pitää huolta	3,21	3,40	3,23	2,17
Päihteet	2,95	3,00	3,03	2,20
Seksuaalisuuteen liittyvät asiat	2,66	2,90	2,58	1,80
Seurustelu	2,56	2,79	2,44	2,00
Hyvä ilmapiiri luokassa	3,67	3,83	3,52	3,67
Kiusaaminen ja sen estäminen	3,62	3,70	3,53	3,67
Ystävyyssuhteet ja niiden parantaminen	3,38	3,54	3,28	3,17

11. Mitä hyötyä henkilökunnan näkökulmasta Pulinapajasta on ollut?	Kaikki (N=71)	Lahti (N=31)	Oulu (N=33)	Mikkeli (N=7)
Mielenterveyteen ja elämänhallintaan liittyvät oppitunnit ovat hyödyllisiä.	4,26	4,15	4,32	4,50
Oppilasryhmien vuorovaikutuksen ja työrauhan havainnointi ja havaintojen käsittely yhdessä oppilaiden kanssa on hyödyllistä.	4,21	4,28	4,14	4,17
Päivystykset ja oppilaiden mahdollisuus keskustella kahden kesken Pulinapaja-työntekijän kanssa ovat hyödyllisiä.	4,29	4,17	4,41	4,33
Pulinapaja-työntekijöiden osallistuminen ryhmäytyspäiviin, retkille ja vastaaviin tapahtumiin on hyödyllistä.	4,39	4,32	4,54	4,00
Oppituntien pitäminen yhdessä työntekijän kanssa tai niille osallistuminen on ollut hyödyllistä.	4,06	4,17	4,08	3,00
Päivystyksistä on ollut hyötyä. Sinne on helppo mennä.	3,86	3,80	3,96	3,60
Pulinapaja-työntekijöiden osallistuminen ryhmäytyspäiviin ja vastaaviin tapahtumiin on hyödyllistä.	4,24	4,14	4,37	4,00
Yhteistyö vanhempien kanssa sujuu hyvin.	3,39	3,44	3,38	3,00
Pulinapaja-työntekijöiden yhteistyö oppilashuoltoryhmään kuuluvien kanssa on sujunut hyvin.	3,95	4,06	3,83	4,00
Pulinapaja-työntekijöiden yhteistyö koulun johdon kanssa on sujunut hyvin.	4,28	4,38	4,18	4,00
Pulinapaja-hankkeen työntekijöiden yhteistyö yhteistyökumppaneiden kanssa on sujunut hyvin.	3,86	3,79	4,00	3,00
Pulinapaja-hankkeen työntekijöiden yhteistyö opettajien kanssa on sujunut hyvin	3,93	3,85	4,17	3,20
Keskustelut nuorista ja ryhmistä tukevat yhteistyökumppaneita heidän työssään.	3,97	3,95	4,13	

12. Yhteistyö vanhempien kanssa?	Kaikki (N=71)	Lahti (N=31)	Oulu (N=33)	Mikkeli (N=7)
Olisin iloinen, jos kuulisin oman lapseni käyneen tapaamassa Pulinapajan työntekijää.	4,00	4,04	3,97	4,00
On hyvä, että vanhempainilloissa on käsitelty nuorten mielenterveyteen liittyviä asioita.	4,41	4,50	4,41	4,00
Minusta on hyvä, jos Pulinapaja-työntekijät tekevät tarvittaessa yhteistyötä vanhempien kanssa, esim. ovat yhteydessä vanhempiin.	4,41	4,39	4,39	4,60

18. Millaista hyötyä Pulina-pajasta on ollut oppilashuoltoryhmälle?	Kaikki (N=71)	Lahti (N=31)	Oulu (N=33)	Mikkeli (N=7)
Pulinapajahanke on tukenut oppilashuoltoryhmää sen työssä.	3,38	3,38	3,89	4,50
Pulinapaja sopii hyvin koulun toimintaympäristöön.	3,85	3,85	4,60	3,50
Pulinapaja on tuonut selkeää lisäarvoa koulun toimintaan.	3,91	3,91	4,00	4,00
Oppilashuoltoryhmä on sitoutunut Pulinapaja-toimintaan.	3,69	3,69	3,67	4,50

Liite 4 Vanhempien käsitykset Pulinapaja-hankkeesta

Vanhempien vastausmäärät jäivät pieniksi eikä niitä pitää kuin viitteellisinä.

3. Yleisiä kysymyksiä Pulinapajasta	Lahti (N=24)	Oulu (N=10)	Kaikki vanhemmat (N=34)
Tiedän, mitä Pulinapaja-toimintaan kuuluu (esim. oppitunnit, mahdollisuus kahdenkeskisiin tapaamisiin työntekijän kanssa).	3,94	3,80	3,94
Nuoret tietävät millaisissa asioissa voi olla yhteydessä Pulinapaja-työntekijään.	3,88	3,67	3,88
Pulinapajan työntekijöille on helppo mennä puhumaan aroistakin asioista.	3,33	2,63	3,33
Olen saanut Pulinapajasta riittävästi tietoa.	3,49	3,17	3,49
Pulinapajan kaltaista toimintaa tarvitaan kouluissa (esim. oppitunteja ja päivystyksiä).	4,50	4,42	4,50
Minusta on hyvä, että kouluilla on myös muiden kuin opettajien järjestämää toimintaa, kuten Pulinapaja.	4,71	4,67	4,71
Kouluissa saa aikuisten apua ja tukea helposti ilman Pulinapajaakin.	2,82	2,82	2,82
Suomen Mielenterveys Seuran toiminta, esim. kriisikeskusten toiminta, on minulle tuttua.	2,68	2,42	2,54

5. Miten tärkeinä pidät seuraavia asioita?	Lahti (N=24)	Oulu (N=10)	Kaikki vanhemmat (N=34)
Oppitunnit elämänhallinnasta ja hyvän mielenterveyden ylläpitämisestä	4,50	4,58	4,50
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla vaikutetaan luokkien ilmapiiriin sitä parantavasti.	4,47	4,50	4,47
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla puututaan koulukiusaamiseen.	4,69	4,67	4,69
On mahdollisuus keskustella itseään mietityttävistä kysymyksistä Pulinapaja-työntekijän kanssa (Pulinapaja-vastaanotot).	4,39	4,50	4,39
Kouluajan ulkopuolella järjestetyt vertaisryhmät, esim. hiljaisten tyttöjen/poikien ryhmä.	3,94	3,92	3,94
Opettajille jaettu tieto nuorten kehityksestä ja mielenterveyttä ylläpitävistä asioista.	4,22	4,58	4,22
Vanhempainillat mielenterveyttä edistävästä teemoista.	3,50	3,75	3,50
Koulun työntekijöiden mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijöitä kahden kesken.	3,88	4,09	3,88
Koulun työntekijöiden mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijä yhdessä oppilaan kanssa.	4,06	4,09	4,06
Koulun työntekijöiden mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijä yhdessä vanhemman ja oppilaan kanssa.	4,03	4,00	4,03
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää.	3,89	3,82	3,89
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää yhdessä nuoren kanssa.	4,17	4,00	4,17

8. Mistä haluaisit lisää tietoa?	Lahti (N=24)	Oulu (N=10)	Kaikki vanhemmat (N=34)
Mielenterveys ja miten siitä voi pitää huolta	3,00	3,27	3,06
Päihteet	2,68	2,45	2,59
Seksuaalisuuteen liittyvät asiat	2,43	2,45	2,42
Seurustelu	2,41	2,45	2,41
Hyvä ilmapiiri luokassa	3,24	3,18	3,21
Kiusaaminen ja sen estäminen	3,73	3,18	3,56
Ystävyysuhteet ja niiden parantaminen	3,09	3,18	3,12

12. Yhteistyö vanhempien kanssa?	Lahti (N=24)	Oulu (N=10)	Kaikki vanhemmat (N=34)
Olisin iloinen, jos vanhempani tietäisivät minun tavanneen Pulinapaja-työntekijää.	4,04	3,80	3,97
On hyvä, että vanhempainilloissa on käsitelty nuorten mielenterveyteen liittyviä asioita.	4,39	4,40	4,38
Minusta on hyvä, jos Pulinapaja-työntekijät tekevät tarvittaessa yhteistyötä vanhempieni kanssa, esim. ovat yhteydessä vanhempiin.	4,57	4,50	4,53

Liite 5 Päivystyksessä käyneiden ja ei käyneiden asennoituminen Pulinapaja-hankkeeseen

(ero merkitsevä <1%, ero melkein merkitsevä <5%, ero oireellinen <10%)

	Ei käynyt päivystyksessä	Käynyt päivystyksessä	Eron merkitsevyys
3. Yleisiä kysymyksiä Pulinapajasta			
Tiedän, mitä Pulinapaja-toimintaan meidän koululla kuuluu (esim. oppitunnit, mahdollisuus kahdenkeskisiin tapaamisiin työntekijän kanssa).	3,50	4,00	0,87 %
Tiedän, millaisissa asioissa voi olla yhteydessä Pulinapajatyöntekijään.	3,53	4,08	0,31 %
Pulinapajan työntekijöille on helppo mennä puhumaan aroistakin asioista.	2,71	2,92	18,23 %
Olen saanut Pulinapajasta riittävästi tietoa.	3,43	3,97	0,90 %
Pulinapajan kaltaista toimintaa tarvitaan kouluissa (esim. oppitunteja ja päivystyksiä).	3,32	3,61	10,08 %
Minusta on hyvä, että kouluilla on myös muiden kuin opettajien järjestämää toimintaa, kuten Pulinapaja.	3,66	4,05	3,19 %
Omalla koulullani saa aikuisten apua ja tukea helposti ilman Pulinapajaakin.	3,04	3,29	12,28 %
Suomen Mielenterveys Seuran toiminta, esim. kriisikeskusten toiminta, on minulle tuttua.	2,17	2,81	0,64 %

5. Miten tärkeinä pidät seuraavia asioita?	Ei käynyt päivystyksessä	Käynyt päivystyksessä	Eron merkitsevyys
Oppitunnit elämänhallinnasta ja hyvän mielenterveyden ylläpitämisestä	3,46	3,53	38,59 %
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla vaikutetaan luokkien ilmapiiriin sitä parantavasti.	3,60	3,84	16,07 %
Oppitunnit ja tilaisuudet, joilla puututaan koulukiusaamiseen.	3,52	3,95	3,37 %
On mahdollisuus keskustella itseään mietityttävistä kysymyksistä Pulinapaja-työntekijän kanssa (Pulinapaja-vastaanotot).	3,24	3,57	7,39 %
Kouluajan ulkopuolella järjestetyt vertaisryhmät, esim. hiljaisten tyttöjen/poikien ryhmä.	2,83	3,34	2,94 %
Opettajille jaettu tieto nuorten kehityksestä ja mielenterveyttä ylläpitävistä asioista.	3,01	3,44	4,58 %
Vanhempainillat mielenterveyttä edistävästä teemoista.	2,70	3,36	0,41 %
Opettajien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijöitä kahden kesken.	2,84	3,44	0,99 %
Opettajien mahdollisuus tavata työntekijä yhdessä oppilaan kanssa.	2,83	3,40	1,74 %
Opettajien mahdollisuus tavata työntekijä yhdessä vanhemman ja oppilaan kanssa.	2,85	3,09	19,41 %
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää.	2,85	2,89	44,15 %
Vanhempien mahdollisuus tavata Pulinapaja-työntekijää yhdessä nuoren kanssa.	2,82	2,83	48,75 %

8. Mistä haluaisit lisää tietoa?	Ei käynyt päivystyksessä	Käynyt päivystyksessä	Eron merkitsevyys
Mielenterveys ja miten siitä voi pitää huolta	2,51	3,28	0,55 %
Päihteet	2,33	3,22	0,10 %
Seksuaalisuuteen liittyvät asiat	2,47	3,29	0,30 %
Seurustelu	2,47	2,89	8,89 %
Hyvä ilmapiiri luokassa	2,62	3,56	0,08 %
Kiusaaminen ja sen estäminen	2,66	3,26	1,91 %
Ystävyssuhteet ja niiden parantaminen	2,76	3,36	2,45 %

11. Mistä olet hyötynyt Pulinapajassa?	Ei käynyt päivystyksessä	Käynyt päivystyksessä	Eron merkitsevyys
Mielenterveyteen ja elämänhallintaan	2,96	3,31	10,45 %

liittyvät oppitunnit ovat hyödyllisiä. Oppilasryhmien vuorovaikutuksen ja työrauhan havainnointi ja havaintojen käsittely yhdessä oppilaiden kanssa on hyödyllistä.	2,86	3,29	5,09 %
Päivystykset ja oppilaiden mahdollisuus keskustella kahden kesken Pulinapaja-työntekijän kanssa ovat hyödyllisiä.	2,88	3,43	1,62 %
Pulinapaja-työntekijöiden osallistuminen ryhmäytyspäiviin, retkille ja vastaaviin tapahtumiin on hyödyllistä.	2,81	3,17	7,83 %
Voisin itse olla aktiivinen toimija Pulinapajassa, esim. osallistua oppituntien pitämiseen yhdessä työntekijän kanssa.	2,44	3,15	0,90 %
Päivystykseen on helppo mennä ja työntekijää on helppo lähestyä.	2,56	3,29	0,41 %